

A9 (รณ) - 25:2

ประวัติ

มหาดไทยส่วนภูมิภาค

จังหวัดระยอง

3
1ป
5

จังหวัดระยอง

พุทธศักราช ๒๕๒๕

22.กค 2531

ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค

จังหวัดระยอง

เลขทะเบียน.....	0299 ๒
เลขหมู่.....	๖๑๕๑.๒ ๙๖๑๐
	๙.4
วัน เดือน ปี.....	๒๔ พ.ค. ๕๖

จังหวัดระยอง

พุทธศักราช ๒๕๒๕

จังหวัดระยอง...
ส่วนกลาง...
...

ประวัติมหาดไทยจังหวัดระยอง

เลขหมู่หนังสือ ๙๕๙ - ๑๒๕

เลขประจำหนังสือสากล ISBN ๙๗๔ - ๗๘๕๐ - ๖๙ - ๙

จังหวัดระยองจัดพิมพ์เผยแพร่

พิมพ์ครั้งแรก ๒๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๒๕

สารบัญ

คำนำ

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ

ก. สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดระยองในปัจจุบัน	๑
๑. สภาพทางภูมิศาสตร์	๑
๒. การปกครอง	๓
๓. สภาพทางเศรษฐกิจ	๔
๔. สภาพสังคม	๗
ข. ภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดระยอง	๑๐
๑. ที่ตั้ง	๑๐
๒. สภาพพื้นที่	๑๐
๓. ประชากร	๑๐
๔. ทวีปยากร	๑๑
๕. การอุตสาหกรรม	๑๑

บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมา

ก. ประวัติความเป็นมา	๑๓
ข. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ กิ่งอำเภอ	๑๙
๑. อำเภอเมืองระยอง	๑๙
๒. อำเภอแกลง	๒๕
๓. อำเภอบ้านค่าย	๓๐
๔. อำเภอปลวกแดง	๓๖
๕. กิ่งอำเภอบ้านฉาง	๔๐
๖. กิ่งอำเภอวังจันทร์	๔๓

บทที่ ๓ สถานที่สิ่งก่อสร้างที่สำคัญและศิลปวัฒนธรรม

๑. หลักเมืองระยอง	๔๖
๒. ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน	๔๖
๓. พระพุทธรูปอังกีรส	๔๗

๔. อนุสาวรีย์กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท	๕๙
๕. ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	๕๐
๖. อนุสาวรีย์สุนทรภู่	๕๑
๗. พระเจดีย์กลางน้ำ	๕๒
๘. วัดป่าประดู่	๕๓
๙. วัดลุ่มมหาชัยชุมพล	๕๔
๑๐. วัดสารนาถธรรมาราม	๕๕
๑๑. อ่างเก็บน้ำดอกกราย	๕๗
๑๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาปลวกแดง ตามพระราชดำริ	๕๗
๑๓. โครงการสมเด็จพระ ฯ อนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล (เกาะมันใน)	๕๘
๑๔. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า—หมู่เกาะเสม็ด	๕๘
๑๕. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา—เขาวง	๖๐
๑๖. หนังใหญ่	๖๑
๑๗. เพลงไอ้เป่	๖๔

บทที่ ๔ บุคคลสำคัญของจังหวัด ๖๖

ก. ประวัติบุคคลสำคัญ	๖๖
๑. พระศรีสมุทโภาค (อ้อม ยมจินดา)	๖๖
๒. พระราชอริยคุณาธาร (มหาสุวณฺเณเถร)	๖๗
๓. นายพูน บุญศิริ	๗๑
ข. ทำเนียบผู้ว่าราชการจังหวัด, รองผู้ว่าราชการจังหวัด, ปลัดจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดระยอง	๗๔
๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง	๗๔
๒. ทำเนียบรายนามรองผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง	๗๕
๓. ทำเนียบรายนามปลัดจังหวัดระยอง	๗๕
๔. ทำเนียบรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง	๗๖

ภาคผนวก ๗๗

— คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง	๗๗
— รายชื่อหัวหน้าส่วนราชการในปัจจุบัน	๗๙

คำนำ

กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นกระทรวงที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนชาวไทยตั้งแต่โบราณกาลนานมา จนถึงปัจจุบันนี้ การดำเนินการดังกล่าวย่อมเป็นที่ประจักษ์แจ้งต่อประชาชนโดยส่วนรวม แต่ผลการดำเนินการดังกล่าวมิได้จัดทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน สำหรับการค้นคว้าศึกษาแต่อย่างใด กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดให้ทุกจังหวัดจัดทำหนังสือมหาดไทยภูมิภาคขึ้นเพื่อจะได้รวบรวมเอกสารหลักฐานในอดีตและปัจจุบันเพื่อเป็นเอกสารถาวรที่จะให้การศึกษาค้นคว้าแก่นุชนรุ่นหลังต่อไป

หนังสือมหาดไทยภูมิภาคจังหวัดระยองได้จัดทำเป็นรูปขึ้นและสำเร็จดังปรากฏอยู่ที่นี่ เพราะคณะกรรมการประวัตินหาดไทยภูมิภาคจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นคนชาวจังหวัดระยองส่วนมากได้ให้ความสนใจ ตรวจสอบ ค้นหาหลักฐานอ้างอิงร่วมกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีใช้คนจังหวัดระยอง แต่ทุกฝ่ายได้ให้ความสนใจต่อการจัดทำในการที่จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นเอกสารอ้างอิงเล่มหนึ่งของจังหวัดระยอง จึงขอขอบคุณคณะกรรมการไว้ ณ ที่นี้ และหวังว่าหนังสือนี้คงจะเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาค้นคว้าได้เป็นอย่างดี

(นายประสิทธิ์ โกมลมาลย์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง

ธงประจำจังหวัดชุมพร

ดวงตราเครื่องหมายจังหวัดชุมพร เป็นรูปเกาะเต่า
เป็นสัญลักษณ์แสดงว่าเป็นเมืองชายทะเล

หอพระพุทธรังคีรส

อนุสาวรีย์สุนทรภู่

เกาะแก้วพิสดาร (เกาะเสม็ด)

ผลไม้ในจังหวัด

สถานที่แห่งหนึ่งของฝักจากระยอง

บทที่ ๑

บทที่ ๑

บทนำ

ก. สภาพทั่วไปของจังหวัดระยองในปัจจุบัน

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑ ที่ตั้ง

จังหวัดระยองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยหรือทางฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งเหนือที่ ๑๒-๑๓ องศา และเส้นแวงตะวันออกที่ ๑๐๑-๑๐๒ องศา การเดินทางจากกรุงเทพมหานครถึงจังหวัดระยอง มีระยะทาง ดังนี้

— จากบางนา มาตามถนนสายบางนา-ตราด ผ่านอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ตามทางหลวงหมายเลข ๓ ถึงจังหวัดระยอง เป็นระยะทาง ๒๐๘ กม.

— จากบางนา มาตามถนนสายบางนา-ตราด แยกซ้ายที่กระทิงลาย มาตามทางหลวงหมายเลข ๓๖ ถึงจังหวัดระยอง ระยะทาง ๑๘๕ กม.

— จากบางนา มาตามถนนสายบางนา-ตราด แยกซ้ายเข้าบ้านบึง ที่จังหวัดชลบุรี ตามทางหลวงหมายเลข ๓๔๔ สายชลบุรี-บ้านบึง และมาตามทางหลวงสายบ้านบึง-บ้านค่าย (หมายเลข ๓๑๓๘) ถึงจังหวัดระยอง ระยะทาง ๑๖๘ กม.

— จากบางนา มาตามถนนสายบางนา-ตราด แยกซ้ายเข้าบ้านบึง ที่จังหวัดชลบุรี ตามทางหลวงหมายเลข ๓๔๔ สายบ้านบึง-แกลง ถึงอำเภอแกลง ระยะทาง ๑๗๓ กม.

๑.๒ ขนาด

จังหวัดระยองมีเนื้อที่ประมาณ ๓,๓๐๗.๔๒ ตร.กม. หรือประมาณ ๒,๐๖๗,๑๓๗ ไร่ ซึ่งแบ่งเป็นเนื้อที่ของอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

— อำเภอเมืองระยอง	๕๐๕,๐๑ ตร. กม.	หรือ	๓๑๕,๖๓๑ ไร่
— อำเภอแกลง	๑,๐๓๙.๔๘ ตร. กม.	หรือ	๖๔๙,๖๗๕ ไร่
— อำเภอบ้านค่าย	๕๒๖.๔๒ ตร. กม.	หรือ	๓๒๙,๐๑๒ ไร่
— อำเภอปลวกแดง	๖๐๗.๐๐ ตร. กม.	หรือ	๓๗๙,๓๗๕ ไร่
— กิ่งอำเภอบ้านฉาง	๒๒๔.๕๑ ตร. กม.	หรือ	๑๔๐,๓๑๙ ไร่
— กิ่งอำเภอวังจันทร์	๔๐๕.๐๐ ตร. กม.	หรือ	๒๕๓,๑๒๕ ไร่

๑.๓ อาณาเขต

จังหวัดระยองมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตท้องที่อำเภอหนองใหญ่	กิ่งอำเภอบ่อทอง
	อำเภอพนัสนิคม และอำเภอศรีราชา	จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	จดอ่าวไทย	พื้นที่ฝั่งทะเลยาวประมาณ ๑๐๐ กม.
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตอำเภอท่าใหม่	จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อเขตอำเภอสัตหีบ	อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

๑.๔ ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

– **ลักษณะภูมิประเทศ** ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นลูกคลื่น พื้นที่ด้านเหนือและด้านทิศตะวันออกเป็นภูเขาสูงและป่าไม้เบญจพรรณ ลาดลงสู่อ่าวไทย มีแม่น้ำสำคัญ ๒ สาย คือ แม่น้ำระยอง หรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า คลองใหญ่ มีความยาวประมาณ ๕๐ กม. ไหลผ่านเขตท้องที่อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย ไหลผ่านตำบลท่าประดู่ ลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำ เขตอำเภอเมืองระยอง และแม่น้ำประแสร์ ยาวประมาณ ๒๖ กม. ไหลผ่านตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอแกลง และลงสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำประแสร์ ในเขตอำเภอแกลง แม่น้ำสายนี้มีต้นกำเนิดจากทิวเขาชลบุรี สภาพของพื้นที่โดยทั่วไปเป็นดินร่วนระบายน้ำได้ดี แต่มีความสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับต่ำ มีภูเขาที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ เขาชะเมา ในเขตอำเภอแกลง เขาขุนอิน, เขาจอมแห เขาวังช้าง ในเขตอำเภอบ้านค่าย และเขาท่าจุ๊ด เขายายดา และเขาตะเพาคว่า ในเขตอำเภอเมืองระยอง

นอกจากนี้ยังมีลักษณะของธรรมชาติที่สวยงามซึ่งทำให้จังหวัดระยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามที่สุดในภาคตะวันออกของประเทศไทย เช่น สวนรุกขชาติเพ (สวนสน) อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ชายทะเลที่สวยงาม เช่น หาดแม่รำพึง, หินขาว-หินดำ, แหลมแม่พิมพ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะต่าง ๆ อีกมาก เช่น เกาะเสม็ดหรือเกาะแก้วพิศดาร ซึ่งเป็นเกาะทางวรรณคดีเรื่อง พระอภัยมณี, เกาะกุฎี, เกาะทะลุ, เกาะขาม, เกาะกรวย, เกาะปลายดิน, เกาะมันนอก, เกาะมันกลาง, เกาะมันใน และเกาะเสม็ด

– **ลักษณะภูมิอากาศ** จังหวัดระยองมีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ฝนจะตกมากที่สุดในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนจะอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย ๑๘๘๔.๖๕ มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย ๒๓.๘๕ องศาเซนเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ ๘๐.๕%

๑.๕ ลักษณะการใช้ที่ดิน

จังหวัดระยองมีพื้นที่ทั้งหมด ๒,๐๖๗,๑๓๗ ไร่ การใช้ที่ดินแบ่งออกได้ตามลักษณะต่าง ๆ คือ

- เป็นเนื้อที่ป่าประมาณ ๒๔๖,๘๗๕ ไร่
- เป็นเนื้อที่ทำการเกษตร ๑,๖๐๕,๔๗๖ ไร่
- เนื้อที่อื่น ๆ ๒๑๔,๗๘๖ ไร่

๒. การปกครอง

จังหวัดระยองแบ่งการปกครองออกเป็น ๔ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ ๔๗ ตำบล ๒๗๔ หมู่บ้าน ๒ เทศบาล และ ๘ สุขาภิบาล

๒.๑ อำเภอ

- อำเภอเมืองระยอง มี ๑๔ ตำบล ๖๑ หมู่บ้าน
- อำเภอแกลง มี ๑๓ ตำบล ๙๗ หมู่บ้าน
- อำเภอบ้านค่าย มี ๙ ตำบล ๕๗ หมู่บ้าน
- อำเภอปลวกแดง มี ๕ ตำบล ๒๕ หมู่บ้าน
- กิ่งอำเภอบ้านฉาง มี ๓ ตำบล ๑๖ หมู่บ้าน
- กิ่งอำเภอวังจันทร์ มี ๓ ตำบล ๑๘ หมู่บ้าน

๒.๒ เทศบาล

- เทศบาลเมืองระยอง
- เทศบาลตำบลทางเกวียน

๒.๓ สุขาภิบาล

- สุขาภิบาลมาบตาพุด
- สุขาภิบาลเพ
- สุขาภิบาลทุ่งควายกิน
- สุขาภิบาลปากน้ำประแสร์
- สุขาภิบาลบ้านค่าย
- สุขาภิบาลบ้านปลวกแดง
- สุขาภิบาลจอมพลเจ้าพระยา
- สุขาภิบาลบ้านฉาง

๒.๔ ประชากร

- ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

จังหวัดระยองมีพื้นที่ ๓,๓๐๗.๔๒ ตร. กม. หรือ ๒,๐๖๗,๑๓๗ ไร่ คิดเป็น ๙.๐๙% ของเนื้อที่ภาคตะวันออก และ ๐.๖๔% ของเนื้อที่ประเทศไทย มีพลเมือง ๓๗๗,๐๖๓ คน

เป็นชาย ๑๙๓,๖๑๔ คน และเป็นหญิง ๑๙๓,๔๔๙ คน อัตราความหนาแน่นของประชากรของจังหวัดเท่ากับ ๑๔๔ คน/ตร. กม. ความหนาแน่นของประชากรในเขตเทศบาลเมืองระยองเท่ากับ ๒,๒๓๑ คน/ตร. กม. ความหนาแน่นในเขตเทศบาลตำบลทางเกวียนเท่ากับ ๘๕๐ คน/ตร. กม. ประชากรในจังหวัดอาศัยอยู่ในเขตเมือง (เทศบาลและสุขาภิบาล) ๒๗% และอยู่ในเขตชนบท ๗๓% ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่นริมถนนสุขุมวิท ริมฝั่งทะเลและแหล่งที่เหมาะสมสำหรับการเกษตร

– การเพิ่มประชากร

ในระยะปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๓ ประชากรของจังหวัดระยอง เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๒๓ ต่อปี คือจำนวนประชากรเมื่อปี ๒๕๒๐ จำนวน ๓๓๘,๔๘๑ คน เพิ่มเป็น ๓๕๐,๘๙๖ คน ในปี ๒๕๒๓ การเพิ่มของประชากรมีผลมาจากการเกิดในอัตราเฉลี่ยเท่ากับ ๒๗.๑ ต่อพัน ต่อปี และอัตราการตายเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๓ ต่อพัน ต่อปี

๓. สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดระยองขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ การทำไร่ ทำสวน นอกจากนี้ยังมีอาชีพที่สำคัญ คือ การประมง การอุตสาหกรรม และการค้าขาย

๓.๑ การเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อย สับปะรด และการทำสวนผลไม้ มีเนื้อที่ทางด้านเกษตรกรรมทั้งหมด ๑,๖๐๕,๔๗๖ ไร่ มูลค่าผลผลิตในปี ๒๕๒๓ เท่ากับ ๒,๓๑๕.๘ ล้านบาท (สถิติปี ๒๕๒๔)

– การทำไร่มันสำปะหลัง ผลผลิตจากการปลูกมันสำปะหลัง ๑,๖๑๑,๘๕๓ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๓๓๒ ล้านบาท จากเนื้อที่เพาะปลูก ๖๘๕,๘๙๕ ไร่ เนื่องจากการปลูกมันสำปะหลังมีปัญหาเรื่องพื้นที่จำกัด ทำให้มีราษฎรบุกเบิกป่าสงวนแล้วถางทำไร่กันมากขึ้น

– การปลูกอ้อย เนื้อที่การเพาะปลูกอ้อยทั้งหมด ๑๓๐,๕๔๙ ไร่ ผลผลิตทั้งหมด ๗๓๗,๖๐๒ ตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ ๓๖๘ ล้านบาท

– ยางพารา อนาคตยางพาราของจังหวัดระยองมีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยๆ เพราะสภาพและภาวะอากาศเหมาะที่ปลูกยางพาราเป็นอย่างยิ่ง และการปลูกยางพาราส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากทางการในเรื่องพันธุ์ยาง ตลอดจนหลักวิชาการและเทคนิคใหม่ๆ จึงทำให้แนวโน้มการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารามากขึ้นตามลำดับ คือในปี ๒๕๒๐ มีเนื้อที่ปลูก ๓๓๘,๒๒๒ ไร่ เพิ่มเป็น ๔๖๖,๒๐๖ ไร่ ในปี ๒๕๒๔ ซึ่งมีมูลค่าของผลผลิตทั้งหมด ๕๐๒ ล้านบาท

– **การทำสวนผลไม้** ไม้ผลที่สำคัญของจังหวัดระยองได้แก่ มะพร้าว ทุเรียน เงาะ ส้มเขียวหวาน และเป็นพืชผลไม้ที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัดค่อนข้างสูง ซึ่งมีเนื้อที่ปลูกมะพร้าว ๖๗,๓๑๒ ไร่ ทุเรียน ๓๖,๖๗๒ ไร่ เงาะ ๒๘,๔๖๑ ไร่ ส้มเขียวหวาน ๒๑,๓๑๒ ไร่ กล้วยน้ำว้า ๒๐,๒๔๒ ไร่ มะม่วง ๑๓,๐๕๘ ไร่ ขนุน ๗,๗๐๔ ไร่ แต่เนื่องจากเป็นพืชที่ต้องลงทุนและบำรุงรักษาสูง และในบางปีมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ เกษตรกรจึงหันไปทำสวนยางพาราขึ้นมากขึ้น

– **การทำนา** จังหวัดระยองมีพื้นที่ทำนาประมาณ ๒๓๒,๒๓๘ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๑๔ ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด มีการปลูกในท้องที่อำเภอแกลง สำหรับในท้องที่อำเภอบ้านค่าย ซึ่งอยู่ในเขตการรับน้ำจากชลประทาน สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง แต่ผลผลิตนี้ยังไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในจังหวัด

๓.๒ **การประมง** เป็นอาชีพหลักอย่างหนึ่งของจังหวัดระยอง ยึดถืออาชีพการประมงทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม โดยการใช้เครื่องมือนาชนิดออกไปจับสัตว์น้ำต่าง ๆ ตลอดทั้งปี และมีการจับสัตว์น้ำได้มากที่สุดจังหวัดหนึ่ง ตลอดทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดังนี้

– ฝั่งทะเลยาวประมาณ ๑๐๐ กม.

– เนื้อที่แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และอ่างเก็บน้ำมีเนื้อที่ประมาณ ๓๑,๖๗๗ ไร่

– จำนวนชาวประมงทั้งหมดประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน

– จำนวนครอบครัวชาวประมงรวม ๒,๓๓๑ ครัวเรือน โดยแยกเป็นครัวเรือนประเภทธุรกิจ ๒๓๑ ครัวเรือน ครัวเรือนประเภทยังชีพ ๑,๓๓๘ ครัวเรือน และครัวเรือนประเภทลูกจ้าง ๗๖๒ ครัวเรือน

– จำนวนเรือประมงที่จดทะเบียนฯ ตามขนาดและวิธีการประมงปี ๒๕๒๔ มีจำนวนรวม ๕๕๘ ลำ แยกเป็นเรือขนาดต่ำกว่า ๑๔ เมตร จำนวน ๒๓๔ ลำ ขนาด ๑๘ เมตร จำนวน ๒๓๘ ลำ ขนาด ๑๘–๒๕ เมตร จำนวน ๑๒๒ ลำ และขนาด ๒๕ เมตร ขึ้นไป จำนวน ๔ ลำ

– ผลผลิตสัตว์น้ำ (สถิติปี ๒๕๒๓)

– สัตว์น้ำจืด จับได้ ๔,๒๔๑ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๓๐ ล้านบาท

– สัตว์น้ำเค็ม จับได้ ๑๒๕,๗๕๗ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๖๓๐ ล้านบาท

– ท่าเทียบเรือประมงมีจำนวน ๑๘ ท่า อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองระยอง ๑๓ ท่า อยู่ในท้องที่อำเภอแกลง ๕ ท่า

๓.๓ การอุตสาหกรรม จังหวัดระยองมีโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานจากกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น ๘๓๔ โรงงาน เป็นเงินลงทุนทั้งสิ้น ๖๑๖.๐๕ ล้านบาท การจ้างแรงงานด้านอุตสาหกรรมประมาณ ๗,๖๔๕ คน

ปัจจุบันจังหวัดระยอง เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักลงทุนในการอุตสาหกรรมทุกด้าน เนื่องจากการปีโตรเคมีแห่งประเทศไทยได้ตั้งโรงงานกลั่นก๊าซธรรมชาติที่บ้านหนองแพปล ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง ประกอบกับคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๔ อนุมัติในหลักการตามข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

— ให้อุตสาหกรรมหลักตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่งและในบริเวณใกล้เคียง

— อนุญาตให้ตั้งโรงงานเปโตรเคมีคัลไทย จำกัด ที่บ้านปลวกเกต ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง เพื่อประกอบกิจการผลิตเม็ดพลาสติก จำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

— ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเจ้าของเรื่องในการจัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการ ประสานงาน ปฏิบัติงานตามแผนและติดตามรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยราชการต่างๆ ซึ่งรวมถึงการจัดบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ เช่น

ท่อส่งน้ำดอกกราย-มาบตาพุด ซึ่งคณะผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่นเป็นผู้ออกแบบรายละเอียดทางวิศวกรรม การก่อสร้างจะใช้เงินกู้รัฐบาลญี่ปุ่น และจะสามารถประมูลก่อสร้างได้ประมาณเดือนสิงหาคม ๒๕๒๕

รถไฟ

— สายฉะเชิงเทรา - สัตหีบ อยู่ในระหว่างก่อสร้าง และจะแล้วเสร็จประมาณปลายปี ๒๕๒๖

— สายสัตหีบ - ระยอง และสายคลองสิบเก้า-บ้านภาชี ได้ทำการศึกษาสำรวจและออกแบบทางวิศวกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว

— ให้พัฒนาท่าเรือสัตหีบ เพื่อเป็นท่าเรือน้ำลึกสำหรับบริการสินค้ากองเป็นหลัก และสามารถบริการสินค้าคอนเทนเนอร์ได้ในระยะแรกด้วย

— ท่าเรือแหลมฉบัง ให้พัฒนาในระยะต่อไป โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาท่าเรือสัตหีบเป็นท่าเรือน้ำลึกสำหรับบริการสินค้าทั่วไป ซึ่งรวมถึงสินค้าคอนเทนเนอร์เป็นหลัก

— ท่าเรือมาบตาพุด รัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาศึกษาสำรวจ

ความเป็นไปได้ของการพัฒนาท่าเรือมาบตาพุด ซึ่งการที่จะพัฒนาขึ้นมาขึ้นนั้น จำเป็นต้อง
ดำเนินการควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ท่าเรือนี้ โดยเฉพาะ

— **นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด** ให้มีการศึกษาสำรวจและออกแบบทาง -
วิศวกรรมในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในบริเวณมาบตาพุด เพื่อเป็นแหล่งอุตสาหกรรม
หลัก

๓.๔ การธนาคาร จำนวนสาขาของธนาคารในจังหวัดระยอง มีรวม ๑๗ ธนาคาร
ยอดเงินรวมเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ทั้งหมดเมื่อปี ๒๕๒๓ มีจำนวน ๑,๑๕๑ ล้านบาท

๓.๕ การสหกรณ์ จำนวนสหกรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ทั้งหมด ๑๕ สหกรณ์ คือ

— สหกรณ์การเกษตร	๘ สหกรณ์
— สหกรณ์ร้านค้า	๑ สหกรณ์
— สหกรณ์ประมง	๑ สหกรณ์
— สหกรณ์ออมทรัพย์	๒ สหกรณ์
— สหกรณ์นิคม	๓ สหกรณ์

๔. สภาพทางสังคม

๔.๑ การศึกษา จังหวัดระยองจัดการศึกษาทั้ง ๒ รูปแบบ ทั้งการศึกษาในโรงเรียน
และนอกโรงเรียน การศึกษาในโรงเรียนมีตั้งแต่ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยม
ศึกษา สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งกำลังขยายอย่างกว้างขวางนั้นมีอยู่หลายรูปแบบ
เหมือนกัน เป็นต้นว่าที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน กลุ่มสนใจ การศึกษาผู้ใหญ่สาย-
สามัญ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ และที่สำคัญคือ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออก
และโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่

สถิติการศึกษาในโรงเรียน มีดังนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๔)

— **ระดับก่อนการประถมศึกษา และประถมศึกษา**

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน ๒๔ ศูนย์ ผู้ดูแลเด็ก ๓๔ คน เด็ก ๑,๐๒๕ คน
- สำนักงานการประถมศึกษา จำนวน ๒๒๖ โรงเรียน ครู ๒,๕๓๕ คน
นักเรียน ๕๓,๐๒๓ คน
- เทศบาลเมืองระยอง จำนวน ๔ โรงเรียน ครู ๗๒ คน นักเรียน ๑๓๑๕ คน
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน ๒๐ โรงเรียน ครู
๒๖๗ คน นักเรียน ๔,๘๗๑ คน

— **ระดับมัธยมศึกษา**

- กรมสามัญศึกษาจำนวน ๑๒ โรงเรียน ครู ๕๕๕ คน นักเรียน ๑๐,๑๑๘ คน
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน ๔ โรงเรียน ครู ๑๐๘ คน
นักเรียน ๒,๖๗๙ คน

— ระดับอาชีวศึกษา

- กรมอาชีวศึกษา จำนวน ๑ โรงเรียน ครู ๗๗ คน นักเรียน ๑,๒๕๖ คน
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน ๑ โรงเรียน ครู ๑๘ คน
นักเรียน ๒๑๕ คน

๔.๒ การศาสนา

- วัดพุทธศาสนา จำนวน ๑๖๙ วัด
- สำนักสงฆ์ จำนวน ๕๒ สำนัก
- มัสยิด จำนวน ๕ แห่ง
- โบสถ์คริสต์ จำนวน ๑ แห่ง

วัดพุทธศาสนาที่ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงได้แก่ วัดป่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง

๔.๓ การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐ ๕ แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ๖ แห่ง
- สถานีอนามัย ๕๑ แห่ง
- สำนักงานผดุงครรภ์ ๗ แห่ง
- ศูนย์โภชนาการ ๔ แห่ง
- สำนักงานหน่วยมาลาเรีย ๑ แห่ง
- ส่วนมาลาเรียประจำอำเภอ ๖ แห่ง

ข้อมูลสาธารณสุขทั่วไป

- แพทย์ ๒๓ คน
- ทันตแพทย์ ๕ คน
- เภสัชกร ๔ คน
- พยาบาล ๖๑ คน

อัตราส่วนของการรักษาพยาบาล แพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑๖,๓๙๔ คน

๔.๔ การสาธารณสุขูปการ

- การประปา จังหวัดระยองมีการประปาอยู่ ๖ แห่ง เป็นการประปาส่วนภูมิภาค

ภาค ๒ แห่ง คือ การประปาจังหวัดระยอง และการประปาปากน้ำประแสร์ เป็นการประปา
 สุขาภิบาล ๓ แห่ง คือ บ้านค่าย, ปลวกแดง, และบ้านฉาง และการประปาเทศบาล ๑ แห่ง
 คือ ทางเกวียน

– **การไฟฟ้า** การไฟฟ้าจังหวัดระยองรับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง
 ประเทศไทย ที่สถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยระยอง และสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยสัตหีบ ๒ จำนวน
 ผู้ใช้ไฟฟ้า ๒๑,๗๘๑ ราย ประกอบด้วยโรงงานขนาดใหญ่ ๑๐ ราย โรงงานขนาดกลาง
 ๓๖ ราย โรงงานขนาดเล็ก ๕๙๗ ราย และผู้ใช้ไฟฟ้าตามบ้านเรือน ๒๑,๐๒๗ ราย

– **การคมนาคม** การเดินทางในจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางโดย
 ทางบก ซึ่งได้แก่

- โดยทางรถยนต์ โดยสารประจำทางระหว่างจังหวัด
- โดยทางรถยนต์ โดยสารประจำทางในเขตจังหวัด
- โดยทางรถยนต์ แท็กซี่
- โดยทางรถยนต์ บรรทุก

– **การติดต่อสื่อสาร**

- จดหมายและโทรเลขติดต่อได้ทุกอำเภอและทุกจังหวัด
- ที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลขจังหวัด ๑ แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลขอำเภอ ๓ แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์ อนุญาตอำเภอ ๔ แห่ง
- ที่ทำการไปรษณีย์ กิ่งอำเภอ ๑ แห่ง
- **โทรศัพท์** จังหวัดระยองมีชุมสายโทรศัพท์ ๓ ชุมสาย คือ ชุมสายโทรศัพท์ -
 ระยองมี ๑,๐๐๐ เลขหมาย ชุมสายโทรศัพท์แกลง มี ๒๐๐ เลขหมาย ชุมสายโทรศัพท์ -
 บ้านฉาง มี ๒๐๐ เลขหมาย

– **วิทยุและโทรทัศน์**

- วิทยุภายในจังหวัดติดต่อได้ทุกอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง
- วิทยุภายในเขตท้องที่อำเภอ มีใช้ติดต่อกันได้ทุกอำเภอ
- สถานีวิทยุยานเกราะ ๘๒๘
- สถานีถ่ายทอดดาวเทียม ช่อง ๗ สี
- สถานีถ่ายทอดสัญญาณ ช่อง ๘

ข. ภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดระยอง

๑. ที่ตั้ง

จังหวัดระยองตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดชลบุรี ทิศใต้ติดกับชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย ความยาวประมาณ ๑๐๐ กม. ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดชลบุรี

๒. สภาพพื้นที่

จังหวัดระยองลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นลูกคลื่น ประกอบด้วยภูเขาเตี้ยๆอีกมากมาย พื้นที่ด้านเหนือและตะวันออกสูงลาดลงอ่าวไทย มีแม่น้ำสำคัญ ๒ สาย คือ แม่น้ำระยอง ต้นน้ำเกิดจากภูเขาตอนใต้ของจังหวัดชลบุรี และแม่น้ำประแสร์ ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาด้านตะวันออกของจังหวัดชลบุรี ตรงรอยต่อจังหวัดฉะเชิงเทรา จันทบุรี และระยอง และมีอ่างเก็บน้ำดอกกรายอยู่ในท้องที่อำเภอปลวกแดง ประเภทเก็บกักน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การชลประทานและบรรเทาอุทกภัย ปริมาณน้ำ ๕๐.๘ ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งสามารถบรรเทาอุทกภัยลงได้อย่างมาก ทางด้านอำเภอบ้านค่ายและอำเภอเมืองระยอง โดยเฉพาะในฤดูฝนที่มีน้ำมากเกินไป ส่วนทางด้านอำเภอแกลง แม่น้ำประแสร์จะมีน้ำน้อยในฤดูแล้งทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อชาวสวนผลไม้เป็นอย่างยิ่ง

ย่านใจกลางของจังหวัดระยองอยู่บริเวณแม่น้ำระยอง โดยเฉพาะตอนที่จะไหลออกสู่อ่าวไทย คือ บริเวณเทศบาลเมืองระยอง และอำเภอเมืองระยอง บริเวณนี้ส่วนหนึ่งจะเป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชนที่หนาแน่น และอีกส่วนหนึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการทำกะปิ น้ำปลา บริเวณบ้านปากคลอง ส่วนที่แม่น้ำระยองไหลลงสู่อ่าวไทย ส่วนความเจริญที่ค่อนข้างจะแออัดในตัวเมือง มีแนวโน้มจะขยายออกทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง

๓. ประชากร

ประชากรจังหวัดระยองส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม กระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไปในชนบทมากกว่าอยู่ในตัวเมือง ความเป็นอยู่ของประชาชนมีรายได้ดีพอสมควร คือ ประมาณปีละ ๑๕,๒๘๕ บาทต่อคน (สถิติ สศช.ปี ๒๕๒๓) และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปอีกหลายด้าน ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การประมง จึงนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่เป็นตลาดแรงงานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะตลาดแรงงานด้านอุตสาหกรรม เพราะมีสถานีกาชาดธรรมชาติ ตั้งอยู่บริเวณมาบตาพุด ซึ่งจะมีผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ตามมา

โดยปกติประชากรจังหวัดระยองใช้ชีวิตสงบสุข ประชากรท้องถิ่นจะมีอาชีพ-

22.ลค 2531

ตลอดทั้งปี คือ มีทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง ส่วนประชากรที่อพยพมาจากพื้นที่อื่นส่วนใหญ่เข้ามารับจ้างทำสวน ทำไร่ การพาณิชย์ และยังให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาท้องถิ่นด้วยดี

๔. ทรัพยากร

ทรัพยากรของจังหวัดระยองมีหลายอย่าง เช่น ทรัพยากรแผ่นดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรมีชีวิต และทรัพยากรภูมิอากาศ ทรัพยากรแผ่นดิน ได้แก่ พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกยางพารา ปลูกผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ส้มเขียวหวาน นอกจากนี้ก็มีมันสำปะหลัง อ้อย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีจำนวนมากเพียงพอแก่การทำประโยชน์และสามารถนำรายได้มาส่งจังหวัดตลอดจนประเทศไทยเป็นอย่างดี แต่พื้นที่สำหรับปลูกข้าวนั้น ยังไม่เพียงพอต่อการผลิตข้าวสำหรับใช้บริโภคภายในจังหวัด ส่วนสินแร่สำคัญมีแร่ดีบุก แร่ซิลิกา และก๊าซธรรมชาติที่รัฐบาลให้ความหวังจากประชาชน

ทางด้านชายทะเลอาชีพทางประมงที่สำคัญคือ การจับปูทะเล กุ้ง หอย ปลา เป็นอาชีพทั่วไป นอกนั้นยังมีการเพาะเลี้ยง ปู กุ้ง หอย และมีบริษัทเอกชนได้ลงทุนค้นคว้า วิจัย การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลากระพง ปลาเก๋า ปู กุ้ง และหอยมุก นอกจากนี้ยังมีอาชีพที่เกิดจากการประมงตามมาอีกคือ การทำกะปิ น้ำปลา และของแห้งจากสัตว์ทะเล

ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนดีมากเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออก กล่าวคือ ชายหาดที่มีทรายขาวสะอาด เกาะใกล้ชายฝั่งที่ยังดำรงธรรมชาติดั้งเดิมไว้ได้อย่างมาก หลายต่อหลายเกาะ น้ำตกที่สวยงาม ถ้าหลายสิบถ้าที่อยู่ใกล้ ๆ กัน เหมาะแก่การท่องเที่ยวสำหรับนักนิยมธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมธรรมชาติของจังหวัดระยองเป็นจำนวนมาก เป็นผลให้มีการเพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชนของจังหวัดระยองเป็นจำนวนมาก

ส่วนทรัพยากรป่าไม้จังหวัดระยองประสบปัญหาการหักร้างถางพง เข้าไปในเขตป่าสงวน เพื่อทำไร่ ทำให้เกิดสภาพป่าเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งในช่วงระยะเวลา ๕ ปี เนื้อที่ป่าไม้ลดลงร้อยละ ๖๐.๐๒ ของจำนวนป่าทั้งหมด จากปี ๒๕๒๑ และขณะนี้จังหวัดได้เร่งให้มีการปลูกไม้ โตเร็วทดแทนป่าที่เสื่อมโทรมไป

๕. การอุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง ที่ผ่านมามีโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ (สถิติปี ๒๕๒๔)

๕.๑ อุตสาหกรรมกรรมการเกษตร

จำนวน ๖๒๗ โรง

๑๒		จำนวน	๒๑	โรง
๕.๒	อุตสาหกรรมการประมง	จำนวน	๒๔	โรง
๕.๓	อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง	จำนวน	๒๙๙	โรง
๕.๔	อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป	จำนวน	๓	โรง
๕.๕	อุตสาหกรรมเครื่องตี	จำนวน	๖๒	โรง
๕.๖	อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากไม้	จำนวน	๑	โรง
๕.๗	อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์	จำนวน	๑	โรง
๕.๘	อุตสาหกรรมเกี่ยวกับไหม			
๕.๙	อุตสาหกรรมบริการ เช่น อู่ซ่อมรถยนต์, สถานรับบริการซ่อมเครื่องไฟฟ้า ฯ			
	จำนวน	๖๖	โรง	

๕.๑๐ อุตสาหกรรมเปโตรเคมีคัลไทย จำนวน ๑ โรง

จังหวัดระยองมีข้อได้เปรียบจังหวัดอื่นอยู่มากด้านเศรษฐกิจ โดยมีทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะภูมิประเทศ ตลอดจนดินฟ้าอากาศที่สามารถทำประโยชน์ได้อย่างดี นอกจากนั้นรัฐบาลได้มีมติให้อุตสาหกรรมหลักอยู่ในพื้นที่มาบตาพุด — ห้วยโป่งและในบริเวณใกล้เคียงในท้องที่จังหวัดระยอง นอกจากนี้ บริษัท อุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย จำกัด ได้รับอนุญาตให้ตั้งโรงงานที่บ้านปลวกเกิด อำเภอมืองระยอง เพื่อประกอบกิจการผลิตเม็ดพลาสติกจำหน่ายทั้งใน และต่างประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจของจังหวัด และประเทศอีกด้วย

บทที่ ๒

บทที่ ๒

ก. ประวัติความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญ

เมื่อมองดูแผนที่ประเทศซึ่งมีรูปร่างลักษณะคล้ายขวานโบราณ ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นส่วนหนึ่งของตัวขวานจะเป็นที่ตั้งของจังหวัดระยอง เมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่ระหว่างสองเมืองใหญ่คือ ชลบุรีและจันทบุรี ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครไม่เกินสามชั่วโมงก็จะมาถึงเมืองระยอง เมืองที่มีมาแต่ครั้งโบราณมาแล้ว

ประวัติการก่อตั้ง

ระยองเริ่มมีชื่อปรากฏในพงศาวดารเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๑๓ ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา ส่วนประวัติดั้งเดิมก่อนหน้านั้นเป็นเพียงข้อสันนิษฐานที่พอจะเชื่อถือได้ว่าระยองน่าจะเป็นเมืองที่ก่อสร้างขึ้นในสมัยของ ขอม คือ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๑๕๐๐ ซึ่งเป็นสมัยที่ขอมมีอนุภาพครอบคลุมอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ มีเมืองนครธมเป็นราชธานี ขอมได้สร้างเมืองนครพนมเป็นเมืองหน้าด่านแรก เมืองพิมายเป็นเมืองอุปราช และได้สถาปนาเมืองลพบุรีขึ้นเป็นเมืองสำคัญด้วย ส่วนทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองนครธม เมืองหน้าด่านเมืองแรกที่ขอมสร้างก็คือ เมืองจันทบูรหรือจันทบุรี ในปัจจุบันนี้

เมื่อขอมสร้างจันทบุรีเป็นเมืองหน้าด่านเพื่อนำเอาอารยธรรมของขอมเข้ามาสู่แคว้นทวาราวดี ก็น่าจะอนุมานได้ว่าขอมเป็นผู้สร้างเมืองระยองนี้ แต่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใดนักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากหลักฐานที่ได้ค้นพบ คือ ซากหินสลักรูปต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ที่บ้านดอน บ้านหนองเต่า ตำบลเชิงเนิน คูค่ายและซากศิลาแลงบ้านคลองยาย - ล้า ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย ซึ่งเป็นศิลปการก่อสร้างแบบขอม ทำให้สันนิษฐานว่าระยองน่าจะเป็นเมืองที่ก่อสร้างขึ้นในสมัยของขอมอย่างแน่นอน

ที่ตั้ง

ที่ตั้งของเมืองปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง ส่วนที่ตั้งดั้งเดิมนั้น หนังสือ “ตำนานเมือง” ของราชบัณฑิตยสภากล่าวไว้ว่า ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าที่เดิมจะตั้งอยู่ในท้องที่ใด ได้ความเพียงว่าตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอบ้านค่าย ปัจจุบันมีซากหินสลักรูปต่าง ๆ ศิลาแลงปรากฏให้เห็นอยู่ ขณะนี้เป็นเพียงหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่อยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองเท่าใดนัก ขึ้นอยู่กับตำบลตาขัน ตำบลบ้านค่าย ต่อมาชายฝั่งทะเลได้งอกออกไปเรื่อย ๆ จึงได้เลื่อนตัวเมืองตามลงไปตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง ในปัจจุบัน

จาก “นิราศเมืองแกลง” ของสุนทรภู่ก็ได้กล่าวถึง “บ้านเก่า” ไว้ตอนหนึ่งว่า

“พอสิ้นดงตรงปากออกปากช่อง
ถึงระยองเหยาเรือนดูไสว
แวะเข้าย่านบ้านเก่าค่อยเบาใจ
เขาจุดได้ต้อนรับให้หลับนอน”

คำว่า “บ้านเก่า” นี้ คงจะหมายถึงหมู่บ้านเก่า ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองระยองในเวลานั้นนั่นเอง สุนทรภู่ได้แวะพักเอาแรงที่บ้านเก่า ๒ คืนก่อน แล้วจึงออกเดินทางต่อไปยังบ้านนาตาขวัญ บ้านแลง ผ่านไปเรื่อยจนกระทั่งถึงบ้านกว่า อำเภอกาหลง (ในสมัยนั้นเป็นเมืองกาหลง) เพื่อไปพบกับบิดาซึ่งบวชเป็นพระอยู่ที่นั่น

ที่มาของคำว่า “ระยอง”

มีผู้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชื่อนี้เป็นหลายกระแส คือ

๑. ตำนานทำประดู่อันเป็นที่ตั้งของตัวเมืองในขณะนี้ แต่เดิมเป็นที่อาศัยของพวกชอง ซึ่งตั้งรกรากอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ซึ่งครอบครัวอยู่ในแถบระยอง จันทบุรี ชนเผ่านี้มีความชำนาญในป่าเขาลำเนาไพรและมีภาษาพูดของตนเอง เป็นชนพื้นเมืองที่นิยมใช้ลูกบัตสีต่าง ๆ และทองเหลืองเป็นเครื่องประดับ สืบเชื้อสายมาจากพวกขอม (นักชาติวงศ์วิทยาจัดให้อยู่ในพวกมอญ-เขมร) อันนี้ทำให้น่าคิดว่า คำว่า ระยอง ตะพง เพ แลง ชะเมา แกลง ซึ่งเป็นชื่อเมือง ตำบลและอำเภอ ซึ่งไม่มีคำแปลในพจนานุกรมไทย ก็น่าจะมาจากภาษาของตนเอง จากเรื่อง “อาณาจักรชอง ตอนหนึ่ง” ของแก่นประดู่กล่าวไว้ว่า “ผู้เฒ่าผู้แก่วัยหนึ่งศตวรรษ หลายต่อหลายคนต่างก็ยืนยันในคำพูด อยู่ในทำนองเดียวกันว่าระยองเป็นภาษาพูดคำหนึ่งของคนเผ่าชอง ซึ่งเดิมเรียกกันว่า “ราย็อง” (เวลาอ่านต้องอ่านออกเสียงตัว ราว ให้ยาวหน่อย และออกเสียงตัว ย็อง ให้สั้นที่สุดเท่าที่จะสั้นได้) คำ “ราย็อง” นี้ เล่ากันมาแปลว่า “เขตแดน” หมายถึงว่าเป็นดินแดนของพวกชองอยู่ แต่ภาษาพูดนี้เรียกเพี้ยนกันมาเรื่อย ๆ จึงกลายเป็น “ระยอง” ในที่สุด

๒. อีกกระแสหนึ่งกล่าวว่าคำว่า “ระยอง” นี้ ในภาษาชองน่าจะหมายถึง ไม้ประดู่ เพราะในบริเวณที่พวกชองตั้งรกรากอยู่นั้นอุดมไปด้วยไม้ประดู่ ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง ปัจจุบันหายากมากและราคาแพง เขตแดนแถบนี้จึงมีชื่อว่า ตำบลทำประดู่ อันเป็นที่ตั้งของเมืองระยองเวลานี้

๓. มีผู้อ้างหลักฐานว่าแต่เดิมมีหญิงชราชื่อว่า “ยายยอง” เป็นผู้มาตั้งหลักฐานประกอบอาชีพทำไร่ในแถบนี้ก่อนผู้ใด จึงเรียกบริเวณแถบนี้ว่า “ไร่ยายยอง” ต่อมาภาษาพูดก็เพี้ยนไปจนกลายเป็นระยองในที่สุด

ชนเผ่าของจะมาตั้งรกรากอยู่ทางดินแดนแถบระยองเมื่อไรไม่ปรากฏ แต่เล่ากันว่ามานานแล้ว เมื่อคราวที่สุนทรภู่เดินทางมาเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลงก็ยังมีพวกชองอยู่เป็นจำนวนมาก สุนทรภู่ได้เขียนถึงพวกชองไว้ในนิราศเมืองแกลงว่า

“ ด้วยเดือนเก้าเข้าวสาเป็นหน้าฝน
 จึงขัดสนสิ่งของต้องประสงค์
 ครั้นแล้วลาผ้าเท้าท่านบิดรงค์
 ไปบ้านพลงค้อตั้งริมฝั่งคลอง
 ดูหนุ่มสาวชาวบ้านรำคาญจิต
 ไม่น่าคิดเข้าในกลอนอักษรสนอง
 ล้วนวงศ์วานวานเครือเป็นเชื้อชอง
 ไม่เหมือนน้องนี้ก็น่าน้ำตากระเด็น ”

กล่าวกันว่า แม้แต่ตระกูลทางบิดาของสุนทรภู่อีกเป็นเชื้อชอง ปัจจุบันไม่มีชนเผ่านี้ อยู่ในระยอง เพราะไม่ชอบอยู่ในย่านตลาดหรือชุมนุมชน เมื่อความเจริญย่างเข้ามา ก็อพยพทิ้งถิ่นไปเรื่อย ๆ และยังมีเชื้อสายชาวชองปรากฏอยู่ที่บ้านตะเคียนทอง คลองพลู อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ด้านประวัติศาสตร์

ขอย้อนกล่าวทางด้านประวัติศาสตร์บ้าง ประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงเมืองระยองในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา พระยาละแวก เจ้าเมืองเขมร ทรงคิดว่าไทยอ่อนแอ จึงถือโอกาสกรีธาทัพบุกรุกเข้ามาในแดนไทยแถบหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออก ตามวิสัยที่เคยกระทำมาเป็นเนืองนิจ คือเมื่อไทยเข้มแข็ง เขมรก็มาสวามิภักดิ์ แต่เมื่อไทยอ่อนแอ ก็ถือโอกาสโจมตีทุกครั้งไป แต่ในครั้งนั้นเขมรก็ไม่สามารถยึดครองหัวเมืองเหล่านี้ไว้ได้ จึงเพียงแต่กวาดต้อนผู้คนไปยังประเทศเขมร ซึ่งในบรรดาชาวเมืองที่ถูกกวาดต้อนไปในครั้งนั้นก็มีชาวระยองรวมอยู่ด้วยไม่น้อย

ประวัติศาสตร์อีกตอนหนึ่งได้กล่าวถึงเมืองระยองในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ในระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียทีแก่พม่าเป็นครั้งที่สอง พระยาวชิรปราการหรือพระยาตากแม่ทัพคนสำคัญแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งถูกเกณฑ์ให้มารักษากรุงในระหว่างที่ถูกพม่าล้อมไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๐๖—๒๓๑๐ ได้พิจารณาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาคงจะต้องเสียทีแก่พม่าเป็นแน่แท้ เพราะพระเจ้าเอกทัศ กษัตริย์ผู้ครองกรุงในเวลานั้นทรงอ่อนแอและไร้ความสามารถ ถ้าขึ้นสู้รบต่อไปก็จะไม่เกิดประโยชน์อันใด ฉะนั้น ในราวเดือนยี่ พ.ศ. ๒๓๐๙ พระยาตาก

จึงรวบรวมพรรคพวกประมาณ ๕๐๐ คน มีทั้งไทยและจีน รวมทั้งข้าราชการที่มีความเชื่อถือนในฝีมือของพระยาตากอีกหลายคน อาทิเช่น พระเชียงเงิน หลวงพรหมเสนา หลวงพิชัยราชา หลวงราชเสนา หมื่นราชเสน่หา ออกไปตั้งหลัก ณ วัดพิชัย (อยู่ใต้สถานีรถไฟในปัจจุบัน) แล้วยกกองทัพมุ่งไปทางตะวันออก ได้ปะทะกับพม่า แต่สามารถตีฝ่าวงล้อมไปได้ พอไปถึงบ้านลำบัวตืดเวลาสองยามเศษก็แลเห็นแสงเพลิงไหม้กรุง ต่อจากนั้นก็มุ่งไปบ้านโพธิสามหา (โพธิสาวหารหรือโพธิสังหารก็เรียก) และบ้านพรานนก ได้สู้รบกับพม่าไปตลอดทาง

เส้นทางเดินทัพของพระยาตากที่ปรากฏในพงศาวดารภาคที่ ๖๕ เป็นดังนี้

ออกจากบ้านพรานนกไปบ้านบางคอง หนองไม้ซุง ตามทางเมืองนครนายกไปบ้านนาเริง ถึงเมืองปราจีนบุรี บ้านด่านขบและบ้านทองหลาง ตะพานทอง บางปลาสร้อย ถึงบ้านนาเกลือ ออกไปพิชยา นาจอมเทียน ไก่เตี้ย สัตหีบ หินโค้ง แวะหยุดพักไพร่พลที่บ้านน้ำเก่าซึ่งเข้าใจกันในปัจจุบันนี้เป็นบ้านเก่า ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย ซึ่งขณะนั้นผู้รั้งเมืองระยอง คือ พระยาระยอง (บุญเมืองหรือบุญเรือง) ได้ทราบข่าวว่าพระยาตากยกทัพมาก็เกิดความเกรงกลัว จึงพาคณะกรรมการเมืองออกไปเชิญให้พระยาตากพาไพร่พลเข้ามาพักในเมือง พร้อมทั้งมอบธัญญาหารเกวียนหนึ่งให้พระยาตาก พระยาตากได้พาไพร่พลเข้ามาที่ท่าประตู และพักแรมอยู่ที่วัดลุ่ม (วัดลุ่มมหาชัยชุมพล) สองคืน จึงได้ทำการตั้งค่าย ขุดคูปักขวางล้อมบริเวณที่พักไว้ โดยมีได้ประมาณ

ในระหว่างเวลานั้น เป็นระยะที่กรุงศรีอยุธยายังมีได้เสียที่แก่พม่า ฉะนั้น การยกทัพมาของพระยาตาก ทำให้กรรมการเมืองระยองคิดระแวงไปว่าพระยาตากจะคิดร้ายต่อบ้านเมือง จึงหลบหนีการสู้รบมา จึงได้นำเรื่องเข้าปรึกษาพระยาระยอง ซึ่งพระยาระยองก็ได้กล่าวห้ามปราม แต่กรรมการเมืองไม่ยอมเชื่อ ครั้นเมื่อพระยาตากพักอยู่ที่วัดลุ่มได้สองวัน นายบุญรอด แขนอ่อน นายมาด นายบุญมา น้องเมียพระจันทบูร ได้เข้ามาถวายตัวทำราชการ และได้นำความมาแจ้งว่าขุนรามหมื่นชอง นายทองอยู่นกเล็ก ขุนจำเมือง (ด้วง) หลวงแสนพลหาญ กรรมการเมืองระยองได้คบคิดกับพวกทหารประมาณ ๑,๕๐๐ คน จะยกเข้ามาประทุษร้ายพระยาตาก ครั้นเมื่อทราบความเช่นนั้นพระยาตากจึงเรียกผู้รั้งเมือง คือ พระยาระยองมาซักถามความจริง แต่ผู้รั้งไม่ยอมรับ พระยาตากจึงสั่งให้ทหารคุมตัวผู้รั้งเมืองไว้ และเตรียมการที่จะรับมือกับศัตรูต่อไป

พอพลบค่ำ พระยาตากจึงสั่งให้ทหารเตรียมการป้องกันไว้และดับไฟมืดทั้งค่าย ตกเวลาประมาณทุ่มเศษ พวกกรรมการเมืองซึ่งไม่ทราบข่าวพระยาตากรู้ตัวก็คุมทหาร ๓๐ คน เข้าโจมตี

ตีค่ายทางด้านเหนือ คือทางด้านวัดเนิน มีขุนจำเมือง (ด้วง) เป็นหัวหน้า เมื่อขุนจำเมืองคุมพรรคพวกเข้ามาใกล้ค่ายประมาณ ๕-๖ วา พระยาตากก็สั่งให้ทหารระดมยิงปืนพร้อมกัน ขุนจำเมืองและทหารไม่ทันรู้ตัวจึงถูกอาวุธบาดเจ็บล้มตายไปตามๆ กัน พวกกรมการเมืองและทหารที่เหลืออยู่เกิดความกลัวจึงพากันล่าถอยไป พระยาตากก็ระดมไพร่พลไล่โจมตีและยึดเมืองระยองได้ในคืนนั้นเอง ยึดได้ทั้งศาสตราวุธและธัญญาหารเป็นจำนวนมาก บรรดาเหล่าทหารได้เห็นความสามารถและความฉลาดหลักแหลมของพระยาตาก จึงพากันยกย่องเรียกพระยาตากว่า “เจ้าตาก” แต่โดยที่ชื่อเดิมของพระยาตากชื่อว่า “สิน” จึงพากันเรียกว่า “เจ้าตากสิน” ฉะนั้น จะถือได้ว่าพระยาตากได้รับการยกย่องให้เป็น “เจ้า” ที่เมืองระยองนี้เองก็ไม่ผิดนัก เมื่อเจ้าตากยึดเมืองระยองได้แล้วก็โปรดให้พักไพร่พลอยู่ในเมือง ๗-๘ วัน เพื่อบำรุงขวัญทหารและจัดการบ้านเมืองให้เสร็จเรียบร้อย แล้วจึงเสด็จต่อไปยังเมืองจันทบุรี เพื่อยึดเป็นที่ตั้งมั่นในการกอบกู้อิสรภาพของชาติคืนจากพม่าต่อไป

การโอนเมืองแกลงมาขึ้นกับเมืองระยอง

อำเภอแกลงนั้นแต่เดิมเป็นเมืองเรียกกันว่า “เมืองแกลง” มีฐานะเป็นเมืองจัตวา คู่กับเมืองชลบุรี ขึ้นอยู่กับเมืองจันทบุรี (จันทบุรี) ด้วยเหตุที่เมืองจันทบุรีเป็นเมืองโบราณ มีชื่อปรากฏในพงศาวดารมาแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเมืองแกลงซึ่งเป็นเมืองขึ้นเมืองหนึ่ง ก็น่าจะมีมาช้านานแล้วเช่นกัน

ที่ตั้งของเมือง

เดิมเมืองแกลงตั้งอยู่ที่บ้านแหลมสน ขณะนั้นมีกองทหารเรือตั้งอยู่ ต่อมาปีพ.ศ.๒๔๔๐ กองทหารเรือได้ยุบเลิกไปตั้งอยู่ที่อื่น ทางราชการจึงได้ย้ายตัวเมืองจากบ้านแหลมสนไปอยู่ที่บ้านหนองโพรง-แหลมเมือง ตำบลปากน้ำประแสร์ แล้วจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านทางเกวียน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของวัดโพธิ์ทองปัจจุบัน ประมาณ ๒ กม. เหตุที่ย้ายที่ตั้งเมืองบ่อยๆ ก็คงเป็นไปตามแบบการปกครองโบราณ คือเมื่อใครได้เป็นเจ้าเมืองก็ย้ายที่ทำการไปไว้ที่บ้านของตน เรื่องนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายไว้ในหนังสือเรื่องเทศาภิบาลว่า

“ตามหัวเมืองในสมัยนั้น ปลาตอย่างหนึ่งที่ไม่มีศาลารัฐบาลตั้งประจำสำหรับว่าราชการอย่างทุกวันนี้ เจ้าเมืองตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ไหนก็ว่าราชการบ้านเมืองที่บ้านของตนเหมือนอย่างเสนาบดีเจ้ากระทรวงในราชธานีว่าราชการที่บ้านตามประเพณีเดิม บ้านเจ้าเมืองติดกับบ้านของคนอื่นเพียงที่เรียกว่า “จวน” เพราะมีศาลาโถงปลูกไผ่นอกรั้วข้างบ้านหลังหนึ่งเรียกว่า “ศาลากลาง” เป็นที่สำหรับประชุมกรรมการเวลามีการงาน เช่น รับท้องตราหรือปรึกษา

ราชการ เป็นต้น เวลาไม่มีการงานก็ใช้ศาลากลางเป็นศาลชำระความ เห็นได้ว่าศาลากลางก็เป็นแค่เดียวกับศาลาลูกขุนในราชธานีนั่นเอง เจ้าเมืองตั้งสร้างจวนและศาลากลางด้วยทุนของตนเอง แม้แผ่นดินซึ่งจะสร้างจวนถ้ามิได้อยู่ในเมืองมีปราการ เช่น เมืองพิษณุโลก เป็นต้น เจ้าเมืองก็ต้องหาซื้อที่ดินเหมือนกับคนทั้งหลาย จวนกับศาลากลางจึงเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของเจ้าเมือง เมื่อสิ้นตัวเจ้าเมืองก็เป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลาน ใครได้เป็นเจ้าเมืองคนใหม่ ถ้ามิได้เป็นผู้รับมรดกของเจ้าเมืองคนเก่าก็ต้องหาที่สร้างจวนและศาลากลางขึ้นใหม่ตามกำลังที่จะสร้างได้ บางทีก็ย้ายไปสร้างห่างจากที่เดิมฟากแม่น้ำหรือแม่จันต่างตำบลก็มี จวนเจ้าเมืองไปตั้งอยู่ที่ไหนก็ย้ายที่ว่าราชการไปอยู่ที่นั่น ชั่วสมัยของเจ้าเมืองคนนั้น ตามหัวเมืองจึงไม่มีที่ว่าราชการเมืองตั้งประจำอยู่แห่งใดแห่งหนึ่ง เป็นนิจเหมือนอย่างทุกวันนี้”

เมืองแกลงคงจะมีศาลสำหรับพิจารณาคดีซึ่งเกิดขึ้นภายในเมือง ต่อมาราวปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ทางราชการได้สั่งยุบเมืองแกลงลงเป็นอำเภอเรียกว่า “อำเภอแกลง” และย้ายจากบ้านทางเกวียนมาอยู่ในที่ปัจจุบัน ศาลเมืองแกลงจึงพลอยถูกยุบลงด้วยนั่นคือ ทางราชการได้ยุบสภาพจากเมืองจัตวาลงมาตั้งเป็นอำเภอ มีหลวงแกลงแก้วกล้า (ศรี บุญศิริ) เป็นนายอำเภอคนแรก จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พระคำแหงพลล้าน (ชื่น คชภูมิ) นายอำเภอคนที่สอง จึงได้ย้ายที่ตั้งอำเภอจากบ้านทางเกวียนมาตั้งอยู่ที่บ้านสามย่าน ตำบลทางเกวียน ซึ่งมีสภาพเหมาะสมที่จะขยายตัวเมืองได้อยู่จนกระทั่งทุกวันนี้

การโอนเมืองแกลง

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้โอนอำเภอแกลงไปขึ้นกับจังหวัดระยอง โดยมีแจ้งความของกระทรวงมหาดไทยลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๒๕ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๗ หน้า ๔๐๗ ว่า “ด้วยมีพระบรมราชโองการตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า อำเภอแกลงขึ้นเมืองจันทบุรี ยากจะตรวจตราให้ทั่วถึงได้ ทรงพระราชดำริว่าควรจะโอนอำเภอแกลงไปขึ้นเมืองระยองเพราะเป็นท้องที่อยู่ใกล้ จะเป็นการสะดวกในการบังคับบัญชา และตรวจตรายิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนอำเภอแกลงไปขึ้นกับเมืองระยองต่อไป”

(แจ้งความมา ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๗)

ด้วยเหตุนี้อำเภอแกลงจึงมาสังกัดกับจังหวัดระยองตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา

๒. อำเภอแกลง

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

เดิมเมืองแกลงตั้งอยู่ที่บ้านแหลมสน ขณะนั้นมีกองทหารเรือตั้งอยู่ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๔๐ กองทหารเรือได้ยุบเลิกไปตั้งอยู่ที่อื่น ทางราชการจึงได้ย้ายตัวเมืองจากบ้านแหลมสนไปอยู่ที่บ้านหนองโพรง—แหลมเมือง ตำบลปากน้ำประแสร์ แล้วจึงย้ายมาอยู่ที่บ้านทางเกวียน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของวัดโพธิ์ทองปัจจุบัน ประมาณ ๒ กม. เหตุที่ย้ายที่ตั้งเมืองบ่อยๆ ก็คงเป็นไปตามแบบการปกครองโบราณ คือเมื่อใครได้เป็นเจ้าของก็ย้ายที่ทำการไปไว้ที่บ้านของตน

เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๑ ซึ่งเป็นสมัยที่มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเมืองแกลงถูกยุบสภาพลงมาเป็นอำเภอเรียกว่า “อำเภอแกลง” ขึ้นตรงกับจังหวัดระยอง มีหลวงแกลงแก้วกล้า (ศรี บุญศิริ) ดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนแรก จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พระกำแพงพลน่าน (ชื่น คชภูมิ) ซึ่งดำรงตำแหน่งนายอำเภอคนต่อมา ได้ย้ายสถานที่ตั้งอำเภอจากบ้านทางเกวียนเดิมมาตั้งที่บ้านสามย่าน ตำบลทางเกวียน ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเหมาะสมที่จะขยายตัวเมืองให้เจริญกว่าเดิม (สภาพที่เดิมเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปีถึงแม้ในปัจจุบัน)

๒.๒ ภูมิศาสตร์

อำเภอแกลงนับได้ว่ามีพื้นที่มากที่สุดของทุกอำเภอในจังหวัดระยอง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขาตลอดไปถึงฝั่งทะเล ทิศเหนือของอำเภอส่วนใหญ่ยังคงสภาพป่าไม้ในเขตตำบลกระแสบน, บ้านนา, ท่งควายกินและกองดิน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสาย เช่น คลองโพล์ คลองกระแสบ ไหลผ่านจากทางด้านเหนือของอำเภอไปสู่ฝั่งทะเล ประกอบกับสภาพพื้นที่เหมาะแก่การทำไร่และทำสวน ทำให้พื้นที่อำเภอแกลงส่วนใหญ่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนผลไม้ ไม้ยืนต้น เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด และสวนยางพารา อยู่โดยทั่วไปเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ประชากรในเขตอำเภอแกลงเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

สภาพภูมิอากาศเหมือนกับเมืองชายทะเลโดยทั่วไป มีทั้งสามฤดู แต่เนื่องจากสภาพของอำเภอติดชายทะเลตะวันออกเป็นแนวยาวจากเขตอำเภอเมืองระยอง ถึงเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ทั้งสภาพป่าเขาทางตอนเหนือและสวนผลไม้และสวนยางพาราที่มีหนาแน่น โดยทั่วไปทำให้ปริมาณฝนตกชุก

— พื้นที่และอาณาเขต

อำเภอแก่งมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑,๐๓๙.๔๘ ตร.กม. มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกิ่งอำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง และอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	ติดต่อชายทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกิ่งอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกิ่งอำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย และกิ่งอำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง

— แม่น้ำ

อำเภอแก่ง มีแม่น้ำที่สำคัญ ๒ สาย คือ คลองโพล์ และคลองกระแสด

— ทรัพยากรธรรมชาติ

อำเภอแก่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด เช่น

- ป่าไม้(เขตท้องที่ตำบลกระแสบน-บ้านนา-ทุ่งควายกินและตำบลกองดิน)
- ผลผลิตจากป่าไม้
- สัตว์ป่า
- แร่ซิลิกา (ทรายแก้ว)
- แร่พลวง
- แร่แมงกานีส

— การคมนาคม

อำเภอแก่ง เดิมมีเส้นทางติดต่อกับกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงเพียงทางเดียว คือ เส้นทางถนนสายที่ ๓ (กรุงเทพฯ-ตราด) ระยะทาง ๒๕๕ กิโลเมตร ปัจจุบันรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของหัวเมืองภาคตะวันออกได้มีการตัดเส้นทางสายใหม่ (บ้านบึง-แก่ง) ทำให้อำเภอแก่งห่างจากกรุงเทพฯ เพียง ๑๗๓ กิโลเมตรเท่านั้น และสำหรับเส้นทางคมนาคมของเขตอำเภอ เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีเนื้อที่กว้างจึงได้มีการตัดเส้นทางเพื่อใช้ในการคมนาคมติดต่อทางราชการและทางด้านเศรษฐกิจ สามารถติดต่อกันได้ทั่วทุกตำบลและหมู่บ้าน ดังนี้

- ทางหลวงจังหวัดที่ลาดยางแอสฟัลท์แล้ว ๕ สาย ยาวประมาณ ๖๓ กิโลเมตร
- ทางหลวงชนบท จำนวน ๑๗๑ สาย ยาวประมาณ ๑,๑๗๐ กิโลเมตร

— จำนวนประชากร

อำเภอแก่ง มีจำนวนประชากรตามสถิติประจำเดือน ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ มีจำนวนดังนี้

- อำเภอแก่ง ประชากรรวม ๑๐๒,๕๗๘ คน ชาย ๕๒,๗๘๒ คน หญิง ๔๙,๗๙๖ คน
- เทศบาลตำบลทางเกวียน ประชากรรวม ๑๒,๓๓๑ คน ชาย ๖,๑๒๕ คน หญิง ๖,๒๐๖ คน

— สถานที่ท่องเที่ยว

อำเภอแก่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

- หาดแหลมแม่พิมพ์, อ่าวไข่ เขตตำบลกรำ
- สวนวังแก้ว เขตตำบลซากพง
- เกาะมันและหมู่บ้านชาวประมง เขตตำบลปากน้ำประแสร์
- อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง เขตตำบลทุ่งควายกิน

— สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

เมืองแก่งได้ชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออก เป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไป ทั้งนี้เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น

- อนุสาวรีย์สุนทรภู่ เขตตำบลกรำ
- อุโบสถวัดสารนารถธรรมมาราม เขตตำบลทางเกวียน
- ศาลากรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์ เขตตำบลปากน้ำประแสร์

เนื่องจากความสำคัญที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่เกิดของบิดาภิกษุเอกของไทย (สุนทรภู่) ทางจังหวัด โดยนายวิทยา เกษรเสาวภาค ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ดำริและมีการจัดสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ขึ้นที่บ้านกรำ ตำบลกรำ เดิมเป็นสง่าเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวแก่ง กลายเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกภาคของไทย และเป็นอำเภอที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติในทางท่องเที่ยว เช่น น้ำตกเขาชะเมา บ้ำเขา ทะเล เกาะ แก่งสวนผลไม้อันลือชื่อ เช่น เงาะ ทูเรียน ซึ่งสามารถที่จะซื้อสิ่งของที่ต้องการได้ ทำให้เมืองแก่ง เป็นแหล่งธุรกิจท่องเที่ยวทั้งภาคเอกชนที่จะมาลงทุนในฐานะเป็นเมืองชุมทางสำคัญของภาคตะวันออก

๒.๓ การปกครอง

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๑๘ ตำบล ๙๗ หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลทางเกวียน	อยู่ในเขตเทศบาล และอยู่นอกเขตเทศบาล ๕ หมู่บ้าน
ตำบลวังหว้า	อยู่ในเขตเทศบาล และอยู่นอกเขตเทศบาล ๘ หมู่บ้าน
ตำบลทุ่งควายกิน	๑๕ หมู่บ้าน
ตำบลเนินฆ้อ	๑๐ หมู่บ้าน
ตำบลชากโดน	๑๐ หมู่บ้าน
ตำบลบ้านนา	๑๐ หมู่บ้าน
ตำบลชากพง	๖ หมู่บ้าน
ตำบลกระแสบน	๖ หมู่บ้าน
ตำบลกองดิน	๕ หมู่บ้าน
ตำบลพังราด	๗ หมู่บ้าน
ตำบลปากน้ำประแสร์	๕ หมู่บ้าน
ตำบลคลองปูน	๕ หมู่บ้าน
ตำบลกร่ำ	๕ หมู่บ้าน

— การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลทางเกวียน ๑ เทศบาล

สุขาภิบาล ๒ แห่ง คือ สุขาภิบาลทุ่งควายกิน และสุขาภิบาลปากน้ำประแสร์

๒.๔ การสาธารณสุข

อำเภอแกลงเป็นอำเภอใหญ่และมีประชากรมากทางราชการจึงได้จัดตั้งงบประมาณในด้านนี้มากพอสมควร เพื่อที่จะบริการประชาชนในท้องที่ให้ทั่วถึง ดังนี้

— โรงพยาบาลประจำอำเภอ ขนาด ๓๐ เตียง	๑ แห่ง
— สถานีอนามัย	๑๓ แห่ง
— สำนักงานผดุงครรภ์	๔ แห่ง
— สำนักงานมาลาเรีย	๑ แห่ง
— โรงพยาบาลเอกชน	๑ แห่ง
— คลินิกเอกชน	๙ แห่ง

๒.๕ อาชีพและธุรกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ ได้แก่ การทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด นอกจากนั้นยังมีการทำสวนยางพารา, ทำนา และทำไร่มันสำปะหลัง สำหรับการประมงก็เป็นอาชีพที่ทำรายได้สูงอีกอาชีพหนึ่งของอำเภอแกลง

จากการที่มีถนนสายบ้านบึง — แกลง จะทำให้อำเภอเป็นย่านการค้าที่สำคัญ
อีกแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก โดยเฉพาะตลาดสินค้าเกษตร

อำเภอแกลง มีธนาคารทั้งหมด ๖ ธนาคาร

๒.๖ การศึกษาและศาสนา

การศึกษา

— โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง จำนวน ๗๕ โรงเรียน
ครู ๘๗๒ คน นักเรียน ๑๖,๐๐๘ คน

— โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ๓ โรงเรียน

— โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน ๓ โรงเรียน

ศาสนา

— วัด ๕๙ แห่ง

— สำนักสงฆ์ ๑๖ แห่ง

— ศาลเจ้า (ที่จัดทะเบียนแล้ว) ๘ แห่ง

๒.๗ การสาธารณูปโภค

— ประปาเทศบาล ๑ แห่ง

— ชุมสายโทรศัพท์ ๑ แห่ง

— การไฟฟ้า ๑ แห่ง

— สำนักงานไปรษณีย์โทรเลข ๑ แห่ง

๒.๘ การสหกรณ์

— มีสำนักงานสหกรณ์การเกษตรเมืองแกลง จำกัด ๑ แห่ง

๒.๙ การคลัง

การจัดเก็บภาษีของอำเภอ ในปี พ.ศ.๒๕๒๔ ดังนี้

— ผลประโยชน์ของแผ่นดิน ๑๓,๓๙๔,๑๓๐ บาท

— รายได้ออกรับการบริหารส่วนจังหวัด ๑,๑๙๑,๗๓๗ บาท

๒.๑๐ การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย

มีสถานีตำรวจเพื่อความคุ้มครอง และรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนี้

— สถานีตำรวจภูธร อยู่ในเขตเทศบาลตำบลทางเกวียน

— สถานีตำรวจภูธรตำบลกร่ำ

— สถานีตำรวจภูธรตำบลปากน้ำประแสร์
ในปัจจุบันได้จัดตั้งกองร้อยอาสารักษาดินแดนขึ้นแล้ว

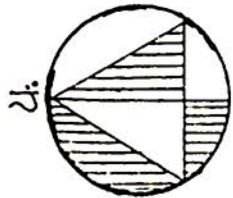
๒.๑๑ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

๑. หลวงแกลงแกลัวกล้า (ศรี บุญศิริ)	พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓
๒. พระคำแหง พลลั่น (ชื่น คชภูมิ)	พ.ศ. ๒๔๕๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๔
๓. พระแกลงแกลัวกล้า (สหาย สิงหพันธ์)	พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๒
๔. หลวงอดุลย์เกียรติเขตต์ (สิน สีโนทก)	พ.ศ. ๒๔๖๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๖๕
๕. ขุนบูรพาภิผล (เหลื่อม ศิริพงษ์)	พ.ศ. ๒๔๖๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๖
๖. นายใจดี เทพานนท์	พ.ศ. ๒๔๗๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๙
๗. นายเรียม พราหมทัต	พ.ศ. ๒๔๗๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๘
๘. นายดำริ น้อยมณี	พ.ศ. ๒๔๘๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๙
๙. นายศิริ แพทย์ประเสริฐ	พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓
๑๐. นายฉลอง วัชรากร	พ.ศ. ๒๔๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๕
๑๑. นายนาถ ศรีสุทนต์	พ.ศ. ๒๔๙๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๘
๑๒. นายประเสริฐ รัตนารมย์	พ.ศ. ๒๔๙๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐
๑๓. นายพน โพธิ์หน่อทอง	พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๒
๑๔. นายปรีชา จีระพันธ์	พ.ศ. ๒๕๐๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓
๑๕. นายแถม ยินดีสุข	พ.ศ. ๒๕๐๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๔
๑๖. นายศิริ โกมลวรรณะ	พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๑
๑๗. นายสัมพันธ์ ดิสสระ	พ.ศ. ๒๕๑๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๒
๑๘. นายสมหวัง จูตะกานนท์	พ.ศ. ๒๕๑๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๓
๑๙. นายยุทธนรินทร์ วีรบุตร	พ.ศ. ๒๕๑๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๔
๒๐. นายประสม ศรีสำอาง	พ.ศ. ๒๕๑๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐
๒๑. นายประนัย บรรจงอักษร	พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๒
๒๒. นายกวี เทศสวัสดิ์	พ.ศ. ๒๕๒๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๕
๒๓. นายประพันธ์ ชลวีระวงศ์	พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง —

๓. อำเภอบ้านค่าย

๓.๑ ประวัติความเป็นมา

— การจัดตั้ง เข้าใจว่าน่าจะก่อตั้งขึ้นในสมัยที่ขอมมีอาณาเขตรอบคลุมอยู่ในดิน -

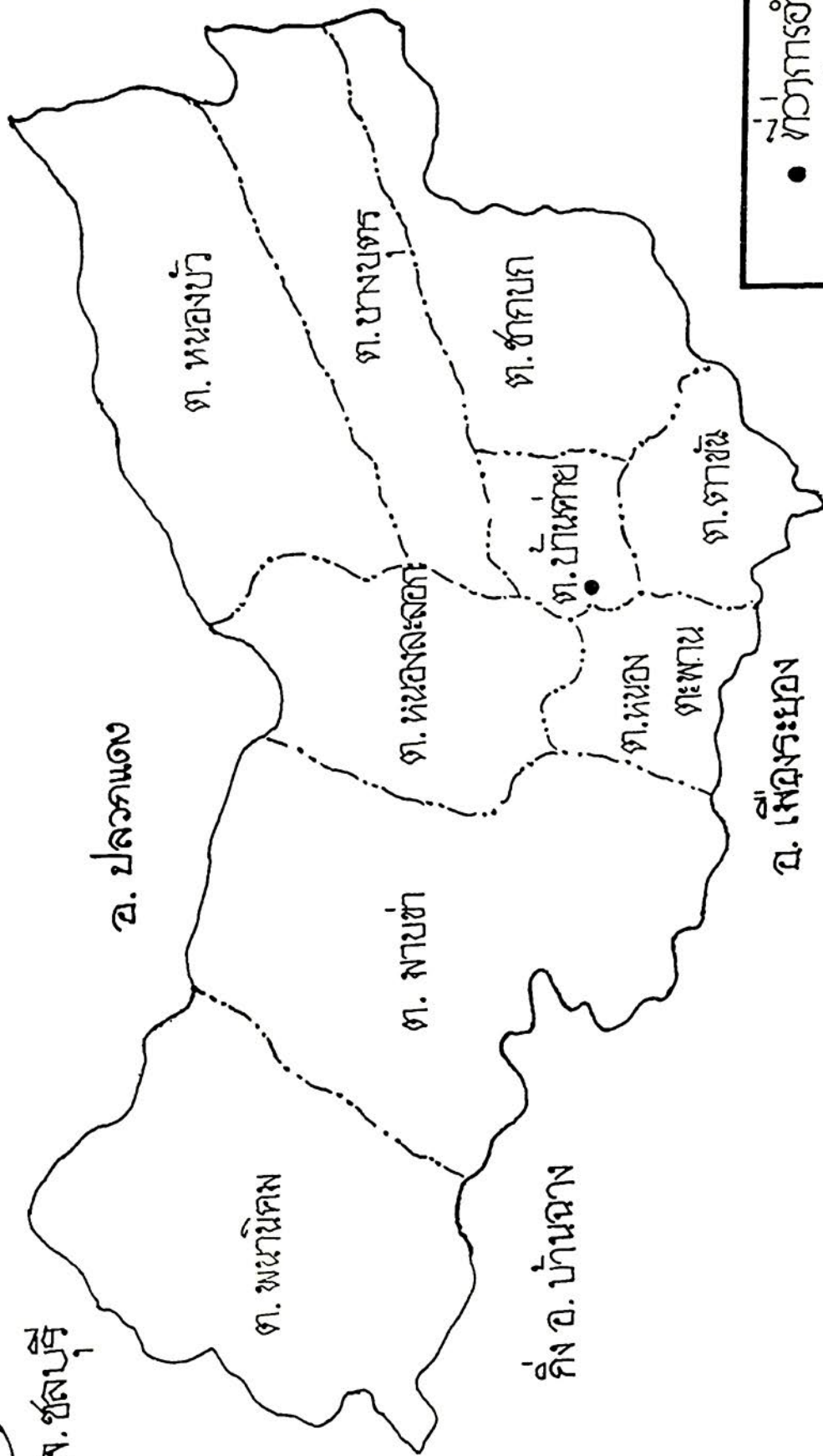

๒๕

๓. ชลบุรี

แผนที่แสดงอาณาเขตอำเภอต่าง ๆ

กิ่ง อ. วังจันทร์

กิ่ง อ. บ้านฉาง

อ. ปลวกแดง

อ. เมืองระยอง

• กิ่งอำเภอ
 — อำเภอ
 - - - - - เขตตำบล

แดนสุวรรณภูมิ คือเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ทั้งนี้จากหลักฐาน “ตำนานเมือง” ของราชบัณฑิตยสภาได้กล่าวถึงคูค่ายและซากศิลาแลงที่อำเภอบ้านค่ายว่าเป็นศิลปะการก่อสร้างแบบขอม ทำให้สันนิษฐานว่าอำเภอนี้มีมาตั้งแต่สมัยขอมแล้ว

— เคยเป็นเส้นทางเดินทัพของพระยาตาก เมื่อครั้งที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียให้แก่พม่าเป็นครั้งที่ ๒ คือเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น พระยาวชิรปราการหรือพระยาตากได้รวบรวมพรรคพวกตีฝ่าวงล้อมของพม่ามุ่งหน้าไปสู่เมืองจันทบุรี เพื่อเตรียมการกอบกู้อิสรภาพคืนจากพม่า พงศาวดารที่ ๖๕ ได้กล่าวถึงเส้นทางเดินทัพของพระยาตากว่า เดินผ่านบ้านหินโค้งและวะหยุดพักไพร่พลที่บ้านน้ำเก่า (เข้าใจกันในปัจจุบันนี้ว่าเป็น “บ้านเก่า”) ตำบลตาขัน อำเภอบ้านค่าย ก่อนที่จะเดินทางต่อไป

— เคยเป็นที่ตั้งของตัวเมือง จากหนังสือ “ตำนานเมือง” ของราชบัณฑิตยสภา กล่าวไว้ว่า “ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าที่เดิมจะตั้งอยู่ในท้องที่ใด ได้ความเพียงว่าตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอบ้านค่าย ปัจจุบันมีซากหินสลักรูปต่างๆ ศิลาแลงปรากฏให้เห็นอยู่ ขณะนี้ เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ ที่อยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองเท่าใดนัก ต่อมาชายฝั่งทะเลได้งอกออกไปเรื่อยๆ จึงได้เลื่อนตัวเมืองตามลงไปตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง ในปัจจุบันนี้

ชื่ออำเภอมีย่อสันนิษฐานว่ามาจากเหตุ ๒ ประการ ดังนี้

— เนื่องจากอำเภอนี้มีประวัติการก่อตั้งมาแต่ครั้งสมัยขอมมีอิทธิพลครอบครองอยู่ในตอนแดนสุวรรณภูมิ ดังคูค่ายและซากศิลาแลงที่ปรากฏอยู่ ทำให้ชาวบ้านเรียกอำเภอนี้ว่า “บ้านค่าย”

— เมื่อครั้งที่พระยาตากนำพรรคพวกตีฝ่าวงล้อมพม่ามุ่งหน้าไปทางฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อจะไปเตรียมการกอบกู้อิสรภาพที่เมืองจันทบุรีนั้น ระหว่างทางเดินทัพผ่านมาในเขตระยอง ได้ตั้งค่ายพักไพร่พลทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ว่าการอำเภอบ้านค่ายห่างจากที่ว่าการประมาณ ๖ กิโลเมตร จึงอาจจะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้อำเภอนี้มีชื่อเรียกกันว่า “บ้านค่าย”

๓.๒ ภูมิศาสตร์

— พื้นที่ ตั้งอยู่บ้านไผ่ล้อม ถนนอาทิตยประดิษฐาน ตำบลบ้านค่าย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๕๒๖.๔๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓๒๙,๐๑๒ ไร่

— อาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

– ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ ๗๕ ลักษณะเป็นดินร่วน มีบางส่วนเป็นดินเหนียวปนทราย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตก ของที่ว่าการอำเภอบ้านค่าย ลักษณะพื้นที่ทางทิศเหนือทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบดินดอน มีป่าไม้และภูเขากระจัดกระจายทั่วไป พื้นที่เหมาะแก่การทำไร่และทำสวนยางพารา ส่วนพื้นที่ตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ลักษณะดินเป็นดินเหนียวปนทราย

– แม่น้ำ

แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านอำเภอบ้านค่าย คือ แม่น้ำระยอง (คลองใหญ่) ต้นน้ำเกิดจากแกวเล็ก ๆ หลายสาย ทางทิศเหนือของอำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง และบางสายมาจากจังหวัดชลบุรี ไหลมาบรรจบกันที่ตำบลตาสีห์ อำเภอปลวกแดง ไหลผ่านตำบลหนองบัว ตำบลบางบุตร ตำบลบ้านค่าย ตำบลตาสัน อำเภอบ้านค่าย ไหลลงทะเลที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง แม่น้ำสายนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อประชาชนในท้องที่ ๓ อำเภอด้วยกัน สำหรับประชาชนในเขตอำเภอบ้านค่ายได้ใช้ในการทำการเกษตร แต่แม่น้ำสายนี้ในฤดูแล้งจะตื้นเขิน พอถึงฤดูฝนน้ำจะไหลท่วมสองฝั่ง

– ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอบ้านค่าย ขณะนี้ได้ถูกทำลายเกือบหมดแล้ว ยังคงมีป่าสงวนที่สำคัญ คือ ป่าสงวนแห่งชาติชะแวง-ตาสีห์ วังไทร ปกคลุมพื้นที่ ๓ อำเภอ คือ อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยอง และกิ่งอำเภอวังจันทร์

– การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอหรือจังหวัด รวมทั้งการคมนาคมภายในอำเภอบ้านค่าย ใช้การคมนาคมทางบกแต่เพียงอย่างเดียว คือ มีเส้นทางคมนาคมซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และทางหลวงชนบท ดังนี้คือ

๑. ทางหลวงหมายเลข ๓๖ บางละมุง-ระยอง

เป็นทางหลวงแผ่นดิน เชื่อมระหว่างจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดระยอง ที่อำเภอบางละมุงและอำเภอเมืองระยอง ตามลำดับ มีระยะทางยาว ๕๔ กิโลเมตร เส้นทางตัดผ่านอำเภอบ้านค่าย ในท้องที่ตำบลพนานิคม และตำบลมาบข่า และไปสิ้นสุดที่อำเภอเมืองระยอง ที่ตำบลเชิงเนิน

๒. ทางหลวงหมายเลข ๓๑๓๘ บ้านบึง-บ้านค่าย

เป็นทางหลวงแผ่นดิน เริ่มต้นจากอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผ่านอำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย ในท้องที่ตำบลหนองบัว ตำบลบางบุตร ตำบลบ้านค่าย

อ้อมผ่านหลังที่ว่าการอำเภอบ้านค่ายไปเชื่อมถนนระยอง-บ้านค่าย มีระยะทาง ๖๖ กิโลเมตร

๓. ทางหลวงหมายเลข ๓๑๓๘ ระยอง—บ้านค่าย

เป็นทางหลวงแผ่นดิน มีระยะทางยาว ๑๑ กิโลเมตร ลาดยางแอสฟัลท์ตลอดสาย

๔. ทางหลวงหมายเลข ๓๑๔๓ บ้านค่าย—หนองละลอก

เป็นทางหลวงจังหวัด มีระยะทางยาว ๑๔ กิโลเมตร ลาดยางแอสฟัลท์ตลอดสาย เริ่มต้นจากทางหลวงสายระยอง—บ้านค่าย ที่ ๑๑.๒ ถึงหมู่บ้านตัวอย่างหนองละลอก ผ่านตำบลหนองละลอก ตำบลหนองตระพาน และตำบลมาบข่า

๕. ทางหลวงหมายเลข ๓๑๕๑ นิคมสร้างตนเอง—ปลวกแดง

เป็นทางหลวงจังหวัด มีระยะทางยาว ๓๓ กิโลเมตร ลาดยางแอสฟัลท์ ๒๖ กิโลเมตร เป็นดินลูกรัง ๗ กิโลเมตร ซึ่งอยู่ระหว่างปรับปรุงผิวจราจร ให้เป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์ตลอดสาย ผ่านท้องที่ตำบลมาบข่า ซึ่งเป็นเขตนิคมสร้างตนเอง เข้าเขตอำเภอปลวกแดง ที่ตำบลแม่น้ำคู้

๖. ทางหลวงชนบทสายชวิก—บึงต้นชัน—ไร่หาดใหญ่

ระยะทางยาว ๑๒ กิโลเมตร ลักษณะผิวจราจรเป็นดินลูกรังใช้ได้ตลอดทั้งปี

๗. ทางหลวงชนบท ฝៃล้อม—ห้วงหิน—บึงต้นชัน

ระยะทางยาว ๑๐ กิโลเมตรเศษ เป็นถนนดินลูกรังเชื่อมระหว่างหมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านค่าย กับหมู่ที่ ๔ ตำบลชากบก

นอกจากถนนดังกล่าวข้างต้น ยังมีทางหลวงชนบทที่สามารถสัญจรไปมาได้ตลอดปีอีก ๓๕ สาย เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ

— จำนวนประชากร

สถิติประชากร เมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ รวมทั้งสิ้น ๗๑,๒๗๗ คน เป็นชาย ๓๖,๑๕๖ คน เป็นหญิง ๒๕,๑๒๑ คน

๓.๓ การปกครอง

— การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๙ ตำบล ๕๗ หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลบ้านค่าย	มี ๕ หมู่บ้าน
ตำบลตาขัน	มี ๖ หมู่บ้าน
ตำบลชากบก	มี ๕ หมู่บ้าน
ตำบลหนองละลอก	มี ๘ หมู่บ้าน
ตำบลมาบข่า	มี ๕ หมู่บ้าน

ตำบลพนานิคม	มี ๖ หมู่บ้าน
ตำบลบางบุตร	มี ๖ หมู่บ้าน
ตำบลหนองตะพาน	มี ๕ หมู่บ้าน
ตำบลหนองบัว	มี ๗ หมู่บ้าน
— การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สุขาภิบาลบ้านค่าย	มี ๑ สุขาภิบาล คือ

๓.๔ การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลอำเภอ ๑ แห่ง ขนาด ๑๐ เตียง แพทย์ ๑ คน
- สถานีอนามัยตำบล ๙ แห่ง
- สำนักงานผดุงครรภ์ ๓ แห่ง ที่ตำบลมาบข่า, ตำบลหนองละลอก และตำบลหนองบัว
- หน่วยปราบมาลาเรีย ๑ แห่ง ที่ตำบลบางบุตร

๓.๕ อาชีพและธุรกิจ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของอำเภอบ้านค่ายเหมาะแก่การเกษตร เพราะอยู่ในเขตชลประทาน ซึ่งสามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง เช่น ที่ตำบลบ้านค่าย ตำบลตาขัน ตำบลหนองตะพาน และตำบลหนองละลอก มีเนื้อที่ทั้งหมด ๔๕,๗๔๔ ไร่ การทำไร่ส่วนใหญ่ทำไร่มันสำปะหลังทุกตำบล รวมเนื้อที่ถึง ๒๑๓,๙๐๐ ไร่ การทำไร่อ้อยเนื้อที่ ๒๓,๕๒๗ ไร่ การทำสวนยางพารา เนื้อที่ ๒๗,๕๐๔ ไร่ และทำสวนมะพร้าว สวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน

การอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานน้ำตาลระยอง โรงงานสับปะรดกระป๋อง โรงงานแป้งมันสำปะหลัง และโรงงานขนาดเล็ก ได้แก่ โรงน้ำแข็ง โรงงานประกอบลงไม้ โรงงานทำมันเส้น และโรงงานอัดมันเม็ด

๓.๖ การศึกษาและศาสนา

— การศึกษา

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จำนวน ๔๖ โรงเรียน ครู ๕๕๒ คน นักเรียน ๙,๘๕๘ คน

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน ๒ โรงเรียน ครู ๑๔๐ คน นักเรียน ๒,๐๖๒ คน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน ๑ โรงเรียน ครู ๕ คนนักเรียน ๔๖ คน

– ศาสนา

วัดพุทธศาสนา	๓๕ แห่ง
สำนักสงฆ์	๑๖ แห่ง
มัสยิด	๑ แห่ง
ศาลเจ้า (จดทะเบียนแล้ว)	๒ แห่ง

๓.๗ การสาธารณูปโภค

– การไฟฟ้า

มีไฟฟ้าใช้ทุกตำบล แต่ไม่ครบทุกหมู่บ้าน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีโครงการขยายเขตไฟฟ้าให้ครบทุกหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘

– การประปา

ดำเนินการโดยสุขาภิบาลบ้านค่าย โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ มีกำลังการผลิตวันละ ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร ใช้ในเขตสุขาภิบาลบ้านค่าย

๓.๘ การสหกรณ์

- สหกรณ์การเกษตรบ้านค่าย มีสมาชิก ๑๘๓ คน
- สหกรณ์การเกษตรพนานิคม มีสมาชิก ๕๙๓ คน
- สมาคมการเกษตรระยอง สาขาบ้านค่าย มีสมาชิก ๙๓๗ คน
- กลุ่มเกษตรกร มี ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่มาบข่า, กลุ่มเกษตรกรทำไร่พนานิคม, กลุ่มเกษตรกรทำไร่หนองบึง, กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ตาขัน และกลุ่มเกษตรกรทำนาบางบุตร

๓.๙ การคลัง

- เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน ๔,๖๐๘,๓๘๔.๑๒ บาท
- รายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒,๗๕๕,๙๐๐ บาท

๓.๑๐ การรักษาความสงบเรียบร้อย

- สถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านค่าย ๑ แห่ง
- สถานีตำรวจตำบล ๒ แห่ง

๓.๑๑ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

๑. ขุนอินทร์ หรือ ขุนอาทิตย์สุรทัณฑ์
๒. ขุนเวฬุคาม
๓. หลวงอนุทัษธาตา

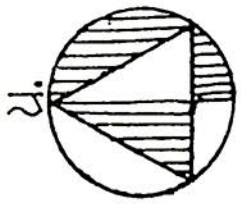
๔. ขุนมงคลประศาสน์
๕. ขุนรักษ์ประสาท
๖. ขุนองคราชภูรบำรุง
๗. ขุนรักษ์ประชากร
๘. นายรำไพ นิมิตรกุล
๙. นายศิริ โกมลวรรณะ
๑๐. นายแถม ยินดีสุข
๑๑. นายสมหวัง จูตะกานนท์
๑๒. นายยนต์ ทัพโพธิ์
๑๓. นายจิตินาถ ฐาปนานนท์
๑๔. นายดิเรก บัณฑิติก พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐
๑๕. นายกฤตทอง บัญญัติ พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓
๑๖. นายบรรพต จันทสูตร พ.ศ. ๒๕๒๓ —

๔. อำเภอปลวกแดง

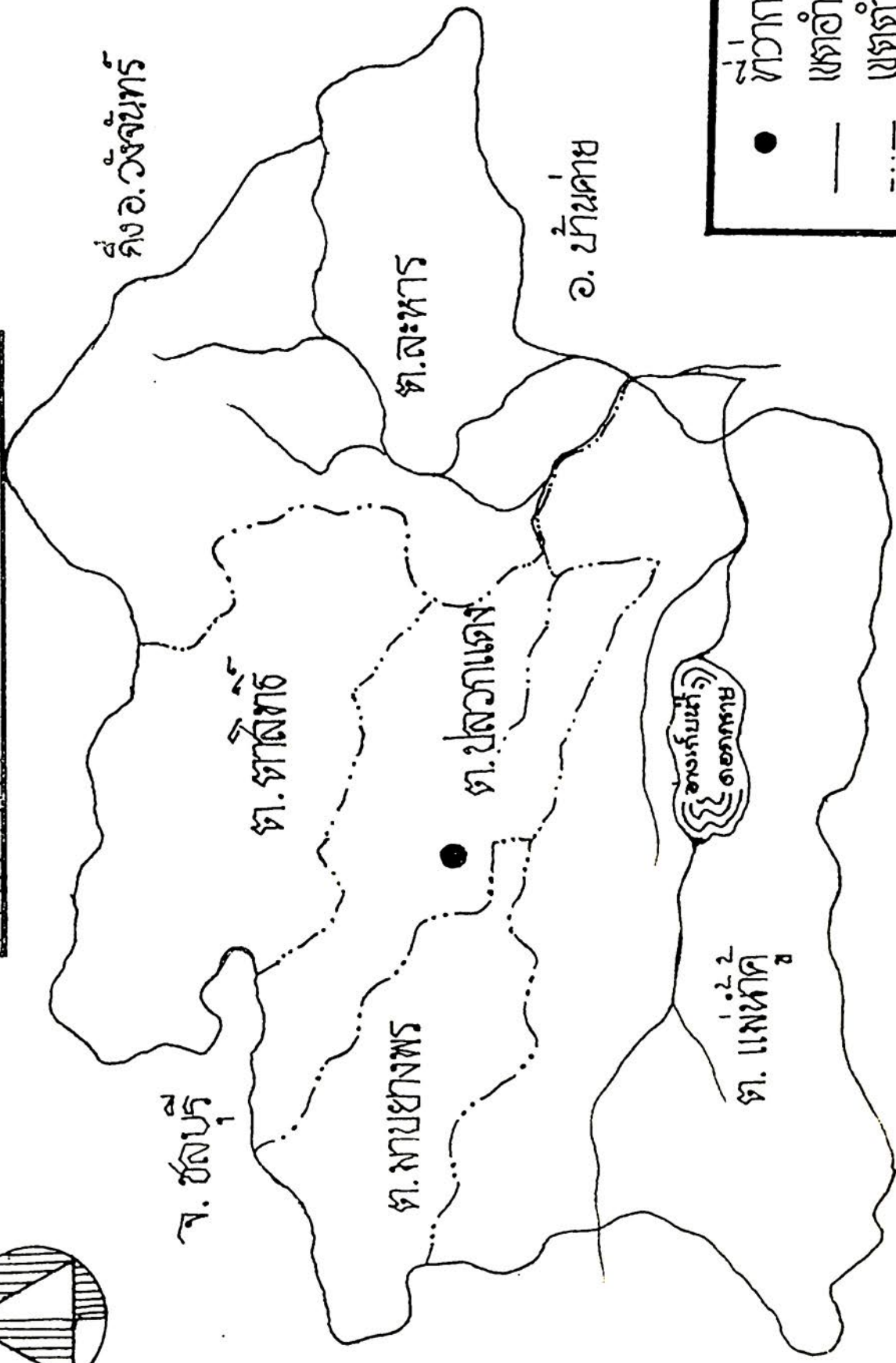
๔.๑ ประวัติความเป็นมา

บ้านปลวกแดงตั้งขึ้นเมื่อใด สมัยใด เรื่องราวเป็นมาอย่างใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ได้สอบถามจากบุคคลที่พอเชื่อถือได้กล่าวว่า เมื่อประมาณ ๗๐ ปีเศษ (ราว พ.ศ. ๒๔๔๙) มีราษฎรบ้านหนองละลอก ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนประมาณ ๓ ครอบครัว ได้อพยพเข้ามาทำมาหากินตั้งหลักฐานประกอบอาชีพทำไร่ และทำนํ้ามันยาง ที่บริเวณบ้านปลวกแดง ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นป่าดงดิบ ครั้นต่อมาราษฎรพากันเข้ามาทำมาหากินมากขึ้น ทางราชการเห็นสมควรจัดตั้งหมู่บ้านเพิ่มขึ้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านปกครองดูแลทุกข์สุข และอำนวยความสะดวกแก่ราษฎร ดังนั้นในราว พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงได้ประกาศยกฐานะบ้านปลวกแดง ขึ้นเป็นหมู่ที่ ๗ ตำบลตาสีทรี อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เรียกว่า “บ้านปลวกแดง” การเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านปลวกแดง” ตามหลักฐานและจากคำบอกเล่ากล่าวว่า มีจอมปลวกแดงใหญ่อยู่ลู่หนึ่งทางทิศใต้ของเขากระ—ชายริมคลองปลวกแดง ซึ่งมีลักษณะผิดไปจากจอมปลวกทั้งหลาย คือ เป็นดินสีแดงคล้ายดินลูกรัง ตัวปลวกก็มีสีแดงเช่นกัน ชาวบ้านจึงขนานนามว่า “บ้านปลวกแดง” トラบเท่าทุกวันนี้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมาราษฎรจากต่างท้องที่ได้อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอยู่ โดยทั่วไปและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับท้องที่ตำบลตาสีทรีมีอาณาเขต

แผนที่แสดงอาณาเขตลำคลองพลาแกง

● ที่ว่าการอำเภอ
 — เขตอำเภอ
 - - - เขตตำบล

กว้างขวางและเป็นท้องที่ทุรกันดาร ยากแก่การดูแลและการปกครองของทางราชการที่จะปกครองดูแลได้ทั่วถึง การพัฒนาท้องที่ให้เจริญก้าวหน้าเป็นไปได้ยาก ประกอบกับจังหวัดมีนโยบายที่จะเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎรในท้องที่ และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรได้ทั่วถึง แต่เนื่องจากการคมนาคมติดต่อกันระหว่างท้องที่กับอำเภอบ้านค่ายเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก และอยู่ห่างไกลและไม่มีรถโดยสารประจำทางด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศยกฐานะขึ้นเป็น “กิ่งอำเภอลวกแดง” ให้มีอาณาเขตการปกครอง ๒ ตำบล คือ ตำบลตาสีห์ และตำบลละหาร ทางจังหวัดระยองได้ทำพิธีเปิดกิ่งอำเภอลวกแดง เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๓ ได้ใช้สถานีอนามัยชั้นสองของตำบลตาสีห์ เป็นที่ทำการกิ่งอำเภอลวกแดงเป็นการชั่วคราว

ต่อมากระทรวงมหาดไทย เห็นว่าสมควรยกฐานะของกิ่งอำเภอลวกแดงขึ้นเป็นอำเภอตามความจำเป็นทางด้านปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ประกอบกับสภาพท้องที่และสภาวะเหตุการณ์ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้า และพลเมืองเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งราษฎรส่วนใหญ่ให้ความเห็นชอบด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอลวกแดง ขึ้นเป็นอำเภอลวกแดง เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๒ และทำพิธีเปิดที่ว่าการอำเภอลวกแดง เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๒

๔.๒ ภูมิศาสตร์

— พื้นที่อำเภอลวกแดง มีพื้นที่ ๖๐๗ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓๗๙,๓๗๕ ไร่

— อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ กิ่งอำเภอรังจันทร์ จังหวัดระยอง และอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

— ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบสูง พื้นดินปนทราย มีภูเขาตั้งอยู่โดยทั่วไป เหมาะแก่การทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การทำนา

— แม่น้ำ

มีคลองคอกทราย คลองระเวียง คลองปลวกแดง และคลองใหญ่ เกิดจากแควและลำธารหลายสายทางตอนเหนือ และทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในท้องที่ของจังหวัดชลบุรี ไหล

มาบรรจบกันที่บ้านหนองปรือ หมู่ ๘ ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย เรียกว่า “แม่-
น้ำระยอง” ไหลผ่านท้องที่ตำบลละหาร ตำบลหนองละลอก ตำบลบางบุตร ตำบลบ้าน-
ค่าย ตำบลตาขัน ตำบลเชิงเนิน ออกไปสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง

– ทรัพยากรธรรมชาติ

ในอดีตอำเภอปลวกแดงมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ คิดเป็นเนื้อที่ป่าประมาณ ๓๙,๕๖๗ ไร่
แต่ในปัจจุบันสภาพป่าถูกราษฎรบุกรุกเข้าถือครองที่ดิน และทำประโยชน์มาตั้งแต่ปี ๒๕๐๐
เป็นต้นมา จนเกือบจะไม่มีสภาพป่าเหลืออยู่เลย

– การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างอำเภอกับจังหวัด

สายปลวกแดง – นิคม กม. ๑๒ – ระยอง ระยะทางประมาณ ๔๗ กิโลเมตร

สายปลวกแดง – มาบลูกจันทร์ – ปากแพรก เชื่อมถนนสายบ้านค่าย – บ้าน
บึง – ระยอง ระยะทางประมาณ ๔๒ กิโลเมตร

สายปลวกแดง – บ้านค่าย – ระยอง (สายบ้านบึง – บ้านค่าย) ระยะทาง
ประมาณ ๕๒ กิโลเมตร

การคมนาคมภายในอำเภอ

สายปลวกแดง – แม่น้ำคู้ เป็นเส้นทางที่เชื่อมระหว่างอำเภอกับตำบลแม่น้ำคู้
ระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร

สายปลวกแดง – ห้วยปราบ ระยะทางประมาณ ๑๘ กิโลเมตร

สายปลวกแดง – มาบลูกจันทร์ – ปากแพรก – หนองไร่ ระยะทางประมาณ
๒๔ กิโลเมตร

สายเชื่อมระหว่างอำเภอปลวกแดง – หนองใหญ่ เป็นทางหลวงเพื่อการเกษตร
ระยะทางประมาณ ๒๕ กิโลเมตร

– ประชากร

ประชากรเมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ รวมทั้งหมด ๒๖,๔๙๒ คน เป็นชาย ๑๓,๗-
๐๔ คน เป็นหญิง ๑๒,๗๘๘ คน

– สถานที่ท่องเที่ยว

อ่างเก็บน้ำดอกกราย เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีปริมาตรกักเก็บน้ำ ๕๐.๘ ล้านลูก-
บาศก์เมตร มีพื้นที่รับน้ำประมาณ ๒๙๑ ตารางกิโลเมตร อยู่ที่ตำบลแม่น้ำคู้ นอกจากนั้น
ใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และเป็นศูนย์ศึกษาศิลปาชีพโครงการตามพระราชดำริ

๔.๓ การปกครอง

– การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๕ ตำบล ๒๕ หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลปลวกแดง มี ๔ หมู่บ้าน

ตำบลแม่น้ำคู้ มี ๔ หมู่บ้าน

ตำบลตาสีทรี มี ๔ หมู่บ้าน

ตำบลละหาร มี ๔ หมู่บ้าน

ตำบลมาบยางพร มี ๔ หมู่บ้าน

– การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล ๒ แห่ง คือ สุขาภิบาลบ้านปลวกแดง และสุขาภิบาลจอมพลเจ้าพระยา

๔.๔ การสาธารณสุข

โรงพยาบาลอำเภอ ๑ แห่ง ขนาด ๑๐ เตียง

สถานีอนามัย ๓ แห่ง

สำนักงานผดุงครรภ์ ๑ แห่ง

๔.๕ การอาชีพและธุรกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย ไร่สับปะรด สวนยาง และปลูกพืชอื่น ๆ เนื้อที่ทำการเกษตรประมาณ ๖๐% ของเนื้อที่ทั้งหมด

การอุตสาหกรรม มีโรงงานน้ำตาล ๑ แห่ง

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ๑ แห่ง

๔.๖ การศึกษาและศาสนา

– การศึกษา

โรงเรียนในสังกัดการประถมศึกษา ๒๘ โรงเรียน ครู ๓๐๑ คน นักเรียน

๔,๙๒๓ คน

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ แห่ง ครู ๒๒ คน นักเรียน ๒๖๑ คน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน ๑ โรงเรียน ครู ๓ คน นักเรียน

๗๐ คน

– การศาสนา

วัดพุทธศาสนา ๑๒ แห่ง

สำนักสงฆ์ ๔ แห่ง

๔.๗ การสาธารณูปโภค

- การไฟฟ้า มีทุกตำบล เป็นของการไฟฟ้าภูมิภาค ๔ ตำบล เอกชน ๑ ตำบล
- การประปา มี ๑ แห่ง เป็นของสุขาภิบาลบ้านปลวกแดง
- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข มี ๑ แห่ง

๔.๘ การสหกรณ์

มีสหกรณ์การเกษตรอำเภอปลวกแดง ๑ แห่ง สมาชิก ๖๒๒ คน

๔.๙ การคลัง

- เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน ๓,๐๙๓,๕๖๖.๑๙ บาท
- เงินรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ๕๘๐,๕๙๙.๕๗ บาท

๔.๑๐ การรักษาความสงบและความปลอดภัย

- สถานีตำรวจภูธรอำเภอ ๑ แห่ง
- อส. ๑ กองร้อย

๔.๑๑ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่ง ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอและนายอำเภอ

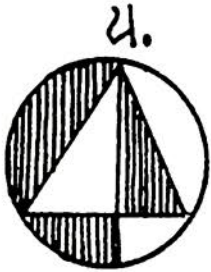
๑. นายเพียร เพ็ชรภาพ พ.ศ. ๒๕๑๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๗
(ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ)
- ๒ นายขจิต คุรัตน์ พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๐
(ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ)
๓. นายเพชร สุภาพไพบุลย์ พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๒
(ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ)
๔. นายประพันธ์ ชลวีระวงศ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๕
๕. นายอำพร วัศพำห์ พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง —

๕ กิ่งอำเภอบ้านฉาง

๕.๑ ประวัติความเป็นมา

เดิมอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ต่อมาสภาพของท้องที่ความเป็นอยู่ของประชาชน และจำนวนประชาชนเพิ่มอย่างรวดเร็ว โดยทางราชการได้สร้างสนามบินอู่ตะเภาซึ่งเป็นเขตยุทธศาสตร์ที่สำคัญอยู่ในท้องที่นี้ ทางราชการจึงได้ — กาศจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอบ้านฉาง เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๑๙ มีเขตการปกครองรวม ๒ ตำบลคือ ตำบลพลา และตำบลสำนักท้อน ตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอที่ตำบลพลาและให้อยู่ในเขต

แผนที่แสดงอาณาเขตกิ่งอำเภอควนแฝก

อ. บ้านค่าย

จ. ชลบุรี

ต. สำนักท้อน

อ. เมืองระยอง

ต. บ้านฉาง

ต. พลา

ต. พลา

บริเวณสหกรณ์
ผู้ขายเรา

- เขตอำเภอ
- - - เขตตำบล
- ถนน

การปกครองของอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง เปิดดำเนินการ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม-๒๕๑๙ จนถึงปัจจุบันได้อนุมัติให้จัดตั้งตำบลเพิ่มอีก ๑ ตำบล คือ ตำบลบ้านฉาง

๕.๒ ภูมิศาสตร์

— พื้นที่ ๒๒๔.๕๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔๐,๓๑๙ ไร่

— อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้

ติดต่อกับทะเล

ทิศตะวันออก

ติดต่อกับอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก

ติดต่อกับอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

— ภูมิประเทศ

ประกอบด้วยภูเขาเตี้ยๆพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดลงสู่ทะเล สภาพของพื้นที่ดินเป็นดินร่วนปนทราย ระบายน้ำได้ดี มีระดับความสมบูรณ์ของดินต่ำ มีฝนตกชุก

— แม่น้ำ

มีเพียงคลองผ่านหมู่บ้านสายสั้น ๆ ไหลลงสู่ทะเล มีอ่างเก็บน้ำคลองบางไผ่ ตำบลสำนักท้อน เนื้อที่ประมาณ ๒,๔๘๖ ไร่

— การคมนาคม

ติดต่อกับจังหวัดโดยทางโดยทางรถยนต์ ระยะทาง ๒๖ กิโลเมตร

มีถนนในกิ่งอำเภอรวม ๖๗ สาย ยาว ๒๑๐ กิโลเมตร แยกเป็น

-- ถนนลาดยาง ๑๑ กิโลเมตร

-- ถนนลูกรัง ๑๑๙ กิโลเมตร

-- ถนนดิน ๘๐ กิโลเมตร

— ประชากร

ประชากร เมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ ทั้งหมด ๒๗,๕๓๙ คน เป็นชาย ๑๔,๗๐๕ คน เป็นหญิง ๑๓,๒๓๔ คน

๕.๓ การปกครอง

— การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๓ ตำบล ๑๖ หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลพลา มี ๕ หมู่บ้าน

ตำบลสำนักท้อน มี ๕ หมู่บ้าน

ตำบลบ้านฉาง มี ๖ หมู่บ้าน

– การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีสุขาภิบาล ๑ แห่ง คือ สุขาภิบาลบ้านฉาง

๕.๔ การสาธารณสุข

– โรงพยาบาลกิ่งอำเภอ ๑ แห่ง

– สถานีอนามัย ๖ แห่ง

– สำนักงานผดุงครรภ์ ๒ แห่ง

๕.๕ การอาชีพและธุรกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย มะพร้าว มะม่วง

โรงงานน้ำตาล ๑ แห่ง

ธนาคาร ๒ ธนาคาร

๕.๖ การศึกษาและศาสนา

– การศึกษา

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ๑๕ โรงเรียน ครู ๒๒๑ คน

นักเรียน ๔,๓๑๓ คน

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ โรงเรียน

– ศาสนา

วัดพุทธศาสนา ๑๓ แห่ง

สำนักสงฆ์ ๑ แห่ง

โบสถ์คริสต์ศาสนา ๑ แห่ง

๕.๗ การสาธารณูปโภค

– การไฟฟ้า มีทุกหมู่บ้าน

– การประปา มีเฉพาะในเขตสุขาภิบาล

– โทรศัพท์ มีเฉพาะในเขตสุขาภิบาล

– ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ๑ แห่ง

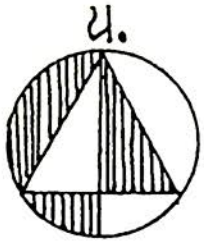
๕.๘ การสหกรณ์

– สหกรณ์การเกษตร ๑ แห่ง

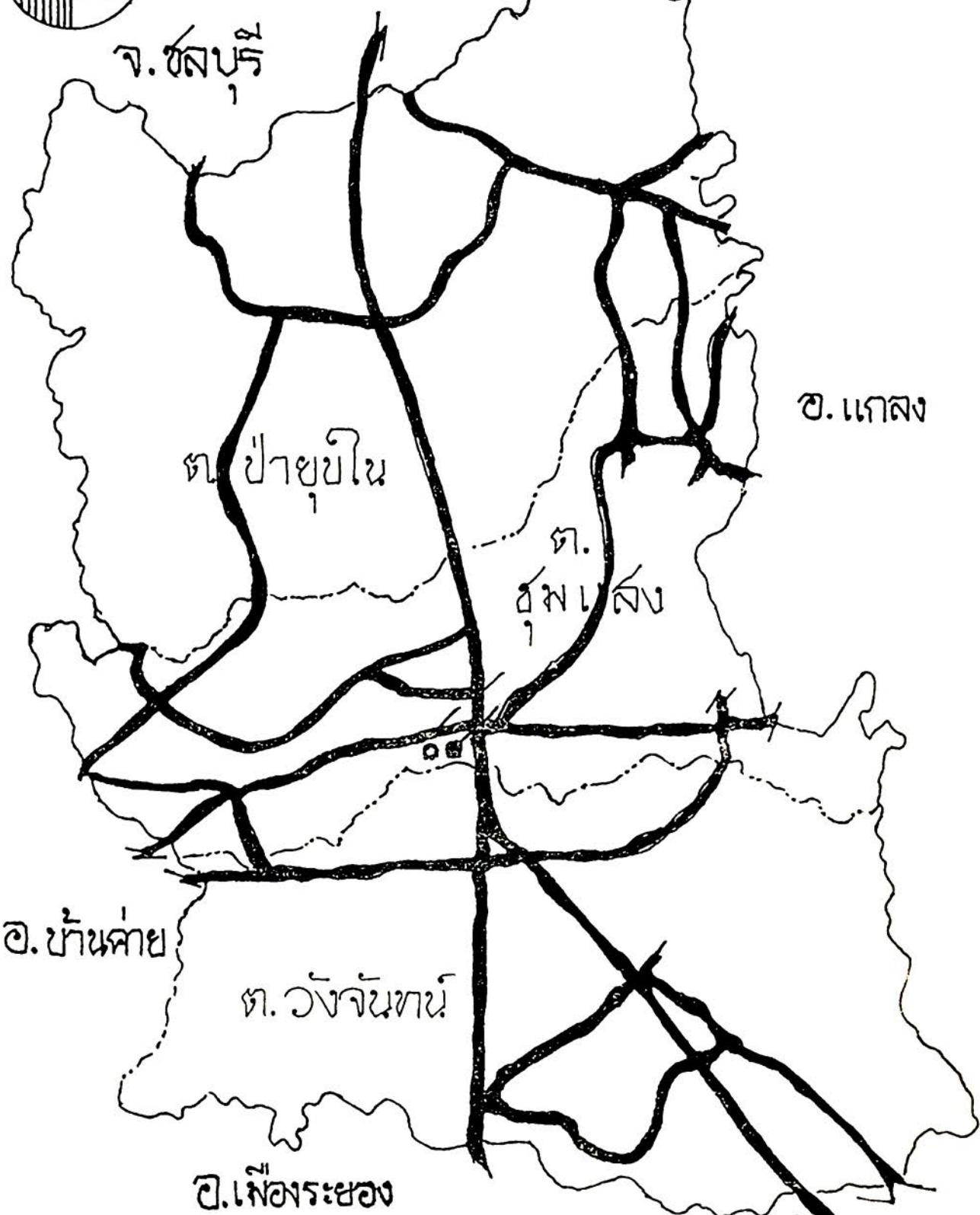
– สมาคมการเกษตร ๑ แห่ง

๕.๘ การคลัง

– เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน

แผนที่แสดงอาณาเขตกิ่งอำเภอจันทบุรี

—	เขตอำเภอ	●	ที่ว่าการอำเภอ
- - -	เขตตำบล	==	ทางหลวงแผ่นดิน

— รายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

๓๔๗,๖๘๓.๔๗ บาท

๕.๑๐ การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย

— สถานีตำรวจกิ่งอำเภอ ๑ แห่ง

๕.๑๑ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

๑. นายโกสินทร์ เกษทอง	พ.ศ. ๒๕๑๙	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๑
๒. นายอำนาจ จันทน์อารมณ์	พ.ศ. ๒๕๒๑	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๓
๓. นายไพบุลย์ ชาญศิลป์	พ.ศ. ๒๕๒๓	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๓
๔. นายสมนึก อัดตนาถ	พ.ศ. ๒๕๒๓	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๔
๕. นายเกษร พลรัฐ	พ.ศ. ๒๕๒๔	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๔
๖. นายวงศ์ เลิศไพบุลย์	พ.ศ. ๒๕๒๔	ถึง	พ.ศ. ๒๕๒๕
๗. นายพนัส แก้วลาย	พ.ศ. ๒๕๒๕	ถึง	—

๖. กิ่งอำเภอวังจันทร์

๖.๑ ประวัติความเป็นมา

ท้องที่กิ่งอำเภอวังจันทร์แต่เดิมนั้นเป็นป่าดงดิบ อยู่ในเขตปกครองของหมู่ที่ ๕ ตำบลกระแสน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีราษฎรเข้ามาทำมาหากินเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า ๔๐ ปีเศษ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้มีราษฎรกลุ่มหนึ่งริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้น และเปิดทำการสอนได้ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยให้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนบ้านวังจันทร์” ทั้งนี้เพราะบริเวณใกล้เคียงกับที่ตั้งโรงเรียนมีห้วยน้ำ (วัง) อยู่ห้วยหนึ่ง และต้นจันทน์ (ต้นไม้ชนิดหนึ่ง) ขึ้นอยู่หนาแน่น จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นว่า “วังจันทร์” และได้ตั้งชื่อโรงเรียนนั้นว่า “โรงเรียนบ้านวังจันทร์” ด้วยตั้งแต่นั้นมา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ทางราชการได้ประกาศยกฐานะตำบลวังจันทร์ และตำบลชุมแสงตั้งเป็นกิ่งอำเภอ โดยให้ชื่อว่า “กิ่งอำเภอวังจันทร์” ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องแบ่งท้องที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ตั้งเป็นกิ่งอำเภอวังจันทร์ขึ้น ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ โดยประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภอ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ต่อมาทางราชการได้พิจารณาแบ่งแยกตำบลชุมแสงตั้งเป็นตำบลป่ายุบในอีกตำบลหนึ่ง จึงเป็นอันว่ากิ่งอำเภอวังจันทร์ มีตำบลอยู่ในการปกครอง ๓ ตำบล

๖.๒ ภูมิศาสตร์

— หนทาง ๔๐๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๕๓,๑๒๕ ไร่

— อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับกิ่งอำเภอบ่อทองและอำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอแกลงและอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอแกลง จังหวัดระยอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอบ้านค่ายและอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

— ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะดินเป็นดินปนลูกรัง พื้นที่เป็นที่ราบสูง ประกอบด้วยภูเขาและเนินเขาเตี้ย ๆ อยู่โดยทั่วไป มีลำห้วยและลำคลองขนาดเล็ก ๆ สั้น ๆ ความยาวไม่เกิน ๑๐ กิโลเมตร เหมาะแก่การทำไร่ ทำสวน พื้นที่นา มีน้อย

— การคมนาคม

มีทางหลวงแผ่นดิน (หมายเลข ๓๔๔) สายบ้านบึง — แกลง ผ่านกิ่งอำเภอวังจันทร์ ไปบรรจบกับถนนสุขุมวิทที่อำเภอแกลง ระยะทางจากกิ่งอำเภอถึงอำเภอแกลง ๒๓ กิโลเมตร และจากกิ่งอำเภอถึงจังหวัดระยอง ระยะทาง ๗๐ กิโลเมตร

— ประชากร

ประชากรเมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ ทั้งหมด ๑๓,๖๑๘ คน เป็นชาย ๗,๐๙๐ คน เป็นหญิง ๖,๕๒๘ คน

— สถานที่ท่องเที่ยว

มีน้ำตกธารธาร และศูนย์พัฒนาจิตใจในถ้ำเขาลอย อยู่ในเขตตำบลบ้ายุบใน ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

๖.๓ การปกครอง

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาคมี ๓ ตำบล ๑๘ หมู่บ้าน ดังนี้
ตำบลวังจันทร์	มี ๘ หมู่บ้าน
ตำบลชุมแสง	มี ๕ หมู่บ้าน
ตำบลบ้ายุบใน	มี ๕ หมู่บ้าน

๖.๔ การสาธารณสุข

- สถานีอนามัย ๓ แห่ง

๖.๕ การอาชีพและธุรกิจ

อาชีพการเกษตรส่วนใหญ่ได้แก่ การทำไร่อ้อย ทำไร่มันสำปะหลัง ทำสวน-

ยางพารา ทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน และทำนา

๖.๖ การศึกษาและศาสนา

— การศึกษา

โรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา ๑๔ โรงเรียน ครู ๑๕๙ คน นักเรียน ๒,๗๕๘

คน

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ โรงเรียน ครู ๑๓ คน นักเรียน ๒๔๖ คน

— ศาสนา

วัดพุทธศาสนา ๓ แห่ง

สำนักสงฆ์ ๘ แห่ง

๖.๗ การสาธารณสุข

— การไฟฟ้า มีทุกตำบล

๖.๘ การสหกรณ์

มี ๓ แห่ง คือ

— สหกรณ์นิคมชะแวงวังไทร

— สหกรณ์ชุมแสง — วังจันทร์

— สหกรณ์ป่ายุบ

๖.๙ การคลัง

— เงินผลประโยชน์ของแผ่นดิน ๑๙๕,๙๖๐.๗๕ บาท

— รายได้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๔๓๗,๖๒๗.๙๗ บาท

๖.๑๐ การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย

— สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ ๑ แห่ง

๖.๑๑ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ดังนี้

๑. นายเฉลิม พัทธ์เกียรติ	พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๑
๒. นายพงษ์ชัย จุลเนตร	พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๑
๓. นายบัญญัติ อิ่มในศิลป์	พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓
๔. นายพงษ์ชัย จุลเนตร	พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓
๕. ร.ต. วิชิต ศรีกสิพันธ์	พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔
๖. นายพงษ์ชัย จุลเนตร	พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๕
๗. นายอิสสระ สุดแสง	พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึง —

บทที่ ๓

ในวันตรุษจีน ตั้งแต่บัดนั้นมาก็เลยกลายเป็นงานประเพณีของศาลเจ้าตากสินในวันตรุษจีนทุกปีตลอดมา

ครั้นต่อมาราว พ.ศ. ๒๕๐๓ พระวินัยการกวี เจ้าอาวาสวัดลุ่ม เห็นว่าพระบรมรูปเดิมเล็กเกินไป จึงดำริและจัดการหล่อพระบรมรูปขึ้นใหม่ด้วยโลหะรูปประทับยืน และอัญเชิญขึ้นประดิษฐาน ณ ศาลเจ้าอาคารไม้ห้องนั้น และในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ก็ได้ดำเนินการสร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่แทนศาลเก่าซึ่งทรุดโทรมและเล็กเกินไป เป็นตัวตึกขนาดใหญ่รูปทรงจตุรมุขสวยงามสมกับเป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปพระองค์ พระมหาวิรัชตรีย์ไทยผู้ทรงคุณแก่ชาติ สำหรับไว้สักการะ ซึ่งชาวระยองและประชาชนทั่วไปให้ความเคารพสักการบูชาโดยถือเป็นปูชนียสถานที่มีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดระยอง

๓. พระพุทธรูปองค์แรก

ในการดำริสร้างพระประจำเมืองระยองขึ้นนั้น เนื่องจากการประชุมหัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด โดยนายดำรง สุนทรสารทูล ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง เป็นประธาน ได้พิจารณาเห็นว่าจังหวัดระยองไม่มีพระพุทธรูปสำคัญประจำจังหวัด ไว้เป็นที่เคารพสักการะเป็นส่วนรวมเลย เมื่อถึงคราวที่จะประกอบพิธีสำคัญ เช่น รัฐพิธี งานเทศกาลประจำปี ฯลฯ ก็คงใช้แต่พระพุทธรูปที่มีอยู่ ซึ่งจะต้องยืมจากวัดต่างๆ มาประกอบพิธีดังกล่าว หากได้มีการสร้างขึ้นโดยให้ประชาชนในจังหวัดที่มีส่วนร่วมสร้าง ก็จะเป็นสัญลักษณ์ที่รวมแห่งกุศลจิตของมวลพุทธศาสนิกชนในจังหวัดระยองดียิ่งขึ้น จึงได้นำความดำรินี้ขึ้นหารือในที่ประชุมสงฆ์ ข้าราชการ พ่อค้าประชาชน ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจัดสร้างพระพุทธรูปประจำเมืองขึ้น โดยจำลองแบบพระพุทธรูปสีหิงค์ ซึ่งประดิษฐาน ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจริง แต่สร้างด้วยเนื้อเงินบริสุทธิ์หน้าตักกว้าง ๖๕ ซม. ๑ องค์ กับสร้างด้วยทองสัมฤทธิ์ขนาดเล็กกว่าองค์จริงหน้าตักกว้าง ๔๘ ซม. อีก ๑ องค์ จังหวัดจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ซึ่งก็ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างได้ตามความประสงค์ นับว่าได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้า ฯ

พิธีการหล่อพระพุทธรูปประจำเมืองระยอง ได้กระทำขึ้นในสมัย นายดำรง สุนทรสารทูล ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ประธานในพิธีหล่อ คือ พล.ฯ ถวิล สุนทรสารทูล ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (ท่านผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดระยองเมื่อปี ๒๔๘๖) ได้จัดพิธีขึ้นที่สวนศรีเมือง เมื่อวันที่ ๑๗-๑๘ เมษายน ๒๕๐๘ โดยกระทำพิธีพุทธภิเษก โลหะที่ใช้ในการหล่อ และฤกษ์เททองวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๐๘ เวลา ๒๐.๕๓ น. กับ ๔๕ วินาที หลังจากกระ-

ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน

พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสิน

ทำพิธีหล่อเสร็จแล้ว ได้นำไปตบแต่งให้เรียบร้อยที่กรมศิลปากร เมื่อช่างกรมศิลปากรตบแต่งเสร็จก่อนมีพิธีอัญเชิญเข้าสู่เมืองระยอง เป็นระยะเวลาที่วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทำพิธีพุทธาภิเษกพระประธานพร ภ.ป.ร. ที่ได้จัดสร้างขึ้น จึงได้ขอเข้าร่วมพิธีพุทธาภิเษกที่วัดบวรนิเวศฯ ด้วย ครั้นถึงกำหนดจึงได้อัญเชิญเข้าสู่เมืองระยอง ซึ่งได้จัดพิธีรับเสด็จกันอย่างมโหฬารมีการจัดซุ้มต้อนรับ ขบวนแห่ของอำเภอต่าง ๆ นำไปประดิษฐาน ณ อุโบสถวัดป่าประดู่ เพื่อกระทำพิธีพุทธาภิเษกและเบิกพระเนตรอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๐๘ รวมได้นำเข้าพิธีพุทธาภิเษก ๓ ครั้ง หลังจากนั้นได้อัญเชิญไปประทับ ณ พลับพลาภายในบริเวณสวนศรีเมือง เพื่อสมโภชและเปิดให้ประชาชนนมัสการ โดยจังหวัดได้จัดงานสมโภชระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๘ ถึงวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๐๙ ซึ่งเรียกงานนี้เป็นพิเศษว่า “งานฉลองวันขึ้นปีใหม่ และสมโภชพระพุทธรูปสี่หังค์ประจำจังหวัดระยอง”

การหล่อองค์พระ สิ้นค่าใช้จ่าย ๑๐๑,๑๘๗.๕๐ บาท

ต่อมาคณะกรรมการได้ปรึกษาหารือกันและมีความเห็นว่า สมควรกราบทูลสมเด็จพระสังฆราช ทรงขนานพระนามให้เพื่อเป็นศิริมงคล ซึ่งพระองค์ได้ทรงอนุเคราะห์และถวายพระนามว่า “พระพุทธรูปองค์ธรรมราชา สิทิงคปฏิมา บรมโลกนาถ ระยองประชาราษฎร์ บรมบพิตร” อันมีความหมายว่า “พระพุทธรูปเจ้าผู้มีรัศมีชานออกจากพระกายเป็นราชาแห่งธรรม มีลักษณะลีลาเพียงดังราชสีห์ เป็นที่พึ่งของโลก และเป็นมิ่งขวัญที่เคารพบูชาแห่งชาวยะยอง” นับว่าความปรารถนาของมวลชนพุทธศาสนิกชนชาวยะยอง ตามมโนเรขทุกประการ

สำหรับห่อพระพุทธรูปองค์นี้ ซึ่งจัดสร้างขึ้นสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประจำเมืองระยองนั้น ได้กระทำพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๐๘ ในระหว่างการจัดงานสมโภชนั่นเอง ฤกษ์เวลา ๑๕.๔๒ น. โดย ฯพณฯ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น เป็นประธานในพิธี

การก่อสร้างห่อพระนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาหลายปีมาแล้ว เสร็จเมื่อ พ.ศ.— ๒๕๑๕ สิ้นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทเศษ ในระหว่างก่อสร้างยังไม่เสร็จได้อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้ เข้าเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานคลังจังหวัดระยองเพื่อความปลอดภัย และอัญเชิญออกให้ประชาชนได้นมัสการในงานปีใหม่และงานกาชาดเป็นประจำทุกปี เมื่อเสร็จงานก็เก็บรักษาไว้ที่เดิม ภายหลังเมื่อสร้างห่อพระเสร็จเรียบร้อย ถึงงานปีใหม่ได้อัญเชิญมาประดิษฐาน ณ ห่อพระ เพื่อให้ประชาชนนมัสการเป็นประจำปี แล้วไม่ได้นำเก็บ

รักษาที่เดิม เพราะเห็นว่าหอพระเสด็จเรียบริ้วและมั่นคง ประกอบกับทางเทศบาลได้จัดเจ้าหน้าที่เฝ้าดูแลรักษาเป็นประจำ และเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้านมัสการได้ตลอดปี

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๑๘ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราบรมราชชนนี ได้เสด็จมานมัสการพระพุทธอังคีรส ฯ ณ หอแห่งนี้ จังหวัดจึงได้ถือเป็นนิมิตหมายอันดีงามว่าเป็นฤกษ์เปิดหอพระพุทธอังคีรส ฯ ด้วยพระพุทธอังคีรส ฯ เป็นพระพุทธรูปคู่เมืองระยองที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นมิ่งขวัญของชาวระยอง เพื่อพุทธศาสนิกชนทุกถ้วนหน้าจะเข้านมัสการเพื่อความเป็นสิริมงคลแห่งตนชั่วกาลนาน ฯ

๔. อนุสาวรีย์สมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท

อนุสาวรีย์แห่งนี้ประดิษฐานบริเวณค่ายมหาสุรสิงหนาท ของกองพันทหารราบที่ ๗ กรมผสมนาวิกโยธิน ห่างจากตัวเมืองระยองไปทางทิศตะวันออกของถนนสุขุมวิท ระยะทางประมาณ ๗ กม. ซึ่งกองพันทหารราบที่ ๗ กรมผสมนาวิกโยธินแห่งนี้ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ และได้รับพระราชทานนามว่า “ค่ายมหาสุรสิงหนาท” ข้าราชการและทหารและครอบครัวที่พักอาศัยในค่าย ได้ลงมติและรวมใจกันสละทุนทรัพย์ส่วนตัวสร้าง—พระบรมรูปจำลองสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท ประดิษฐานขึ้นภายในบริเวณค่ายนี้ เพื่อเป็นการเทอดพระเกียรติคุณของพระองค์ท่านในฐานะทรงเป็นวีรบุรุษนักรบกล้าของชาติไทยพระองค์หนึ่ง ได้ทรงเสียสละเลือดเนื้อและความสุขส่วนพระองค์ ทรงกระทำการกู้ชาติและป้องกันรักษาเอกราชของประเทศชาติไว้ด้วยความกล้าหาญและเสียสละ จนเป็นที่สรรเสริญของนักรบทหารและอนุชนรุ่นหลังตราบเท่าทุกวันนี้

พระบรมรูป ฯ จำลอง มีลักษณะทำประทับยืนทรงพระแสงดาบพร้อมที่จะใช้พระแสงดาบคู่พระทัยหล่อด้วยโลหะทองเหลืองผสมทองแดงขนาด ๑ ๑/๒ เท่า ของบุคคลธรรมดา สูง ๒.๗๐ เมตร โดยมีนางสาวไข่มุก ชูโต รัชมหาราชในพระราชวังจิตรลดาโรฐานเป็นปฏิมากร ได้ทำสัญญาสร้างพระบรมรูป ฯ ตั้งแต่วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๐ ค่าใช้จ่ายในการปั้นและหล่อพระบรมรูปเป็นเงิน ๙๕,๐๐๐ บาท ส่วนโลหะทองเหลืองและทองแดงนั้นได้รับการสนับสนุนจากกรมอุทกหารเรือ และกรมสรรพาวุธทหารเรือ

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดนั้น ไม่ได้รบกวนเงินงบประมาณของทางราชการแต่ประการใด กองพันทหารราบที่ ๗ กรมทหารราบที่ ๓ กรมนาวิกโยธิน ได้จัดหาเองโดยจัดสร้างพระบรมรูปจำลองขนาดเล็ก และเหรียญที่ระลึกสำหรับมอบให้ผู้บริจาคทุนทรัพย์ช่วยเหลือในการก่อสร้างนำไปไว้สักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน นอกจากนั้น ข้าราชการและทหาร

อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
จังหวัดนนทบุรี

พระตำหนักสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
จังหวัดนนทบุรี

กองพันทหารราบที่ ๗ กรมทหารราบที่ ๓ กรมนาวิกโยธิน ข้าราชการ และทหารในหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินที่ ๑๙๒ ซึ่งไปปฏิบัติราชการรักษาความสงบใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย คือจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง พฤศจิกายน ๒๕๒๐ โดยร่วมกันสละเบี้ยเลี้ยงส่วนตัวสมทบเป็นเงิน ๑๓๐,๐๐๐ บาท สรุปรูปเป็นค่าใช้จ่ายในการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ฯ เป็นเงินประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาทเศษ

งานก่อสร้างได้ทำสัญญาสร้างพระบรมรูปฯ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๐ ตรวจหุ่นดินเสร็จเรียบร้อยเดือนกันยายน เริ่มเททองพระบรมรูป ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๑ เสร็จเรียบร้อย ๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๑ ส่วนฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ สร้างเมื่อต้นเดือน — กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ ทำพิธีวางศิลาฤกษ์วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๑ โดย พล. ร.อ. จริง จุลสุขุม รองผู้บัญชาการทหารเรือเป็นประธานในพิธีแทนผู้บัญชาการทหารเรือ และเสร็จเรียบร้อยเมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๑ และได้ทำพิธีแห่พระบรมรูปฯ รอบตลาดเมืองระยอง และทำพิธีอัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนพระแท่นเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๑

อนึ่ง ทางกองทัพได้สร้างพระตำหนักประดิษฐานพระบรมรูปจำลอง ขนาด ๑๒" ไว้ที่หน้าประตูค่าย เพื่อให้ประชาชนภายนอกสามารถเคารพสักการะได้สะดวก โดยทำพิธีเปิดเมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๒

พิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์นี้ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๒

๕. ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร เขตระอูตมศักดิ์

พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพร เขตระอูตมศักดิ์ “พระบิดาแห่งทหารเรือ” เป็นที่เคารพของชาวปากน้ำประแสร์และประชาชนทั่วไป ในสมัยที่พระองค์ยังทรงพระชนม์ชีพและทรงเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของเหล่าทหารเรืออยู่นั้น ทรงปฏิบัติกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างมิใช่ข้ากับเจ้า หรือบ่าวกับนาย แต่ทรงแสดงออกอย่างบิดากับบุตร นายทหารเรือสมัยนั้นถึงกับเรียกพระองค์ว่าเสด็จพ่อบ้าง เจ้าพ่อบ้าง เป็นที่เคารพเทอดทูนกันทั่วไป ดังนั้นเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ชีพแล้วก็มีการสร้างศาลหล่อพระรูปของพระองค์ ประดิษฐานไว้เคารพสักการะหลายต่อหลายแห่ง เช่นที่ยอดเขาแหลมปู่เฒ่า อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่หาดทรายรี ปากน้ำชุมพร และที่ปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร เขตรอดมศักดิ์ ที่ตำบลปากน้ำ ประแสร์นี้มีมานานแล้ว เดิมเป็นศาลไม้เล็ก ๆ เป็นที่สักการะของผู้ชายชาวปากน้ำประแสร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกน้ำเค็ม เคยเป็นทหารเรือมาแล้วทั้งสิ้น ครั้นต่อมาชาวประแสร์ได้ร่วมกันบริจาคเงินสร้างศาลใหม่อันมั่นคงแข็งแรง เสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ แล้วต่อมาก็ได้สร้างพระรูป พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพร เขตรอดมศักดิ์ ขึ้นขนาดเท่าพระองค์จริงสูง ๑๗๓ เซนติเมตร ในพระอาริยาบทประทับยืน ทรงเครื่องแบบเต็มยศทหารเรือ พิธีหล่อพระรูป เสร็จเรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีประดิษฐานพระรูป พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพร เขตรอดมศักดิ์ ณ ศาลปากน้ำประแสร์แห่งนี้ ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร เขตรอดมศักดิ์ จึงเป็นที่เคารพสักการะของชาวปากน้ำประแสร์และชาวระยองเรื่อยมาจนทุกวันนี้

๖. อนุสาวรีย์สุนทรภู่

สุนทรภู่ ยอดกวีที่คนไทยรู้จักมากที่สุดและผลงานมากที่สุดในบรรดากวีร่วมยุค รูปอนุสาวรีย์อยู่บนเนินดินอันปกคลุมด้วยหญ้าเขียวขจี คุณพระสุนทรโวหาร กำลังนั่งทอดจินตนาการอยู่บนแท่นหินเหนือเนินหญ้า มีขอขมาจับปากกาพร้อมที่จะจารึกข้อความ ในสมุดข่อยเหนือตัก ดวงหน้าของท่านสงบราบเรียบ ท่าทีสุขุมเยือกเย็นราวกับชั่วชีวิตพบพานมาแต่ความสุขสมหวัง มิใช่ยอดกวีผู้มีประวัติโลดโผนเป็นพิเศษ ผ่านมาแล้วทั้งความรุ่งโรจน์ ดุจเปลวเทียนซึ่งลุกโชนเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะดับ และความทุกข์ยากแสนสาหัสชนิดที่แทบจะ “ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย”

ต่ำลงมาจากเนินดิน เบื้องซ้ายมือของท่านจะปรากฏตัวละครสำคัญจากวรรณคดีอมตะชั้นเอกซึ่งทุกคนรู้จักดี คือ พระอภัยมณี หล่อด้วยโลหะรมดำขนาดเท่าคนธรรมดา นั่งไขว่ห้างอยู่บนโขดหิน สองมือบรรจงจรดปี่อยู่ที่ริมฝีปากพร้อมพรายงดงามเกินชายทรวดทรงองค์เอวมิได้ผิดเพี้ยนไปจากมโนภาพซึ่งเคยวาดไว้ นิ้วแต่ละนิ้วเรียวย่อนไหว

ข้างหน้าเนินดินเป็นสระน้ำใหญ่ มองเห็นแม่เงือกน้อยหน้าตาอ่อนหวานแกมเศร้า กำลังระทวยร่างอยู่บนหินอีกด้านหนึ่งก็มีนางผีเสื้อสมุทรในรูปลักษณะอันยังไม่ได้ปลอมแปลง คือ

“อุตุตุยุดทะถึงชั้นตึงตึง”

“โดยกำลังโหดโหดโยนกระโจม”

นารีกรณ อพการวิษณุพรภัก
๑ ๑ ๑

พระธาตุกลางน้ำ

อนุสาวรีย์แห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๘.๕ ไร่ สร้างขึ้นในที่เดิมของวัดป่ากร่ำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นวัดที่บิดาของสุนทรภู่เคยบวชจำพรรษาอยู่นานถึง ๒๐ ปี และสุนทรภู่ก็เคยเดินทางมาเยี่ยม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๐ ทำให้เกิดผลงานสำคัญชิ้นแรก คือ “นิราศเมืองแกลง”

สำหรับประวัติการสร้างอนุสาวรีย์ กล่าวคือ ในสมัยที่ ฯพณฯ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ยังดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น ได้ดำริจะจัดสร้างอนุสาวรีย์ยอดกวีเอกผู้นี้ให้สำเร็จ สำหรับเตือนตาเตือนใจชนรุ่นหลัง ๆ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการให้อนุสาวรีย์แห่งนี้สำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี คณะกรรมการได้พร้อมใจกันเลือกที่ดินเดิมของวัดป่ากร่ำ ซึ่งขณะนั้นมีอยู่เพียง ๖.๕ ไร่ ได้มีการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๙๘ ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โครงการดังกล่าวจึงหยุดชะงักลง

ต่อมาสมัยที่ นายวิทยา เกษรเสาวภาค ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ได้ประชุมข้าราชการ คหบดี สมาชิกสภาจังหวัด และผู้มีเกียรติของจังหวัด ที่ประชุมเห็นพ้องในนโยบายการก่อสร้างอนุสาวรีย์ดังกล่าว จึงได้นำเรื่องเสนอไปยังกระทรวงมหาดไทย อีกครั้งหนึ่ง ที่สุดเรื่องก็ไปถึงคณะรัฐมนตรี ซึ่งมี จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้อนุมัติให้ทางจังหวัดระยองดำเนินการก่อสร้างอนุสาวรีย์สุนทรภู่ต่อไปได้ดังที่เสนอโครงการมา จังหวัดจึงได้มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบและปั้นหล่อรูปอนุสาวรีย์รวมทั้งตัวประกอบ ตลอดจนแผนผังบริเวณนั้น

อนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ทำพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓ ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ของทุก ๆ ปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของสุนทรภู่ จังหวัดได้จัดให้มีงานคล้ายวันเกิดสุนทรภู่ ณ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ โดยมีการสักการะดวงวิญญาณของสุนทรภู่ โดยจัดให้มีกิจกรรมเทิดเกียรติอีกด้วย

๗. พระเจดีย์กลางน้ำ

ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองระยอง มีประวัติการก่อสร้างประมาณ ๒๐๐ ปี ในสมัย พระยาศรีสมุทรโภคชัยโชคชิตสงคราม (เกตุ ยมจินดา) เมื่อครั้งเป็นเจ้าเมืองระยอง สาเหตุเนื่องจากเมื่อมีข้าราชการที่จะต้องหารือหรือโปรดเกล้าให้เข้าเฝ้า ก็จำเป็นต้องเดินทางโดยเรือใบเดินทะเลเข้ากรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวง เมื่อเดินทางเข้าเขตปากน้ำจังหวัดสมุทรปราการ ก็จะได้เห็นพระเจดีย์กลางน้ำก่อน ก็จะทราบได้ว่าใกล้จะถึงเมืองหลวงแล้ว จะต้องตระเตรียมข้าวของต่างๆ และทำการแต่งเนื้อแต่งตัวให้เรียบร้อย จึงได้นำแบบอย่างมาทำ

การก่อสร้างขึ้นบ้าง การก่อสร้างได้จากการเกณฑ์แรงงานราษฎรและผู้ต้องขัง ในการตัดโค่นไม้ตะเคียนจากบ้านตะเคียนสูง ตอกเป็นหลักรากฐานรองรับองค์เจดีย์และถมด้วยหิน ดินทราย อัดให้แน่นจนสำเร็จเป็นองค์เจดีย์กลางน้ำขึ้นปรากฏอยู่ทุกวันนี้ และเล่ากันว่าในองค์เจดีย์ได้เคยบรรจุเครื่องรางของขลังไว้เป็นจำนวนมาก

พระเจดีย์กลางน้ำเป็นปูชนียวัตถุที่เคารพบูชาของชาวเมืองระยอง และในกลางเดือนสิบสองจะมีงานนมัสการและห่มผ้าพระเจดีย์ โดยห่มด้วยผ้าสีแดงรอบเจดีย์รูประฆังใบใหญ่ เป็นประเพณีทุกปีมา

ในสมัยนายเจริญ ชำรงเกียรติ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ได้มีการปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์สวยงามครบเท่าทุกวันนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗

๘. วัดป่าประดู่

วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่หาหลักฐานไม่ได้ว่าสร้างมาแต่สมัยใด เพราะมีอุโบสถปรักหักพังปรากฏอยู่เดิม แสดงว่าเคยเป็นวัดมาก่อน และร้างมาเป็นเวลานาน ไม่มีผู้ใดบูรณะจนสถานที่แห่งนี้เป็นที่ป่ารกร้าง มีไม้ใหญ่ ๆ เช่น ต้นประดู่ ต้นตะเคียน เจริญเติบโตปกคลุมสถานที่นี้อยู่มากมาย ไม้ใหญ่ ๆ เหล่านี้ล้อมวัดโดยรอบได้ประมาณ ๓-๔ เมตร เป็นส่วนมาก

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๓๗๒ ได้มีการบูรณะวัดขึ้นใหม่ โดยมีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อ อุปฌาย์เทียน เดิมอยู่วัดเนิน (ตามหลักฐานในรายงานการศึกษามณฑลจันทบุรี ร.ศ. ๑๑๘ ของพระสุคุณคณาภรณ์ เรียกวัดเนินว่า “วัดอินทสมบัติ” ปัจจุบันรวมกับวัดลุ่ม) ได้มาบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานในสถานที่นี้ เพราะเป็นป่าใหญ่เป็นสถานที่วิเวกเหมาะที่จะบำเพ็ญสมณธรรม ประกอบกับบริเวณนี้มีอุโบสถปรักหักพังและมีพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์เป็นประธานกับมีวิหารพระพุทธรูปปางมารวิชัย ๔ ทิศ รอบ ๆ พระอุโบสถและห่างจากอุโบสถไปทางทิศตะวันออกประมาณ ๓๐ เมตร มีพระพุทธรูปไสยาสน์ยาวประมาณ ๑๒ เมตร ซึ่งชำรุดอยู่อีกองค์หนึ่ง แสดงว่าเคยเป็นสถานที่สร้างวัดมาก่อน สถานที่ร่มรื่นดีพระอุปฌาย์เทียน จึงสำนักบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน ณ อุโบสถหลังเก่านี้เรื่อยมา

บรรดาชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงมีความเลื่อมใสในการปฏิบัติของอุปฌาย์เทียน เห็นควรบูรณะสถานที่นี้ให้เป็นวัดมีพระสงฆ์อาศัยอยู่ดังเดิม จึงชักชวนกันมาแผ้วถางสร้างกุฏิพอเป็นที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์ให้พอทำสังฆกรรมได้ และได้อาศัยอุโบสถหลังนี้ทำสังฆกรรมกันสืบ ๆ มา (อุโบสถหลังนี้ฝังลูกนิมิตไว้เดิมตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน สมัยพระราชอริยคุณาธาร (หล้า มหาสุวณฺโณ) เป็นเจ้าอาวาสได้ทำการบูรณะและขุดพบลูกนิมิต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑)

ต่อมาสมัยพระครูสมุทรสมานคุณ (แอ้ว อินทสุวณฺโณ) เป็นเจ้าอาวาส พิจารณาเห็นว่าอุโบสถที่ใช้อยู่เดิมคับแคบบรรจุพระสงฆ์ได้ประมาณ ๒๐ รูป และทรุดโทรมมาก จึงสร้างอุโบสถขึ้นใหม่ตั้งปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมาอีกครั้งหนึ่ง และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๙ อุโบสถเก่าใช้เป็นวิหาร

วัดเดิมมีนามว่า “วัดป่าเลไลย์” (ตามหลักฐานปรากฏในใบประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมา และป้ายชื่อวัดเก่าซึ่งยังเก็บรักษาไว้จนถึงทุกวันนี้) เพราะพระประธานในอุโบสถเดิม เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ จึงถือเป็นสัญลักษณ์ตั้งชื่อวัดให้มียอดดังกล่าว ต่อมาทางการคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงการเรียกนามวัดใหม่ให้เป็นไปตาม “เกณฑ์สำหรับตรวจจดทะเบียนชื่อวัด” ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส กล่าวคือ ให้ใช้ชื่อตามหมู่บ้านหรือตำบลที่หมายรู้กันได้ง่าย เรียกว่าง่าย จำง่าย ไม่เยิ่นเย้อยืดยาด ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ ๒๕๕๖ และ เจ้าคณะมณฑลตกลงไปรับดำเนินการ ดังนั้น วัดนี้ภายหลังจึงได้เปลี่ยนนามวัดใหม่จาก “วัดป่าเลไลย์” เป็น “วัดป่าประดู่” เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐ โดยมีเหตุผลสอดคล้องตาม - เกณฑ์สำหรับจดทะเบียนวัดของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ ดังนี้

๑. ชื่อเดิมไปพ้องกับวัดป่าเลไลย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. เพื่อสอดคล้องกับนามหมู่บ้านที่วัดตั้งอยู่ คือ ตลาดท่าประดู่
๓. ตำบลนี้มีชื่อทางราชการว่า ตำบลท่าประดู่
๔. ชื่ออำเภอเดิม ชื่ออำเภอท่าประดู่ ภายหลังจึงเปลี่ยนมาเป็นอำเภอเมืองระยอง
๕. มีต้นประดู่ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ภายในวัด

วัดป่าประดู่นี้ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๓ เป็นต้นไป

๙. วัดลุ่ม (มหาชัยชุมพล)

วัดลุ่ม ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง มีเนื้อที่ ๓๕ ไร่ ๒ งาน ๔๓ ตารางวา สาเหตุที่เรียกว่าวัดลุ่ม เพราะพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ลุ่มมาก เมื่อก่อนในฤดูฝนเข้าพรรษาน้ำจะท่วมบริเวณวัดทุกปี วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มากวัดหนึ่ง แต่จะก่อสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่มีใครทราบ ประมาณกันว่าได้ก่อสร้างมาแล้วถึง ๒๕๐ ปี และตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหรือพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช เมื่อครั้งเสด็จมายึดเมืองจันทบุรี ได้เสด็จมาประทับพักไพร่พลและประทับพักแรมที่โคนต้นสะตือ

ด้วยเหตุนี้ทางวัดพร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวจังหวัดระยอง จึงได้พร้อมกัน
สร้างศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นและจัดว่าเป็นสถานที่สำคัญอันเป็นที่เคารพสัก —
การของชาวจังหวัดระยอง และประชาชนทั่วไปแห่งหนึ่ง

สำหรับอุโบสถนั้น เนื่องจากอุโบสถหลังเก่าชำรุดทรุดโทรมมาก มีขนาดเล็กไม่
พอเพียงพอที่พระภิกษุในวัดจะใช้เป็นที่ทำสังฆกรรม ทางวัดจึงได้ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแทนเป็นแบบจตุรมุข โดยได้วางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๑๓ เวลา ๑๐.๒๔ น. และทำการก่อสร้างตลอดมา สิ้นเงินค่าก่อสร้าง ๕,๑๑๔,๑๙๒ บาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธียกช่อ-
ฟ้าและตัดลูกนิมิตอุโบสถวัดส้มฯ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๕

๑๐. วัดสารนาถธรรมาราม

อยู่ในเขตเทศบาลตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง บริเวณตลาดสามย่าน หากนับ
จากกรุงเทพฯ ตามถนนสุขุมวิท ก็มีระยะทาง ๒๖๖ กม. จะเห็นซุ้มประตูวัดเลี้ยวซ้ายเข้าไป
เพียงนิดเดียวก็จะถึงบริเวณวัดอันร่มรื่น ซึ่งมีเนื้อที่กว้างถึง ๕๖ ไร่เศษ

ประวัติความเป็นมาของวัดมีดังนี้ คือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ท่านเจ้าคุณมหาวัชช
มังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ ได้เดินทางมาเยี่ยมบ้านเกิดของท่าน
และพักจำวัดอยู่ที่วัดตะเคียนงาม บ้านปากน้ำประแสร์ ซึ่งเป็นวัดแห่งเดียวในบริเวณนั้น
ปรากฏว่ามีชาวบ้านจากตลาดสามย่านหลายคน ไปนมัสการท่านเจ้าคุณที่วัดตะเคียนงามด้วย
ความศรัทธา พร้อมกับกราบเรียนให้ท่านเจ้าคุณทราบว่า ทุกวันนี้ชาวตลาดสามย่านห่างไกล
วัด จะมาทำบุญกันก็ยากด้วยสมัยนั้นทางหลวงสุขุมวิท ซึ่งเริ่มสร้างมาแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔
ยังไม่เสร็จเรียบร้อย จากตลาดสามย่านจะมาปากน้ำประแสร์ก็ต้องนั่งเรือแจวหรือไม่ก็เดิน
ตัดทุ่งมาก็ลำบากกับชาวสามย่านยิ่งนัก ชาวสามย่านจึงอยากจะสร้างวัดขึ้นอีกแห่งให้อยู่ —
ใกล้ๆกับตลาดสามย่าน ซึ่งสมัยนั้นตลาดสามย่านเป็นตลาดของอำเภอแกลงทุกวันนี้มี
บ้านเรือนอยู่แต่เฉพาะตรงหน้าสถานีตำรวจภูธรปัจจุบันเพียงกลุ่มเดียว บริเวณริมทางหลวง
สุขุมวิทยังรกเป็นป่าอยู่

เมื่อท่านเจ้าคุณมหาวัชชมังคลาจารย์ ทราบความศรัทธาของชาวตลาดสามย่านแล้ว
ท่านก็ได้รับปากที่จะช่วยเหลือในการสร้างวัด ต่อมาก็ได้ร่วมกับชาวตลาดสามย่านสำรวจหา
สถานที่เหมาะสมสำหรับการสร้างวัด และพบพื้นที่บริเวณหนองแดงโม ซึ่งอยู่ห่างจากตลาด
สามย่านในสมัยนั้นประมาณ ๒ กม. ว่าเป็นที่ที่เหมาะสมสำหรับการสร้างวัด เพราะท่านเจ้าคุณ

โหนดก จัตุรารหารตจรรพาราก
๑

ภทพรโหนดก๒ จักองเน็พรวฟ
พระทพตพณา จันทรักกรากศกรจัน
๑

ทราบแนวทางหลวงสุขุมวิท ที่จะตัดผ่านมาสู่ตลาดสามย่านและภาคการณ้ไว้ก่อนว่า เมื่อถนนผ่านมาแล้ววัดนี้จะอยู่ใกล้ถนน ซึ่งจะเป็นแหล่งชุมชนต่อไปซึ่งการณ้ก็ได้เป็นไปตามนั้น

การสร้างวัดได้เริ่มต้นแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้นเอง แรกทีเดียวให้ชื่อว่าวัดสารนารถมณูญธรรม ครั้นต่อมาเห็นว่าไม่เหมาะสมจึงได้เปลี่ยนเป็นวัดสารนารถธรรมาราม เมื่อแรกสร้างวัดนั้นกุฎิและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ สร้างด้วยไม้มุงด้วยหญ้าคาและจาก เป็นการชั่วคราวเมื่อพอจะสะดวกแก่การบำเพ็ญสมณธรรมตามอัธยาศัยแล้ว ท่านเจ้าคุณมหาวัชชมงคลาจารย์ก็ได้ส่งพระภิกษุสามเณรจากวัดสัมพันธวงศ์กรุงเทพฯ มาจำพรรษาวัดนี้ แต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นต้นมา

ครั้นต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๘ การสร้างวัดสารนารถธรรมาราม จึงได้กระทำอย่างแข็งแรงมีการแบ่งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสเป็นสัดส่วน ในเขตพุทธาวาสนั้นท่านเจ้าคุณวัชชมงคลาจารย์มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะสร้างอุโบสถขนาดใหญ่ที่เรียกว่า มหาอุโบสถขึ้นเพื่อให้เป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่พระพุทธรศาสนาซึ่งมีความยาว ๔๖ เมตร กว้าง ๓๒ เมตร สูงถึงยอดเจดีย์ ๓๖ เมตร มีมุขสี่ด้านตรงกลางทำคล้ายยอดประสาธแต่เป็นเจดีย์ ภายในเจดีย์ยอดโบสถ์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ใช้เวลาสร้างนานหลายปี เพราะหลังจากที่วางรากฐานเสร็จแล้ว ไม่นานก็เกิดสงครามเอเซียบูรพาขึ้นทำให้การก่อสร้างชะงักไปนาน พอเสร็จสงครามจึงได้สร้างต่อ และ มาสำเร็จเรียบร้อยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ มีพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ซึ่งต่อมาได้เป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๖ เสด็จมาเป็นประธาน

สัมมุยกำแพงแก้วรอบโบสถ์นั้น ได้สร้างปูชนียสถานสำคัญในพระพุทธรศาสนาชั้นไว้ คือ ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ สร้างพระมหาสถูปพุทธรคยา ซึ่งสร้างได้เหมือนของจริงมากเพราะได้รับความร่วมมือจากสถานทูตอินเดียในประเทศไทย มุยกำแพงด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือสร้างจำลององค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ สร้างจำลองพระธาตุพนม และด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ สร้างจำลองพระธาตุไชยา

ภายในมหาอุโบสถนั้นกว้างใหญ่นัก มีพระประธานองค์ใหญ่ ซึ่งมีพระนามว่า พระพุทธรโฆภาสชินราชจอมมุนี มีอัครสาวกทั้งสองด้าน พระพุทธรูปองค์นี้หล่อที่วัดสัมพันธวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ สิ้นเงินประมาณ ๖ หมื่นบาท ตามประวัตินั้นปรากฏว่าต้องหล่ออีก ๓ ครั้ง องค์พระจึงเรียบร้อยบริบูรณ์

๑๑. อ่างเก็บน้ำดอกกราย

กรมชลประทานได้ดำเนินการสร้างเขื่อนปิดกั้นคลองดอกกราย ที่บริเวณบ้าน — ดอกกราย ตำบลแม่ น้ำคู่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ลักษณะเป็นเขื่อนดินสูง ๒๖.๕๐ เมตร ยาว ๑,๕๐๐ เมตร ความจุอ่างเก็บน้ำประมาณ ๕๐.๘ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่อ่างเก็บน้ำประมาณ ๕,๖๒๕ ไร่ ค่าก่อสร้างตัวเขื่อนพร้อมอาคารประกอบที่ตัวเขื่อนทั้งหมดประมาณ ๗๘.๕ ล้านบาท อ่างเก็บน้ำดอกกรายนี้จะช่วยส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการชลประทานบ้านค่าย และโครงการบรรเทาอุทกภัยระยองรวมพื้นที่ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ไร่ ซึ่งสร้างเสร็จไว้เดิมสามารถทำการเพาะปลูกได้ทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง และมีน้ำเพื่อการอุปโภคตลอดปี นอกจากนี้ยังช่วยบรรเทาอุทกภัยให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการทั้งสองให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

๑๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาปลวกแดง ตามพระราชดำริ

ศูนย์นี้ตั้งอยู่บริเวณหัวงานอ่างเก็บน้ำดอกกราย ตำบลแม่ น้ำคู่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง เนื่องจากพื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำ ภายในบริเวณเขตหัวงานโครงการอ่างเก็บน้ำดอกกรายของกรมชลประทาน ซึ่งเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่ายังไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ ประกอบกับสามารถนำน้ำจากอ่างเก็บน้ำดอกกรายส่งให้กับพื้นที่บริเวณดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริให้พิจารณาจัดสร้างโครงการพัฒนาฯ ตามพระราชดำริขึ้นในบริเวณพื้นที่นี้ จำนวนพื้นที่ ๑,๒๐๐ ไร่ โดยมีแนวทางพระราชดำริ คือ

- จัดให้มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเกษตร โดยเฉพาะด้านปศุสัตว์ และการประมง เพื่อบำรุงพันธุ์ และขยายพันธุ์สัตว์ไปสู่เกษตรกร
- จัดให้มีศูนย์ฝึกอบรมราษฎรด้านการประกอบอาชีพ โดยจัดให้มีแปลงสาธิตของราษฎรตัวอย่าง จำนวน ๔ แปลง ๆ ละ ๔ ไร่ ทำการปลูกบ้านพักอาศัยแบบชาวบ้าน และให้ดำเนินการเลี้ยงสัตว์ ปลูกผักสวนครัว และดำเนินธุรกิจแบบสหกรณ์ โดยให้ราษฎรตัวอย่างหมุนเวียนอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
- เป็นศูนย์กลางสำหรับส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ ดำเนินการแบบให้ราษฎรได้เยี่ยมพันธุ์สัตว์ไปผสมพันธุ์ หรือเลี้ยงสัตว์แล้วส่งลูกคินหรือขายให้ราษฎรนำไปเลี้ยง
- เป็นศูนย์พัฒนาการเกษตรที่ราษฎรจะได้มาดูและชมเพื่อนำเอาแบบอย่างการดำเนินงานและการจัดไร่นา ทั้งที่เป็นของศูนย์และของครอบครัวเกษตรกรตัวอย่างไปพิจารณาตัดสินใจในการปรับปรุงไร่นาของตนเอง

อ่างเก็บน้ำตจกกกราฬ

บ้านท่าอู่
บริเวณศูนย์หมักปุ๋ยการชลประทานภาคกลาง
ตามพระราชดำริ

ในการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ คณะทำงานโครงการพระราชดำริ โดยมี พล.อ. ปิ่น ชรรณศรี เป็นประธาน

๑๓. โครงการสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ออรัรักษ์พันธุ์เต่าทะเล (เกาะมันใน)

อยู่ในเขตตำบลกร่ำ อำเภอแกลง มีเกาะ ๓ เกาะ เรียงใกล้ไกลเข้าหาฝั่ง คือ เกาะมันนอก เกาะมันกลาง และเกาะมันใน ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชดำริให้ดำเนินการพัฒนาเกาะมันใน ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน กรมราชองค์รักษ์จึงได้ติดต่อกับกรมประมง เพื่อส่งเจ้าหน้าที่ออกไปทำการสำรวจสภาพทั่วไปขึ้นต้น บริเวณเกาะมันในรวมทั้งเสนอแนวทางและแผนงานที่จะพัฒนาเกาะมันใน ต่อกรมประมงได้จัดทำรายงานและเสนอโครงการออรัรักษ์พันธุ์เต่าทะเล และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทรงเห็นชอบให้ออรัรักษ์พันธุ์เต่าทะเลได้ กรมประมงจึงได้จัดทำรายละเอียดโครงการ เสนอต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อพิจารณาสนับสนุนด้านงบประมาณ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อนุมัติเงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรปี ๒๕๒๒ เป็นเงิน ๑,๓๗๕,๐๐๐ บาท สำหรับดำเนินการสร้างบ่อผสมพันธุ์ หาดวางไข่ และบ่ออนุบาลเพื่อเป็นการเริ่มโครงการฯ ส่วนงบประมาณในปีต่อๆ มา คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ดำเนินงานตามโครงการโดยให้สำนักงบประมาณจัดสรรเงินให้ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๒๓ เป็นต้นไป

ในการปฏิบัติงาน เมื่อได้รับพระราชเสาวนีย์ให้ดำเนินงานตามโครงการได้ กรมราชองค์รักษ์จึงได้มอบให้กองทัพเรือ ทำการสำรวจและจัดทำแผนที่รายละเอียดบริเวณเกาะมันในเสร็จแล้วจึงมอบให้กรมชลประทานออกแบบบ่อผสมพันธุ์เต่าทะเล อ่างเก็บน้ำ และดำเนินการก่อสร้างโดยกองทัพเรือ เป็นผู้ลำเลียงเครื่องจักรกลและเครื่องทุ่นแรงขนาดหนักไปส่งให้ที่เกาะมันใน ส่วนงานทางด้านวิชาการ มอบให้กรมประมงเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน และคณะทำงานได้ถือเอาวันอันเป็นมหามงคลยิ่ง คือวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๒ เป็นวันเริ่มโครงการฯ โดยใช้ชื่อว่า “โครงการสมเด็จพระออรัรักษ์พันธุ์เต่าทะเล” และได้ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้แทนจากส่วนราชการดังกล่าวได้เข้าเฝ้ารับพระราชทาน พ่อแม่พันธุ์เต่าทะเลที่จะใช้ในการผสมพันธุ์ และรับพระราชทานลูกเต่าทะเล เพื่อนำไปปล่อยให้แพร่ขยายพันธุ์ต่อไป ณ เกาะมันใน เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๒

๑๔. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด

ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลเพ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ห่างจากจังหวัดระยอง ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร ประกาศ

เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ๒๕๐๔ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๔ ครอบคลุมพื้นที่บนฝั่งและในทะเล ตลอดจนเกาะแก่งต่างๆ เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๓๐ ตร.กม. มีสถานที่ที่น่าสนใจมากมาย เช่น เกาะเสม็ด หรือเกาะแก้วพิศดาร ซึ่งเป็นเกาะทางวรรณคดี เกาะกรวย เกาะขาม เกาะปลายดิน เกาะทะเล เกาะกุฎี ซึ่งเป็นเกาะที่ล้อมรอบด้วยธรรมชาติอันแสนบริสุทธิ์ ได้นำเต็มไปด้วยปะการังและสัตว์ทะเลนานาชนิด นอกจากนี้ยังรวมถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น ชายหาดแม่รำพึงยาวประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ที่จัดได้ว่าเป็นชายหาดที่สวยงามที่สุดในภาคตะวันออก และเขาแหลมหญ้า เขาเปล็ด ซึ่งเป็นเขาเดี่ยวๆ ริมทะเลที่มีทิวทัศน์สวยงามมากที่จะพอร์ณาและแหลมตาลซึ่งหลายคนได้ไปเห็นแล้วกล่าวกันว่า จำลองมาจากพรหมเทพ ธรรมชาติชายหาดชายทะเลและเกาะแก่งต่างๆ ผสมผสานประกอบกันขึ้นทำให้รวมเป็นความสวยงามของอุทยานแห่งนี้ ไม่สามารถจะพูดได้ว่าจุดใดจุดหนึ่งเป็นจุดเด่น แต่สิ่งต่างๆ รวมกันเข้าทำให้อุทยานแห่งชาติแห่งนี้ เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่สวยงามในภาคตะวันออกของประเทศ และเป็นอุทยานฯ ทางทะเลที่ใกล้กรุงเทพฯ ที่สุด ซึ่งสถานที่ที่น่าสนใจที่กล่าวถึง มีดังนี้

๑. หาดแม่รำพึง เป็นหาดทรายที่ขาวสะอาด ยาวประมาณ ๑๒ กิโลเมตร อยู่บนฝั่งผืนแผ่นดินใหญ่ เป็นหาดทรายที่มีความลาดชันน้อยมาก น้ำทะเลสะอาด ปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูลทั้งหลายเหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจชายทะเล และเล่นน้ำ

๒. เขาแหลมหญ้า เป็นเขาเดี่ยวๆ ริมทะเล มีสภาพต้นไม้ปกคลุมพอประมาณ ด้านหน้าเป็นชายหาดโค้งเป็นธรรมชาติ น้ำทะเลใสสะอาด บางแห่งจะมีหอยนางรมและปูปลาบางชนิดเวียนว่ายอยู่ตามโขดหินสวยงามและเป็นธรรมชาติที่หาดูได้ไม่มากนัก ชายหาดด้านนี้จะทอดตัวยาวจากแหลมหญ้าไปจนถึงหาดแม่รำพึง และก่อนจะถึงหาดแม่รำพึงก็จะมีสิ่งที่เป็นธรรมชาติแปลกตาอีกแบบหนึ่ง คือ มีหินอยู่ชายทะเล ๒ แห่ง ซึ่งเป็นหินก้อนใหญ่ที่อยู่ใกล้กัน แต่ธรรมชาติได้สร้างให้ก้อนหนึ่งมีสีดำ แต่อีกก้อนหนึ่งมีสีขาว ชาวบ้านจึงเรียกว่า หินขาว-หินดำ สำหรับบนเขาแหลมหญ้าอากาศบริสุทธิ์สดชื่น และสบายตาไปกับธรรมชาติรอบๆ ข้าง สามารถมองไปเห็นเกาะเสม็ดและชายหาดขาวสะอาด ด้านหลังของเขาจะเดินลงไปสู่ชายหาดอีกแห่งหนึ่งเรียกว่า แหลมตาล ซึ่งมีธรรมชาติแปลกตาไปจากบริเวณอื่น ชายหาดบางแห่งจะมีเปลือกหอยนานาชนิด พร้อมทั้งหินน้อยใหญ่มากมายมีพื้นดินที่ยื่นเป็นแหลมออกไปในทะเลมีต้นตาลยืนต้นรับลมทะเลและอากาศที่บริสุทธิ์ ในบริเวณเขาแหลมหญ้าแห่งนี้ยังมีบ้านพักไว้บริการพักตากอากาศอยู่หลายหลัง เช่น บ้านกัลปังหา บ้านปะการัง บ้านแหลมตาลแฝด บ้านแหลมหญ้า บ้านแหลมตาล ๑,๒,๓, ฯลฯ บ้านพัก

๑ ๑
อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด

๑ ๑
เกาะเสม็ด (เกาะแก้วพิศดาร)

แต่ละหลังมีความแปลกและให้บรรยากาศของบ้านแต่ละหลังแตกต่างกันไป เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ

๓. **เกาะเสม็ด หรือ เกาะแก้วพิสดาร** อยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๖ กิโลเมตร ซึ่งเป็นเกาะทางวรรณคดีที่คงสภาพเป็นธรรมชาติ มีปะการัง หาดทรายขาวสะอาด เม็ดทรายละเอียด น้ำใสสะอาดเหมาะที่จะลงเล่นน้ำบนเกาะเสม็ดนี้มีจุดที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น อ่าวพร้าว อ่าววงเดือน อ่าวไผ่ อ่าวหวาย อ่าวเทียน หาดทรายแก้ว ฯลฯ แต่ละแห่งมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์จุดเด่นแตกต่างกันออกไป มีความร่มรื่นของต้นไม้และทิวทัศน์อันสวยงามของธรรมชาติ

๔. **เกาะกูด** อยู่ห่างจากฝั่งประมาณ ๘ กิโลเมตร เป็นเกาะที่มีความสวยงามแตกต่างจากเกาะเสม็ดหลายอย่าง ยามพระอาทิตย์ขึ้นและตก แสงอาทิตย์จะสะท้อนลงน้ำสวยงามมาก ชายหาดสะอาดปราศจากขยะและสิ่งปฏิกูล มีปะการังโขดหิน หินน้อยใหญ่รูปร่างต่าง ๆ กัน ตามที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมาเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ และหนีความวุ่นวายของอารยธรรมสมัยใหม่ โดยการตั้งแคมป์ค้างแรมบนเกาะ

๕. **เกาะกรวย เกาะขาม เกาะทะลุ เกาะปลายตีน** เป็นเกาะที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ไม่แพ้เกาะอื่น ๆ อากาศบริสุทธิ์ ชายหาดขาวสะอาด ปราศจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

๑๕. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง

๑๕.๑ น้ำตกเขาชะเมา

น้ำตกเขาชะเมา เป็นสถานที่น่าเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของระยอง นอกเหนือจากเกาะและหาดทรายชายทะเลอันงดงาม น้ำตกแห่งนี้อยู่ในท้องที่อำเภอแกลง เป็นน้ำตกที่มีความสูงถึง ๒๐ ชั้น ตกลงหล่นกันลงมาจากยอดเขาชะเมา จึงนับว่าเป็นน้ำตกใหญ่ที่น่าเที่ยวอย่างยิ่ง

ชาวบ้านในย่านใกล้เคียงกับน้ำตกเขาชะเมา คือบริเวณตำบลทุ่งควายกิน มักจะเรียกน้ำตกนี้อีกชื่อหนึ่งว่า น้ำตกน้ำใส ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าน้ำตกแห่งนี้มีธารน้ำที่ใสสะอาดก็เป็นได้ สำหรับเทือกเขานี้เป็นที่เกิดของน้ำตกนี้ มีชื่อเรียกว่าเขาชะเมา มียอดสูงสุดเหนือระดับน้ำทะเลถึง ๑,๐๓๕ เมตร ส่วนหนึ่งของเทือกเขานี้เป็นเส้นแบ่งอาณาเขตจังหวัดระหว่างอำเภอแกลงจังหวัดระยอง กับอำเภอท่าใหม่จังหวัดจันทบุรี

การเดินทางไปเขาชะเมา ไปตามทางถนนสุขุมวิทผ่านตลาดสามย่าน อำเภอแกลง ประมาณหลักกิโลเมตรที่ ๒๗๕ จะถึงตลาดริมทางหลวงสุขุมวิทมีชื่อว่า ตลาดเขาดินแยก

ซ้ายมือเข้าสู่เขาชะเมา ระยะทางประมาณ ๑๗ กิโลเมตร

จุดที่น่าสนใจของน้ำตกเขาชะเมา คือวังมัจฉา ซึ่งนับเป็นน้ำตกชั้นที่ ๒ จากเชิงเขาสวยงามมาก เป็นวังน้ำลึกมีปลาพลวงใหญ่ๆ อยู่เต็มแอ่งน้ำ แต่เนื้อปลาพลวงนี้กินเป็นอาหารไม่ได้ มีชาวบ้านเล่าว่าเคยมีคนจับปลาพลวงไปกิน กินแล้วเกิดอาการเมาหมดสติ เนื่องจากปลาในลำธารเขาชะเมานี้กินลูกผลไม้บางอย่างที่ตกลงมาในลำธาร ซึ่งคนกินผลไม้แล้วเมา แต่ปลากินได้ไม่เป็นอันตราย เมื่อคนจับปลามากินก็เมาไม่ได้สติ

๑๕.๒ เขาวง

เขาลูกนี้แบ่งเขตจังหวัดระหว่างตำบลนายายอาม อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี กับตำบลกอดินอำเภอแกลง จังหวัดระยอง สูง ๑๘๖ เมตร ภายในบริเวณเขามีที่ราบอยู่ตรงกลาง มีเขาล้อมรอบจึงเรียกว่าเขาวง มีถ้ำอยู่หลายสิบถ้ำ เช่น ถ้ำปลา ถ้ำน้ำ ถ้ำพระ ถ้ำแท่น ถ้ำจระเข้ ถ้ำสาธิตา ถ้ำไกรทอง ถ้ำชาละวัน ถ้ำวิมาลา ถ้ำดิน ฯลฯ มีมูลค้างคาวใช้เป็นปุ๋ยได้อย่างดี (คัดจากอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๗)

เขาวงแห่งนี้ตัวภูเขาทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอแกลง หันหน้าผาไปต่อแดนเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี โดยมีลำธารเขาวงเป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัด ลำธารนี้มีอยู่ช่วงหนึ่งไหลลอดใต้หน้าผาเขาวง ตรงถ้ำพระ หน้าผาเขาวงจึงล้ำเขตจันทบุรี เข้าไปเพียงนิดเดียว และภายในเขาวงนี้มีถ้ำใหญ่น้อยติดต่อกัน และอยู่ใกล้ๆ กันรวมแล้วประมาณ ๘๐ ถ้ำ จึงเป็นที่เที่ยวที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่ง

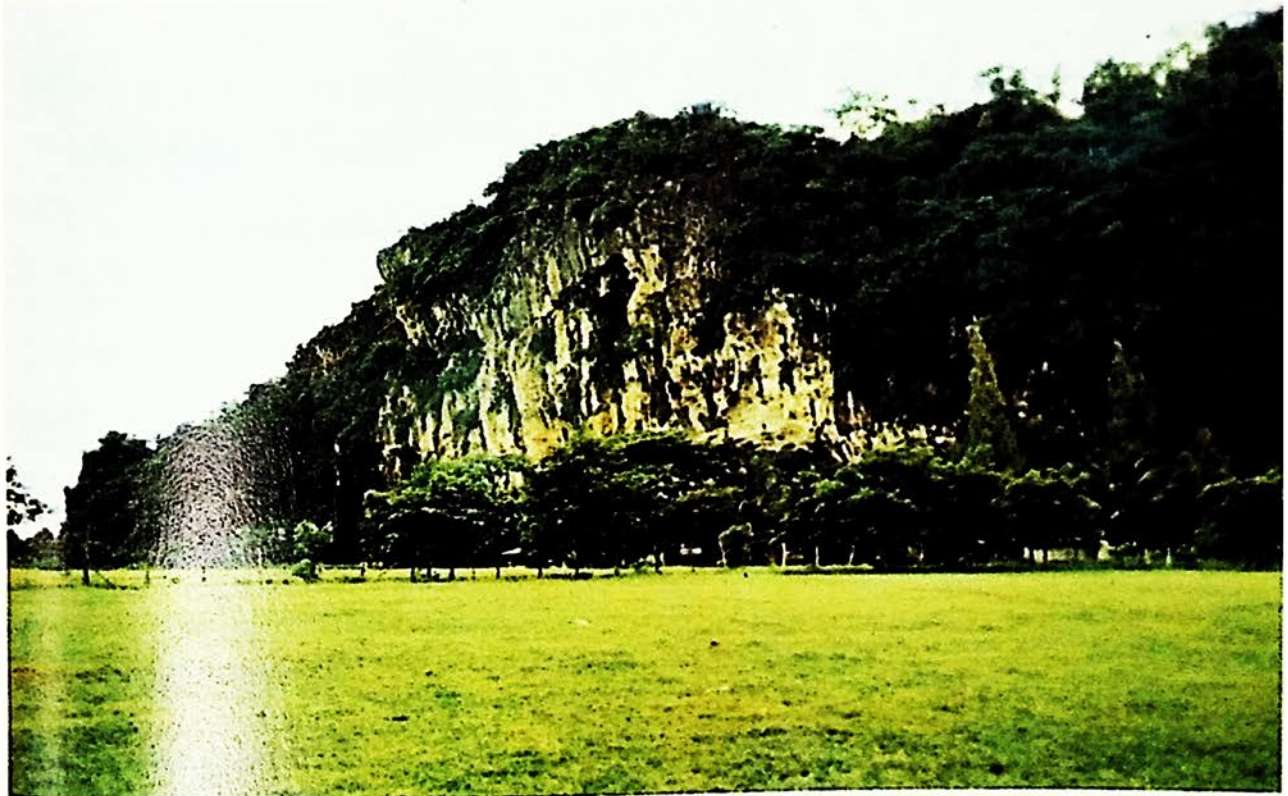
การเดินทางไปเขาวง ตามถนนสุขุมวิท มีทางแยกที่หลักกิโลเมตรที่ ๒๘๖ ซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาดกอดิน แยกเข้าไปถึงถ้ำเขาวง ๑๒ กิโลเมตร แต่ถ้าจะเดินทางเลยไปอีก กิโลเมตรเดียวก็จะข้ามเขตเข้าสู่ตำบลนายายอาม อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเส้นต่อเขตแดนจังหวัดอยู่ตรงหลักกิโลเมตรที่ ๒๘๗ พอถึงหลักกิโลเมตรที่ ๒๘๘ ก็จะถึงตลาดนายายอามแล้วมีทางแยกซ้ายมือเข้าสู่เขาวง ๑๐ กิโลเมตร เป็นถนนในเขตจังหวัดจันทบุรี

๑๖. หนังกใหญ่

หนังกใหญ่บ้านดอนก่อนมา	เล่นสนุกเฮฮา
กลองปี่พินพาทยบรรเลง	
ชาวซากใหญ่เล่นกันเอง	สดชื่นครื้นเครง
ปู่สี รื่นเริง ผีกสอน	
เล่นเรื่องรามเกียรติ์แต่ก่อน	เลือกคัดตัดตอน
ที่เด่นเห็นว่าสมควรว	

วังงิ้ว
อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-เขาหิน
1

เขานาง
อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-เขาหิน
1

ยุคนี้ที่ชอบเชิญชวน	ศิลป์ไทยทั้งมวล
พินฟูให้เห็นเป็นไทย	
เราจึงฝึกหัดจัดไป	แสดงถึงไหนไหน
ชล จันทร์ บางแสน ที.วี.	
งานฉลองสองร้อยปี	กรุงเทพ ฯ ธานี
แสดงให้ชมสนใจ	
ข้าขออำนาจอวยชัย	เอกลักษณ์ไทย
จงได้ยืนยงคงนาน	
ทุกท่านเกษมสำราญ	โชติช่วงชัชวาล
ณ ถิ่นเมืองทองยิ่งเทอญ	

ประวัติความเป็นมาของหนังใหญ่วัดบ้านดอน

จากการสอบถามพระครูบุญญาวุฒิกร เจ้าอาวาสวัดบ้านดอน และนายสี รื่นเริง ครูหนังใหญ่คนล่าสุดซึ่งท่านก็เป็นผู้รับช่วงต่อมา ปัจจุบันมีอายุ ๑๐๓ ปี ชรามากไม่สามารถที่จะออกแสดงได้ ลูกหลานจึงได้รับช่วงกันต่อมา ผู้ที่รับถ่ายทอดก็คือ นายเฉลิม มณีแสง นายเจิม ขอบอรัญ ซึ่งเป็นผู้พากย์ประจำคณะทั้ง ๒ คน ส่วนผู้พากย์คนก่อน ๆ นั้นก็มี ปู่ทิม นายสวม ประสิทธิ์แพทย์ นายชำ ช่างทอง นายเวียง ซึ่งแสดงร่วมกับนายสี อยู่ นานจนชราภาพเสียชีวิต

หนังใหญ่ชุดนี้มีอายุประมาณ ๒๐๐ ปี นำแสดงอยู่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งนิยมแสดงกันทางภาคใต้ แถบจังหวัดพัทลุง ครั้นต่อมาสมัยที่เจ้าคุณเฒ่า พระศรีสมุทรโภคชัยโชคชิตสงคราม (เกตุ ยมจินดา) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดระยอง (ดูทำเนียบผู้ว่าราชการจังหวัดระยองแล้วไม่ระบุ พ.ศ. ที่ท่านดำรงตำแหน่ง) ได้ทราบกิตติศัพท์ของหนังใหญ่ชุดนี้ ก็ได้ติดต่อซื้อมาทั้งชุดประมาณ ๒๐๐ ตัว ได้นำแสดงที่วัดจันทอุดม (วัดแก่ง) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงพยาบาลระยอง จากนั้นได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่วัดบ้านดอน เพราะเจ้าอาวาสวัดบ้านดอนสมัยนั้นสนใจฝึกผู้แสดงชาวบ้านและชาวบ้านชากใหญ่พร้อมทั้งคณะพากย์ และวงปี่พาทย์สำหรับเล่นกับหนังชุดนี้ไว้เป็นประจำ ปัจจุบันหนังชุดนี้ก็อยู่ที่วัดบ้านดอนจากตัวเมืองจะไปวัดนี้ไปได้หลายทาง ทางที่ใกล้ที่สุดเข้าทางธนาคารกรุงเทพ จำกัด หรือทางแยกเข้าตลาดเสรี ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร

ข้อตัวหนัง

หนังเฝ้า เป็นหนังภาพเดี่ยว หน้าเสี้ยว พนมมือ

หนังคนเฒ่า	(บางที่เรียกหนังเดิน) เป็นหนังภาพเดี่ยวหน้าเสี้ยว ทำเดิน
หนังง่า	เป็นหนังภาพเดี่ยวหน้าเสี้ยว ทำทะเลาะ
หนังเมือง	อาจเป็นหนังเดี่ยวหรือหลายตัวก็ได้ แต่ต้องประกอบด้วยภาพปราสาทราชวัง
หนังจับ	เป็นหนังสองตัวขึ้นไป เป็นทำรบกัน หรือจับกัน อยู่ในแผ่นหนังผืนเดียว คนเชิดคนเดียว

วิธีการแสดงหนังใหญ่

แสดงกันกลางแจ้งใช้ไม้ไผ่ทั้งลำยกเป็นจอ ซึ่งทำด้วยผ้ามุ้ง ขนาดกว้างประมาณ ๔ เมตร ยาว ๘ เมตร จอขบถ้างสูงจากพื้นดิน ๑ เมตรเศษ ช่วงใต้จอถึงพื้นดินซึ่งผ้าทึบ สองข้างจอปักเสาไม้ไผ่ข้างละคู่ แต่ละคู่ห่างกันประมาณเมตรครึ่งทำเป็นราวพิงหนัง เว้นทางให้คนเชิดเดินเข้าออกพอสะดวก หน้าจอใช้ไม้ไผ่ปักเป็นราวเดี่ยวๆ สำหรับพิงหนังไหว (ไหว้ครู) สูงประมาณ ๑ เมตร ยาว ๒ เมตร ยอดเสาทุกด้านปักธงแดง หน้าหนังไหว้ตั้งโต๊ะวางเครื่องบูชาครู (มหรสพอื่นที่แสดงร่วมในงาน สมัยก่อนนั้นถือกันมากจะต้องมาร่วมการวาระครูหนังใหญ่ก่อนเสมอ ถือว่าครูแรง)

หลังจอทำเป็นเพิงกันไฟตลอดจอ เรียกว่า “ผ้าคลุมไฟ” ในเพิงนั้นสมัยก่อนตั้งเตาไฟให้สูงกลางจอ ใช้แสงใต้หรือแสงจากกองไฟซึ่งนิยมก่อด้วยกะลามะพร้าวให้ลุกโชนอยู่เสมอในเวลาแสดง เรื่องแสงไฟนี้ได้วิวัฒนาการมาเป็นตะเกียงเจ้าพายุและไฟฟ้าในปัจจุบัน

ด้านหนังเพิงกันไฟใช้ไม้ไผ่ทำราวสำหรับพิงหนังทั้งหมดที่นำไปแสดงโดยจัดเรียงตัวหนังไว้ตามลำดับเรื่องที่จะแสดงในคืนนั้นๆ หนังใหญ่เท่าที่ทราบก็เล่นเรื่องรามเกียรติ์ใช้ผู้แสดงประมาณ ๓๐ คน

ก่อนแสดงจะต้องทำการไหว้ครูและเบิกหน้าพระ คือ ไหว้ตัวครูพระฤาษี และหนังสำคัญรองลงมาอีก ๒ ตัว จากนั้นก็มีการแสดงจับลิงหัวค่ำทุกครั้งเพื่อเป็นคติสอนผู้ชมก่อนแสดงในท้องเรื่องหรือจะว่าเป็นการเกริ่นตามประเพณีหนังใหญ่ เหมือนกับลิเกจะเล่นก็ก็ต้องมีการออกแขกกันก่อนเป็นต้น

การจับลิงหัวค่ำที่เป็นคติก็คือว่า ลิงขาว เป็นลิงประพตติมีศีลธรรม อีกตัวหนึ่งเป็นลิงดำ ซึ่งเป็นลิงเลว รบกันแล้วฝ่ายลิงขาวซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะชนะจับลิงดำหมายเอาไปฆ่า พอดีพบพระฤาษี พระฤาษีจึงสั่งสอนว่าการฆ่ากันก็เป็นบาป ขอให้รู้ผิดกลับตนประพตติแต่ความดี สามัคคีกันไว้เถิด ลิงขาวจึงได้ปล่อยลิงดำ จากนั้นจึงเริ่มแสดงเรื่องที่เตรียมไว้

ไม่มีครูสอน คือครูนิสสัย สุวรรณเพิ่ม ซึ่งเป็นชาวบ้านเก่าโดยกำเนิด และได้มีโอกาสดู
การแสดงของครูเสียนเมื่อตอนเยาว์วัยด้วย

ปัจจุบันครูนิสสัย สุวรรณเพิ่ม ได้รวบรวมชาวบ้านที่สนใจตั้งคณะเพลงอ้ายเป่ขึ้น
และรับแสดงในงานต่าง ๆ ตามโอกาสที่สมควร จากข้อมูลที่ได้จากครูนิสสัย สุวรรณเพิ่ม
ทราบว่าเพลงอ้ายเป่มีลักษณะการแสดงคล้ายเพลงฉ่อยและเพลงอีแซว แบ่งผู้เล่นเป็นชาย
ฝ่ายหนึ่งและหญิงฝ่ายหนึ่ง ร้องเกี่ยวพาราสักัน ไม่มีดนตรีประกอบการละเล่น เพียงแต่มี
การปรบมือให้จังหวะ การแต่งกายคล้ายกับพวกเล่นลำตัด สถานที่แสดงอาจจะเป็นลานวัด
หรือกลางทุ่ง ตามแต่จะสะดวก

คำร้องเพลงอ้ายเป่ ซึ่งเป็นบทเกริ่น มีตัวอย่างดังนี้

ชาย: พี่มาก่อนกาลตั้งกอง พี่มารักน้องเมื่อเกย แม่ช้ออัญชัญ
อบเชยน้องรัก อย่าผูกความขัง อีแม่เกสรดอกสัก
น้องไม่เห็นความรัก ของพี่หรือยัง.....ไร

หญิง: แม่หนูได้ยินเสียงหวาน เสียงชายมาพานหูแว่น
น้องคิดไม่รู้แล้ว อยู่เสียในอารมณ์ลั่นเหลือ อนิจจาพ่อเสียน
ลอยฟ้า พ่อเอ๋ยลอยมาแต่เมื่อ.....ไร

คำร้อง บทชมโฉม

ชาย: พี่จะชมโฉม อีแม่คนที่ต้น รูปร่างสวยล้นกว่าใคร
เป็นลูกใครหนอ พ่อแม่ช่างทำ อ้วนกระจำมากกว่าใคร
ดูหน้าออกโบ้ คางออกแบ้ หว่างขาเหมือนยังเต่ามอบตาย

หญิง: พี่มาชมโฉม แม่คนที่ต้น รูปร่างสวยล้นกว่าใคร
ดูหน้าออกโบ้ คางออกแบ้ หว่างขาเหมือนยังเต่ามอบตาย
ของดีที่แม่ช้อนเร้น เอ็งมุดหัวเข้ามาเห็นเมื่อไร เองมามอง
เขม้นเห็นของในผ้า ว่ามันโตเท่าหน้าเอ็งได้ไหม

บทที่ ๕

บทที่ ๔

บุคคลสำคัญของจังหวัด

ก. ประวัติบุคคลสำคัญ

พระศรีสมุทโภาค (อิม ยมจินดา)

๑. ชาตภูมิ

พระศรีสมุทโภาค มีนามเดิมว่า “อิม ยมจินดา” เกิดเมื่อวันอาทิตย์ เดือนห้า
ปีจอ (ตรงกับ พ.ศ.๒๔๐๓) เป็นบุตรของพระยาศรีสมุทโภาคชัยโชคชิตสงคราม (เกตุ ยม
จินดา) และ คุณหญิงศรีสมุทโภาคฯ (เจียก ยมจินดา)

๒. ชีวิตสมรสและครอบครัว

พระศรีสมุทโภาค ได้สมรสกับนางศรีสมุทโภาค (ลิ้นจี่ ยมจินดา) มีบุตร ๒ คน คือ

๑. แม่ศรี ยมจินดา ถึงแก่กรรม
๒. แม่ตั๋ย บุญศิริ (สมรสกับนายพูน บุญศิริ) มีบุตรและธิดา กับ แม่เป้า
ยมจินดา รวม ๖ คน คือ

๑. แม่สอดศรี วัฒนคุณ (สมรสกับหลวงนิเทศนันทการ)
๒. หลวงอาหารคดีราชกูร์ (เอี่ยม ยมจินดา)
๓. นางสาวสอั้ง ยมจินดา
๔. อุบาสีกาลอ อิมจินดา
๕. นายอรุณ ยมจินดา
๖. พลตรียุทธวราทร ยมจินดา และมีบุตรธิดากับแม่บาง ยมจินดา รวม ๙ คน คือ
  ๑. นายสุชน (ทองใบ) ยมจินดา
  ๒. นายวิสูตร (ทองหล่อ) ยมจินดา
  ๓. นางสาวทองลั่น ยมจินดา
  ๔. นายทวีป ยมจินดา
  ๕. นางประจวบ ยมจินดา
  ๖. นางสาววาจา ยมจินดา
  ๗. นางวันดี บุญศิริ
  ๘. นางวันสุข เทียงบุญ (สมรสกับ นายธรรมบุญ เทียงบุญ)
  ๙. เด็กชาย เล็ก ยมจินดา (ถึงแก่กรรม)

๓. การศึกษา

ในปฐมวัยท่านได้รับการศึกษาภาษาไทย ภาษาขอม และเลขคณิตจนแตกฉาน ต่อมาท่านได้เข้ารับราชการกับบิดาได้เป็นหลวงราชภักดีสงคราม ปลัดเมืองระยอง ได้ไปศึกษาระเบียบการปกครองท้องที่ ณ มณฑลอยุธยา และสอบไล่ได้ตามหลักสูตรมณฑลบริบูรณ์ จึงนับว่าท่านเป็นผู้รู้ระเบียบแบบแผนราชการในสมัยรัชกาลที่ ๕ ดีมากผู้หนึ่ง นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้ที่สนใจและมีความรอบรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ และพุทธศาสนาเป็นอย่างดีอีกด้วย

๔. ตำแหน่งหน้าที่และผลงาน

- ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองระยอง
- ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองชลบุรี
- ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสุพรรณบุรี
- เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองระยองครั้งแรก ได้ดำเนินการจัดระเบียบการปกครองท้องที่จังหวัดระยอง โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ได้จัดให้มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลปกครอง ตำบลและหมู่บ้านที่ได้ประกาศตั้งขึ้น รวมทั้งได้ประกาศจัดตั้งอำเภอไผ่ล้อม ซึ่งปัจจุบันนี้คือ อำเภอบ้านค่าย แยกออกจากการปกครองของอำเภอท่าประดู่ (อำเภอเมืองระยองในปัจจุบัน) เพิ่มขึ้นอีก ๑ อำเภอ
- เมื่อได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองระยองอีกครั้งหนึ่ง ได้เป็นผู้ริเริ่มตัดถนนสายสำคัญขึ้น คือ ถนนชัยชุมพล ถนนยมจินดา ถนนสายระยอง—ปลวกเกิด—ตะพง—แกลง และถนนสายระยอง—เนินพระ—กรอกยายชา
- ได้ก่อสร้างศาลากลางจังหวัด และศาลจังหวัดเป็นอาคารไม้ รวมทั้งเรือนจำจังหวัดระยองขึ้น

จากผลงานของท่านดังกล่าว ซึ่งเกิดจากความรู้ความสามารถของท่าน ทำให้จังหวัดระยองในสมัยนั้นได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะยกย่องให้ท่านเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของจังหวัดระยอง

พระศรีสมุทโภกได้ถึงแก่กรรมด้วยชรา เมื่อท่านอายุได้ ๗๙ ปี.

พระราชอริยคุณาธาร (มหาสุวณฺณเถร)
เจ้าคณะจังหวัดระยอง

๑. ขาติภูมิ

พระราชอริยคุณาธาร (หล้า ยั่งยืน) เกิดในสมัยรัชกาลที่ ๕ ณ บ้านพลงช้าง-

เผือก ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีชวด จ.ศ. ๑๒๕๐ บิดาชื่อ ขุนคลังรัตน (แดง ยั้งยืน) มารดาชื่อ นางหอย ยั้งยืน

๒. ชีวิตและการศึกษาในปฐมวัย

เมื่อเยาว์วัยได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่วัดพลงช้างเผือก โดยมี ครูแดง เป็นผู้สอน ถึง ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๔) อายุ ๑๓ ปี ไปเรียนต่อที่วัดโพธิ์ทอง ครูชะ ไพบุลย์ เป็นผู้สอน ถึง ร.ศ. ๑๒๑ จึงสำเร็จการศึกษาชั้นมูลศึกษา ตามหลักสูตรของมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า (ม.ร.ว. ชื่น สุจิตโต) สมัยที่ยังทรงสมณศักดิ์เป็นพระสุคุณ-คณาภรณ์ และเป็นเจ้าคณะมณฑลจันทบุรี อำนวยการตั้งขึ้น

ต่อมาได้ศึกษาต่อตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการ จนจบหลักสูตรประโยค-ประถมศึกษา ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในชนบท ในการจัดการศึกษาสมัยนั้น หลังจากจบการ ศึกษาแล้ว อายุ ๑๖ ปี เริ่มรับราชการเป็นเสมียนฝึกหัดอยู่ที่ศาลยุติธรรมเมืองแกลง พอ อายุ ๑๘ ปี ก็ได้รับบรรจุเป็นเสมียนอยู่ที่ศาลยุติธรรมเมืองแกลง ทำงานอยู่รวม ๔ ปี เมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จึงลาออกจากราชการเพื่ออุปสมบท

๓. อุปสมบท

อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ตรงกับวันเสาร์ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีวอก ณ พัทธสีมาวัดพลงช้างเผือก ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สำเร็จ ญัตติจตุตถกรรมวาจา เวลา ๑๕.๓๐ น.

พระครูบูรทิศสังฆการ (จาด)	เป็นพระอุปัชฌายาจารย์
พระปลัดแสง	เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระสมุห์หล้า	เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ได้รับฉายาว่า “ มหาสุวณฺโณ ”

๔. การศึกษาระหว่างอุปสมบท

ในสมัยที่พระเดชพระคุณอุปสมบท การศึกษาปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นตรี-โท-เอก ในหัวเมืองยังไม่มี พระเดชพระคุณจึงเล่าท่องสวดมนต์จนจบเจ็ดตำนาน สิบสองตำ- นาน มนต์ผูกต่าง ๆ ถึงภาคแยกซ์และปาฏิโมกข์ ต่อมาเมื่อได้มีหลักสูตรนักรธรรม และมีการ ศึกษาเล่าเรียนกันขึ้น พระเดชพระคุณก็ได้ศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักสูตรนักรธรรมตรี- โท-เอก จนแตกฉาน สามารถอบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ ให้มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี

๕. ตำแหน่งหน้าที่ในระหว่างอุปสมบท

๑. เป็นเจ้าอาวาสวัดพลองข้างเผือก และเป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่ออุปสมบทได้ ๖ พรรษา (พ.ศ. ๒๔๕๗)
๒. เป็นรองเจ้าคณะแขวงแกลง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘
๓. เป็นเจ้าคณะหมวดวังหัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙
(รองเจ้าคณะแขวงกับเจ้าคณะหมวด เป็นตำแหน่งเดียวกันตาม พ.ร.บ. ร.ศ. ๑๒๑ ในกรุงเรียกเจ้าคณะหมวด หัวเมืองเรียกร้องเจ้าคณะแขวง แต่ที่พบหลักฐานมีลงตำแหน่งไว้ทั้งสองอย่าง เอกสารที่พบต่าง พ.ศ. กัน ตามข้อ ๒-๓)
๔. เป็นครูใหญ่โรงเรียนแกลง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๕
๕. เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๗๕
๖. เป็นผู้รั้งตำแหน่งเจ้าคณะแขวงแกลง เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๗๖
๗. เป็นเจ้าคณะแขวงแกลง เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๗๖
๘. เป็นกรรมการศึกษา เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๗๘
๙. เป็นผู้อุปการะโรงเรียนประจำอำเภอแกลง เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ.— ๒๔๘๕
๑๐. เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดระยอง เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน— พ.ศ. ๒๔๘๗
๑๑. เป็นเจ้าคณะจังหวัดระยอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗

๖. สมณศักดิ์

๑. เป็นพระใบฎีกาฐานานุกรม ของพระครูสังฆการบูรพทิศ (ปั้น) เจ้าคณะแขวงแกลง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ (ท่านพ่อปั้น เป็นเจ้าคณะอำเภออยู่วัดราชบัลลังก์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๗๖)
๒. เป็นพระปลัด เลื่อนจากฐานานุกรมเดิม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒
๓. เป็นพระครูเจ้าคณะแขวง เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๗๖
๔. เป็นพระครูสัญญาบัตรที่พระครูสังฆการบูรพทิศ ตำแหน่งเจ้าคณะแขวงแกลง เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๘
๕. เป็นพระครูเจ้าคณะจังหวัดชั้นโท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ (ถือพัดยศดลหยมรูป พุ่มข้าวบิณฑ์)

๖. เลื่อนเป็นพระครูเจ้าคณะจังหวัดชั้นเอก เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๒ (พักยอดแหลมเหมือนชั้นโท แต่ใจกลางสลบสี่)
๗. เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระอริยคุณธราจารย์ บริหารระยองเขตต์สังฆปาโมกข์ในตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดระยอง เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ (ตามสัญญาบัตร)
๘. เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชอริยคุณาธาร บวรพชลธิสมานคุณ วิบูลคุณกิจสุนทรยติคณิสสรบวรสังฆาราม คามวาสี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๔

๗. ผลงานด้านพระศาสนาและสาธารณประโยชน์

พระเดชพระคุณมีผลงานทางด้านพระศาสนา และสาธารณประโยชน์เป็นอนเนกนานัปการ อาทิ ก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์ อุโบสถ กุฏิวิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจน ก่อสร้างสะพาน และศาลาที่พักผู้เดินทางไว้หลายแห่ง

๘. ผลงานด้านการศึกษา

เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนแกลง “วิทยสถานาร” ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอแห่งแรก และก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบโดยมิต้องใช้เงินงบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด

นอกจากนี้ยังได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นด้วย คือ โรงเรียนวัดพลงช้างเผือก และก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบโดยไม่ต้องใช้เงินงบประมาณแผ่นดินเช่นเดียวกัน

พระราชอริยคุณาธาร เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ประกอบด้วยคุณธรรมความรู้อันประเสริฐ สมควรยกย่องสรรเสริญ และเคารพบูชาอย่างสูง ท่านได้ศึกษาและปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานสม่ำเสมอตลอดมา และได้อบรมสั่งสอนภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา รวมทั้งกุลบุตรกุลธิดา ให้ประกอบแต่คุณงามความดี จนเป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไป ท่านเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก เช่น เปิดโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี สร้างโรงเรียนประถม (วัดพลงช้างเผือก) และโรงเรียนมัธยม (โรงเรียนแกลง “วิทยสถานาร” และอุดหนุนเกื้อกูลศิษย์ในความปกครองให้ได้รับการศึกษาจนสำเร็จชั้นสูง ๆ มากมายด้วยกัน

ท่านได้มรณภาพ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๙ เวลา ๐๓.๐๕ น. จำนวนอายุได้ ๗๘ ปี กับ ๖ ชั่วโมง ซึ่งถ้านับตามหลักโหราศาสตร์แล้วก็ตรงกับวันเกิดของท่านพอดี คือวันที่ ๑๐ พฤษภาคม

นายพูน บุญศิริ

นายพูน บุญศิริ เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่บ้านตำบลทางเกวียน เมืองแกลง เป็นบุตรหลวงแกลงแกล้ากล้า (ศรี บุญศิริ) ผู้ว่าราชการเมืองแกลง (แต่งตั้งเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒) และนางแกลง แกล้ากล้า (พุ่ม บุญศิริ) มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คือ

๑. นางแกลงแกล้ากล้า (แม่ัน สิงห์พันธุ์)
๒. นายพูน บุญศิริ
๓. นายอำพร บุญศิริ (ถึงแก่กรรม)
๔. นายอำพัน บุญศิริ (ถึงแก่กรรม)
๕. นายอำพล บุญศิริ (ถึงแก่กรรม)
๖. นางวุฒิชรเนติรักษ์ (พรณี วุฒิชรเนติรักษ์)

เมื่อเยาว์วัยได้รับการศึกษาที่โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง เมืองแกลง สอบความรู้หนังสือไทย ได้เป็นชั้นต้น เมื่อ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) แล้วเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดจักรวรรดิ เมืองกรุงเทพฯ สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษา เมื่อ ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) กลับออกไปรับราชการเป็นเสมียนของบิดาอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาลาออกจากเสมียนไปเป็นยี่งงสีสุราที่ตำบลปากน้ำประแสร์ เมืองแกลง และช่วยดูแลทรัพย์สินแทนบิดามารดา จนเป็นที่ไว้วางใจของบิดามารดาเป็นอันมาก

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้สมรสกับ นางสาวต้อย ยมจินดา บุตรีพระศรีสมุทรโภค (อ้อม ยมจินดา) ผู้ว่าราชการเมืองระยอง และนางศรีสมุทรโภค (ลิ้นจี่ ยมจินดา) มีบุตรธิดา คือ

๑. นางพรหมทัตตเวที (บุรพา พรหมทัตตเวที) ถึงแก่กรรม
๒. พลเรือโท ลักษณะ บุญศิริ พ.บ.
๓. นางสาวอุดม บุญศิริ ธ.บ.
๔. นายจินดา บุญศิริ ธ.บ.
๕. นายแพทย์ บรรพต บุญศิริ
๖. นางสาวราตรี บุญศิริ
๗. นายบงกช บุญศิริ วศ.บ.

และมีบุตรธิดากับ นางจำเนียร มุกดาสนิท คือ

๑. นายธีระ บุญศิริ
๒. เด็กหญิง วิริยะ บุญศิริ
๓. เด็กชาย ธนะ บุญศิริ

เมื่อสมรสแล้วก็ได้ย้ายไปอยู่ที่ตำบลท่าประตู อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ประกอบอาชีพต่อเรือใบเดินทะเลจำหน่าย และค้าขายซื้อข้าวเปลือก พริกไทย สีเสียด น้ำมันยางอันเป็นสินค้าพื้นเมืองบรรทุกเรือใบนำเข้ามาขายที่กรุงเทพฯ บางครั้งก็เลยไปถึง จังหวัดอยุธยา ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๘ จึงได้เปลี่ยนอาชีพใหม่เป็นทำโรงสีข้าว และสวนยางพารา กิจการค้าประสบความสำเร็จรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้มีความตั้งใจในการดำเนินงานอาชีพ เป็นคนมีระเบียบละเอียดถี่ถ้วน ขยันขันแข็งในการทำงาน ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้มาติดต่อค้าขายด้วย ทำกิจการค้าด้วยตนเองตลอดมา เพราะบุตรของท่านต่างก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพอื่นตามความรู้ที่ได้ศึกษา ไม่มีบุตรคนใดรับช่วงกิจการค้าแทน เมื่ออายุมากขึ้นดูแลการค้าต่อไปไม่ไหว จึงได้หยุดกิจการค้าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

ถึงแม้จะมีอาชีพหลักทางด้านการค้า แต่ก็มี ความสนใจในเหตุการณ์ของบ้าน — เมืองและความเจริญของท้องถิ่นอยู่เสมอ เช่น

ก. เมื่อประเทศไทยเริ่มปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนตำบล เพื่อให้ไปเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภท ๑ ก็ได้สมัครรับเลือกเป็นผู้แทนตำบลในครั้งนั้นด้วย และได้รับเลือกเป็นผู้แทนตำบลท่าประตู อำเภอเมืองระยอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖

ข. เมื่อมีการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่ท้องถิ่น ในระบบเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็ได้ให้ความร่วมมือตลอดมาเกือบทุกสมัย คือ

๑. เป็นนายกเทศมนตรีเมืองระยอง ตั้งแต่วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๙ ถึง ๓ มกราคม ๒๔๘๑

๒. เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองระยอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๒

๓. เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองระยอง (ประเภทที่ ๑) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๒

๔. เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองระยอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๖

๕. เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองระยอง (ประเภทที่ ๒) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๑

๖. เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองระยอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๖
๗. เป็นประธานสภาเทศบาลเมืองระยอง รวม ๖ สมัย
๘. เป็นสมาชิกสภาจังหวัด ตั้งแต่เริ่มแรกตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๑
๙. เป็นประธานสภาจังหวัดระยอง รวม ๗ ครั้ง
๑๐. ดำรงตำแหน่งนายกสโมสรข้าราชการจังหวัดระยองหนึ่งครั้ง

นายพูน บุญศิริ เป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงให้การส่งเสริมสนับสนุนตลอดมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้นำทรัพย์สินในกองมรดกของบิดา จำนวนหนึ่งสร้างโรงเรียนสตรีให้แก่กระทรวงธรรมการ ที่อำเภอเมืองระยอง ทางราชการให้ชื่อว่าโรงเรียนสตรี “บุญศิริบำเพ็ญ” ต่อจากนั้นท่านก็เอาใจใส่ติดตามดูแล สละทรัพย์สินอุดหนุนซ่อมแซมโรงเรียนอยู่เสมอ จนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการสมัยนั้น ได้เชิญท่านให้ดำรงตำแหน่งผู้อุปการะโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดระยอง นอกจากนั้นท่านยังได้ให้ทุนแก่นักเรียนที่เรียนดีอีกด้วย และได้บริจาคทรัพย์สินสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์อยู่เสมอ ทั้งทำเองเป็นส่วนตัวและร่วมกับผู้อื่น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ท่านได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “เบญจมาภรณ์ - ช่างเผือก”

นายพูน บุญศิริ ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๕ ณ บ้านบุญศิริ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง รวมอายุได้ ๘๑ ปี ๒ เดือน ๒๘ วัน เพื่อเป็นอนุสรณ์ในคุณงามความดีในการสนับสนุน และเสริมสร้างความเจริญในด้านการศึกษาของจังหวัดของท่าน ได้มีญาติพี่น้องของท่านและคณะศิษย์เก่าโรงเรียนบุญศิริบำเพ็ญ ได้ร่วมกันจัดตั้งมูลนิธิ “บุญศิริ” ขึ้นที่โรงเรียนระยองวิทยาคม

ข. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด
ปลัดจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดระยอง

๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด

ลำดับ	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑.	พระยาศรีสมุทโภกชัยโชคชิตสงคราม (เกตุ ยมจินดา)	—
๒.	พระยาประเสริฐสุนทราศัย	—
๓.	พระศรีสมุทโภก (อิม ยมจินดา)	—
๔.	พระยาสิงห์บุรานุรักษ์	—
๕.	พระยาอุตรกิจพิจารณา	—
๖.	พระศรีสมุทโภก	—
๗.	พระยาอินทรวชิต (เต็ม บุนนาค)	—
๘.	พระเสนานิกมพินิจ (หม่อมราชวงศ์ขุน)	พ.ศ. ๒๔๕๗
๙.	หม่อมเจ้านิสากร	พ.ศ. ๒๔๖๐
๑๐.	พระยาวโรดมภักดี	พ.ศ. ๒๔๖๔
๑๑.	พระยาสุนทรพิพิธ (เชย มรรควิบูลย์)	พ.ศ. ๒๔๗๐
๑๒.	พระยามานิตกุลพันธ์	พ.ศ. ๒๔๗๑
๑๓.	พระยานรินภักดี (สุก พังสุภดี)	พ.ศ. ๒๔๗๒
๑๔.	นายอุดม บุญประกอบ	ถึง ๓๑ ส.ค. ๒๔๘๑
๑๕.	หลวงอรรถสิทธิ์สุนทร	ตั้งแต่ ๓๑ ส.ค. ๒๔๘๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๔
๑๖.	นายชิน ไชยศิริ	ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึง ๑ มี.ค. ๒๔๘๖
๑๗.	นายถวิล สุนทรสารทูล	ตั้งแต่ ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๖ ถึง ๖ ก.ค. ๒๔๘๖
๑๘.	ขุนวรคุตต์คณารักษ์	ตั้งแต่ ๖ ก.ค. ๒๔๘๖ ถึง ๑๓ ส.ค. ๒๔๙๐
๑๙.	นายชุลเห่ นกแก้ว	ตั้งแต่ ๑๕ ส.ค. ๒๔๙๐ ถึง ๑ ธ.ค. ๒๔๙๑
๒๐.	หลวงครินทร์วาศัย (ผิว จันทิมาคม)	ตั้งแต่ ๑ ธ.ค. ๒๔๙๑ ถึง ๓๑ ส.ค. ๒๔๙๓
๒๑.	นายสวัสดิ พิบูลนครินทร์	ตั้งแต่ ๑ ก.ย. ๒๔๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๕
๒๒.	นายบุญฤทธิ์ นาคินพคุณ	ตั้งแต่ ๑ เม.ย. ๒๔๙๕ ถึง ๔ พ.ค. ๒๔๙๖
๒๓.	นายสุจิตต์ สมบัติศิริ	ตั้งแต่ ๑๖ พ.ค. ๒๔๙๖ ถึง ๒ ส.ค. ๒๔๙๘
๒๔.	นายเลื่อน ไชแสง	ตั้งแต่ ๑๖ ส.ค. ๒๔๙๘ ถึง ๑๐ ต.ค. ๒๕๐๑

ลำดับ	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๒๕.	นายสง เหล่าสุนทร	ตั้งแต่วันที่ ๑๐ ต.ค.๒๕๐๑ ถึง ๓๐ ก.ย.๒๕๐๗
๒๖.	นายดำรง สุนทรศารทูล	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๐๗ ถึง ๓๐ ก.ย.๒๕๑๐
๒๗.	นายวิทยา เกษรเสาวภาค	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๑๐ ถึง ๓๐ ก.ย.๒๕๑๔
๒๘.	นายสมพร ธนสถิตย์	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๑๔ ถึง ๓๐ ก.ย.๒๕๑๖
๒๙.	นายเจริญ ชำรงเกียรติ	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๑๖ ถึง ๓๐ ก.ย.๒๕๒๐
๓๐.	นาวาเอกจำลอง ประเสริฐยิ่ง	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๒๐ ถึง ๓๐ พ.ค.๒๕๒๔
๓๑.	นายพีระพัชร สัตยพันธ์	ตั้งแต่วันที่ ๑ มิ.ย.๒๕๒๔ ถึง ๓๑ มี.ค.๒๕๒๕
๓๒.	นายประสิทธิ์ โกมลมาลย์	ตั้งแต่วันที่ ๑ เม.ย.๒๕๒๕ ถึง ปัจจุบัน

๒. ทำเนียบรองผู้ว่าราชการจังหวัด

ลำดับ	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑.	นายเพชร จันทดี	ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค.๒๕๒๓ ถึง ปัจจุบัน

๓. ทำเนียบปลัดจังหวัด

ลำดับ	นาม	ดำรงตำแหน่งตั้งแต่
๑.	ขุนวิจารณ์บรรณกิจ	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๔๘๐ -
๒.	ขุนบรรณการสร้อยทอง (นายบรรณการ สร้อยทอง)	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๔๘๖ ถึง พ.ศ.๒๔๘๘
๓.	นายชวน สุริยจันทร์	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๔๘๘ ถึง พ.ศ.๒๔๙๒
๔.	นายชิต เศรษฐวัชร	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๔๙๒ ถึง พ.ศ.๒๔๙๖
๕.	ขุนจรรูวระภาสสัน (นายพิศ จารูว)	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๔๙๖ ถึง พ.ศ.๒๕๐๒
๖.	ร.ต.ท. ชุณห์ จันทรประสิทธิ์	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๐๒ ถึง พ.ศ.๒๕๐๗
๗.	นายประดับ เจริญพงษ์	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๐๗ ถึง พ.ศ.๒๕๑๑
๘.	นายประทีป รามสูตร	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๑๑ ถึง พ.ศ.๒๕๑๕
๙.	นายจำลอง ราษฎร์ประเสริฐ	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๑๕ ถึง พ.ศ.๒๕๑๙
๑๐.	นายสมบูรณ์ พรหมเมศร์	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๑๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๑
๑๑.	นายไพบูลย์ สรรพกิจ	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๒
๑๒.	นายอำนาจ ยอดเพชร	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๒๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๔
๑๓.	นายพนวัฒน์ วิธรรวม พูลสวัสดิ์	ตั้งแต่วันที่ พ.ศ.๒๕๒๔ ถึง -

๔. ทำเนียบรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง
(พ.ศ. ๒๔๗๖ – พ.ศ. ๒๕๒๒)

ชื่อ – นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือกตั้ง	พรรค
หลวงประสานอนุชิต	พ.ศ. ๒๔๗๖	
นายเสกกล เจตสมมา	๗ พ.ย. ๒๔๘๐	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๑๒ พ.ย. ๒๔๘๑	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๖ ม.ค. ๒๔๘๙	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๒๙ ม.ค. ๒๔๙๑	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๒๖ ก.พ. ๒๔๙๕	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๒๖ ก.พ. ๒๕๐๐	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๑๕ ธ.ค. ๒๕๐๐	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๑๐ ก.พ. ๒๕๑๒	
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๒๖ ม.ค. ๒๕๑๘	พรรคประชาธิปัตย์
นายสริน ก้องกฤษญา	๒๖ ม.ค. ๒๕๑๘	พรรคประชาธิปัตย์
นายเศวต เปี่ยมพงษ์ศานต์	๔ เม.ย. ๒๕๑๙	พรรคประชาธิปัตย์
นายชำนาญ ผุดผ่อง	๔ เม.ย. ๒๕๑๙	พรรคสันติชน
นายหอม ทองประเสริฐ	๒๒ เม.ย. ๒๕๒๒	พรรคกิจสังคม
นายสิน กุมภะ	๒๒ เม.ย. ๒๕๒๒	พรรคกิจสังคม

ภาคผนวก

(สำเนา)
คำสั่งจังหวัดระยอง
ที่ ๕๗๐/๒๕๒๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประวัตินหาชาติไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง

ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. ๐๒๐๔/ว. ๕๕๗ ลงวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๔ ได้ให้จังหวัดทำหนังสือประวัตินหาชาติไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง เพื่อเป็นประวัติของการปกครองและอื่น ๆ ในการศึกษาที่จะเผยแพร่ เก็บไว้เป็นหลักฐานต่อไป จังหวัดจึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการดังกล่าว ประกอบด้วย

๑. ปลัดจังหวัด (นายชนวัฒน์ วีระธรรม พูลสวัสดิ์)	เป็นประธานกรรมการ
๒. นายเฉลา วิริยะพงษ์	เป็นรองประธานกรรมการ
๓. นายประนัย บรรจงอักษร	เป็นกรรมการ
๔. นายเฉลิมชัย วรเวช	เป็นกรรมการ
๕. นายศิริ อารีราษฎร์	เป็นกรรมการ
๖. นายทวีป ยมจินดา	เป็นกรรมการ
๗. นายเอี่ยม จันทร์สว่าง	เป็นกรรมการ
๘. ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด (นายระวี ปัญญาภัย)	เป็นกรรมการ
๙. ผู้อำนวยการโรงเรียนระยองวิทยาคม (นายลอนดอน รัชมาตา)	เป็นกรรมการ
๑๐. พัฒนาการจังหวัด (นายทิววัฒน์ เจริญรัตน์)	เป็นกรรมการ
๑๑. พัฒนานิเทศก์จังหวัด (นายยาม พงศ์แพทย์)	เป็นกรรมการ
๑๒. หัวหน้าสำนักงานจังหวัด (นายอุระ เนียมกลาง)	เป็นกรรมการและเลขานุการ
๑๓. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕ (นายธรรมฤดี กาญจนสุด)	เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(นางมลฤดี สุวรรณภาส)
๑๕. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๔ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(นายพัลลภ ศิริจันทร์)
๑๖. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๔ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(นายสมบูรณ์ จันทวน)

ให้คณะกรรมการดังกล่าว มีหน้าที่ในการจัดทำประวัตินครไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง เกี่ยวกับเหตุการณ์ บุคคล สถานที่ การปกครอง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ของจังหวัดที่มีความสำคัญ เห็นควรรวบรวมไว้ เพื่อประโยชน์ในด้านการปกครอง การศึกษาของอนุชนรุ่นหลังของชาติสืบต่อไป แล้วเรียบเรียงจัดทำรูปเล่ม ผลเป็นประการใด รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบเป็นระยะต่อไปด้วย.

สั่ง ณ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๒๔

(ลงชื่อ) พีระพัชร สัตยพันธ์

(นายพีระพัชร สัตยพันธ์)

รักษาการในตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง

รายชื่อหัวหน้าส่วนราชการในปัจจุบัน

กระทรวงมหาดไทย

๑. สำนักงานจังหวัดระยอง

– นายประสิทธิ์ โกมลมาลย์	ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
– นายเพชร จันทรี	รองผู้ว่าราชการจังหวัด
– นายอรุณ เนียมกลาง	หัวหน้าสำนักงานจังหวัด

๒. ปกครองจังหวัดระยอง

– นายธวัช วรรณ วิธรรม พูลสวัสดิ์	ปลัดจังหวัดระยอง
– ร.ต. ศุภรัตน์ สุทธิศิริ	นายอำเภอเมืองระยอง
– นายประพันธ์ ชลวิระวงศ์	นายอำเภอแกลง
– นายบรรพต จันทสูตร	นายอำเภอบ้านค่าย
– นายอำพร วัศพำห์	นายอำเภอปลวกแดง
– นายพนัส แก้วลาย	ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า ประจำกิ่งอำเภอบ้านฉาง
– นายอิสสระ สุดแสง	ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า ประจำกิ่งอำเภอวังจันทร์
– นายบัญญัติ อิ่มในศีล	เจ้าจังหวัดระยอง
– นายสาทร บัวพึ่ง	เสมียนตราจังหวัดระยอง
– นายประจวบ อินเจริญศักดิ์	ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่นจังหวัดระยอง

๓. อัยการจังหวัดระยอง

– นายศักดิ์ชัย ศักดิ์สกุลวงศ์	อัยการจังหวัดระยอง
– นายประคอง รัชศาสตร์	อัยการอุทธรณ์จังหวัดระยอง
– เรือโท ไชยศ วิพุฒานุพงษ์	อัยการศาลแขวงจังหวัดระยอง

๔. นายสด กิ่งจันทร์

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดระยอง

๕. พ.ต.อ.ชาติ พันธสุข

ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดระยอง

๖. นายทิววัฒน์ เจริญรัตน์

พัฒนาการจังหวัดระยอง

๗. นายสมาน รักบ้านเกิด

ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดระยอง

๘. นางสาวรุจิระ นพจรุญศรี

แรงงานจังหวัดระยอง

รายชื่อหัวหน้าส่วนราชการในปัจจุบัน

กระทรวงมหาดไทย

๑. สำนักงานจังหวัดระยอง

– นายประสิทธิ์ โกมลมาลย์	ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
– นายเพชร จันทดี	รองผู้ว่าราชการจังหวัด
– นายอระ เนียมกลาง	หัวหน้าสำนักงานจังหวัด

๒. ปกครองจังหวัดระยอง

– นายธนวัฒน์ วิธรรม พูลสวัสดิ์	ปลัดจังหวัดระยอง
– ร.ต. ศุภรัตน์ สุทธิศิริ	นายอำเภอเมืองระยอง
– นายประพันธ์ ชลวิระวงศ์	นายอำเภอแกลง
– นายบรรพต จันทสูตร	นายอำเภอบ้านค่าย
– นายอำพร วงศ์พำห้	นายอำเภอปลวกแดง
– นายพนัส แก้วลาย	ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า
	ประจำกิ่งอำเภอบ้านฉาง
– นายอิสสระ สดแสง	ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า
	ประจำกิ่งอำเภอวังจันทร์
	จ่าจังหวัดระยอง
– นายบัญญัติ อิ่มในศีล	เสมียนตราจังหวัดระยอง
– นายสาทร บัวพึ่ง	
– นายประจวบ อินเจริญศักดิ์	ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่นจังหวัดระยอง

๓. อัยการจังหวัดระยอง

– นายศักดิ์ชัย ศักดิ์สกุลวงศ์	อัยการจังหวัดระยอง
– นายประคอง ริงศาสตร์	อัยการอุทธรณ์จังหวัดระยอง
– เรือโท ไชยศ วิพูชานุพงษ์	อัยการศาลแขวงจังหวัดระยอง

๔. นายสด กิ่งจันทร์

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดระยอง

๕. พ.ต.อ.ชาลี พันธุ์สุข

ผู้กำกับการค้าตรวจภูธรจังหวัดระยอง

๖. นายทิววัฒน์ เจริญรัตน์

พัฒนาการจังหวัดระยอง

๗. นายสมาน รักบ้านเกิด

ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดระยอง

๘. นางสาวรุจิระ นพจรุญศรี

แรงงานจังหวัดระยอง

๙. นายสมบุรณ์ แพนสมบัติ
๑๐. นายชำนาญ พลเวรัตน์
๑๑. นายวิเชียร ท่วมสุข
๑๒. นายภูวนาท สุคนธมาน
๑๓. นายประชา วิสูตรโยธิน
๑๔. นายประศักดิ์ ดำรงค์ศรี

ประชาสงเคราะห์จังหวัดระยอง
 เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดระยอง
 โยธาธิการจังหวัดระยอง
 ผู้ปกครองทัณฑ์สถานเปิดห้วยโป่ง
 ผู้ปกครองนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง
 ผู้ปกครองสถานเยาวชนบ้านห้วยโป่ง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑. นายสมพล วิทยุธีระนันท์
๒. นายแจลัม ไทยประยูร
๓. นายสานิต สารระชนะ
๔. นายสัมฤทธิ์ ปาตินันท์
๕. นายสมชาย มหัทธนะสิน
๖. นายสมบัติ วงศ์พรหมเมฆ
๗. นายทองสีบ ทวีสิทธิ์
๘. นายทิพย์ พลศิลป์
๙. นายจงดี้ ประระบับ
๑๐. นายชาญ ธิรพร
๑๑. นายชยรินทร์ เปลื้องเจริญ
๑๒. นายธวัช ดิงหงะ
๑๓. นายณรงค์ อุทยารัตน์
๑๔. นายเลิศชัย พูลพร
๑๕. นายชัย ตั้งสุนทรชัย
๑๖. นายวิเศษศักดิ์ สวยรูป
๑๗. นายชาติวี สุขกริต
๑๘. นายพิภพ ละเอียดอ่อน
๑๙. นายสนั่น บุญพลอย
๒๐. นายบัญญัติ อัครวงกูร
๒๑. นายพีระศักดิ์ จันทรภักดี
๒๒. นายพงษ์ศักดิ์ วิทวัสขุติกุล
๒๓. นายอภิวัฒน์ มูลเหลา

ป่าไม้จังหวัดระยอง
 เกษตรจังหวัดระยอง
 ประมงจังหวัดระยอง
 ปศุสัตว์จังหวัดระยอง
 สหกรณ์จังหวัดระยอง
 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออก
 หัวหน้าสถานีประมง จังหวัดระยอง
 หัวหน้าหน่วยสหกรณ์นิคมชะแวง
 นายช่างชลประทาน จังหวัดระยอง
 หัวหน้าสถานีทดลองพืชไร่ห้วยโป่ง
 หัวหน้าสวนรุกขชาติเพ
 หัวหน้าศูนย์เพาะชำกล้าไม้ระยอง
 หัวหน้าโครงการ ฯ ตามพระราชประสงค์ลุ่มน้ำประแสร์
 หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินระยอง
 หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ ร.ย.๑
 หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ ร.ย.๒
 หัวหน้าฐานปฏิบัติการ สปป. ที่ ๑ (ร.ย.) บ้านสีระมัน
 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา,เขาวง
 หัวหน้าหน่วยบำรุงเขาท่าจุต-ตะเภาคว่า
 หัวหน้างานพัฒนาการเลี้ยงกุ้งทะเลจังหวัด
 หัวหน้าโครงการสมเด็จ ฯ อนุรักษ์พันธ์เต่าทะเล
 หัวหน้าสถานีวิจัย ฯ ห้วยหินดาด
 หัวหน้าสถานีผสมเทียมระยอง

กระทรวงคมนาคม

๑. นางพิมพ์ลักษณ์ ตรีพาสัย
๒. นายสมโพธิ กุลไพบูลย์

ขนส่งจังหวัดระยอง
นายช่างโยธาแขวงทางทางระยอง

กระทรวงการคลัง

๑. นายชื่น บ้านสร้าง
๒. นายอารีย์ สุวรรณภาพ
๓. นายบัญญัติ ดวงนภา
๔. นายยืนยง ทศนศรี

คลังจังหวัดระยอง
สรรพสามิตจังหวัดระยอง
สรรพากรจังหวัดระยอง
ราชพัสดุจังหวัดระยอง

กระทรวงยุติธรรม

๑. นายประเสริฐ ไฉมงาม

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดระยอง

กระทรวงศึกษาธิการ

๑. นายจ่านงค์ ทรงฤกษ์
๒. นายสุนทร เทพเทวิน
๓. นายระวี บัญญาอิง
๔. นารลอนดอน รักษาตา
๕. นายวราธร วงศ์ศิริ
๖. นางสาวจินตนา ศรีอุทัย

ศึกษาธิการจังหวัดระยอง
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน—
ภาคตะวันออก
ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดระยอง
ผู้อำนวยการโรงเรียนระยองวิทยาคม
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคระยอง
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลระยอง

กระทรวงสาธารณสุข

๑. นายแพทย์สวิช ราชภูร์จำเริญสุข
๒. นายแพทย์เล็ก สุวรรณกุล

นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดระยอง
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลระยอง

กระทรวงอุตสาหกรรม

๑. นายธวัช สุทธิธรรม
๒. นายประกิจ พูลลาภ

อุตสาหกรรมจังหวัดระยอง
ทรัพยากรธรณีจังหวัดระยอง

กระทรวงพาณิชย์

๑. นายฉลอง พรหมมนตรี

พาณิชย์จังหวัดระยอง

กระทรวงกลาโหม

๑. นาวาโททวีป นาคสุข
๒. พ.ต. เล็ก ภิญโญ

ผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ ๗
กรมทหารราบที่ ๓ กรมนาวิกโยธิน
สัตตจังหวัดระยอง

สำนักนายกรัฐมนตรี

๑. นางปิยะนุช สุเมธ

สภาจังหวัดระยอง

๑. นายเสริมศักดิ์ การุญ

เทศบาล

๑. นายเจลา วิริยะพงษ์

๒. นายอารมณฺ์ มุกดาสนิท

รัฐวิสาหกิจ

๑. นายธานี ทองประชุม

๒. นายสาทร ลี้มเจริญผล

๓. นายนันท์ ศุขิลวรรณ

๔. พ.จ.อ. บุญคิน ทองจรรยา

๕. นายสุวิน โชติพงษ์

๖. นายชัยยุทธ วารานนท์

เจ้าหน้าที่สถิติจังหวัดระยอง

ประธานสภาจังหวัดระยอง

นายกเทศมนตรีเมืองระยอง

นายกเทศมนตรีตำบลทางเกวียน

ผู้จัดการการประปาจังหวัดระยอง

ผู้จัดการการไฟฟ้าจังหวัดระยอง

หัวหน้าสำนักงานกองทุนสงเคราะห์

การทำสวนยางจังหวัดระยอง

หัวหน้าสถานีโทรคมนาคมจังหวัดระยอง

นายไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดระยอง

หัวหน้าชุมสายโทรศัพท์จังหวัดระยอง

เอกสารประกอบการค้นคว้า

๑. องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย   อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๒
เดือนกันยายน ๒๕๑๕
๒. สำนักงานจังหวัด   เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดระยอง
๓. ที่ว่าการอำเภอเมืองระยอง   เอกสารบรรยายสรุปอำเภอเมืองระยอง
๔. ที่ว่าการอำเภอแกลง   เอกสารบรรยายสรุปอำเภอแกลง
๕. ที่ว่าการอำเภอบ้านค่าย   เอกสารบรรยายสรุปอำเภอบ้านค่าย
๖. ที่ว่าการอำเภอปลวกแดง   เอกสารบรรยายสรุปอำเภอปลวกแดง
๗. ที่ว่าการกิ่งอำเภอบ้านฉาง   เอกสารบรรยายสรุปกิ่งอำเภอบ้านฉาง
๘. ที่ว่าการกิ่งอำเภอวังจันทร์   เอกสารบรรยายสรุปกิ่งอำเภอวังจันทร์
๙. สำนักงานชลประทานที่ ๙ กรมชลประทาน   เอกสารโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์   บ้านค่าย—ดอกกราย จังหวัดระยอง
๘ สิงหาคม ๒๕๒๓
๑๐. กองประมงทะเล กรมประมง กระทรวงเกษตร   รายงานความก้าวหน้า และปัญหาอุป-
และสหกรณ์   สรรค โครงการสมเด็จฯ อนุรักษ์พันธุ์
เต่าทะเล
๑๑. กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้   เอกสารแนะนำอุทยานแห่งชาติ เขา-
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์   แหลมหญา—หมู่เกาะเสม็ด
๑๒. รายงานการประชุมของคณะทำงานโครงการ   เอกสารผลิตภัณฑภาคและจังหวัดปี ๒๕๒๕
ศูนย์ศึกษาพัฒนาปลวกแดง ตามพระราชดำริ
จังหวัดระยอง — ชลบุรี
๑๓. หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ   นายพูน บุญศิริ
๑๔. กองบัญชีประชาชาติ   สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

๑๕. กองพันทหารราบที่ ๗ กรมผสมนาวิกโยธิน

หนังสือที่ระลึกเนื่องในพระบรมวโรกาส
ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนิน “ค่ายมหาสุรสิง—
หนาท” จังหวัดระยองฯ

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๒

เอกสารประวัติเมืองระยอง

เอกสารประวัติวัดป่าประดู่

เอกสารเรื่อง “หนังใหญ่”

เอกสารเรื่อง “เพลงอ้ายเป้”

เอกสารเรื่อง “หลักเมืองจังหวัดระยอง”

เอกสารประวัติพระอริยคุณาธาร

(หล้า มหาสุวรรณโณ)

เอกสารเผยแพร่ประวัติพระพุทธรูปองค์นี้

เอกสารเล่าเรื่องพระเจดีย์กลางน้ำ

๑๖. นางพัทนี เตียววิเศษ

๑๗. นายระวี ปัญญาธิง

๑๘. นายอำนาจ มณีแสง

๑๙. นายนิสัย สุวรรณเพิ่ม

๒๐. นายเฉลิมชัย วรเวช

๒๑. นายระวี ปัญญาธิง

๒๒. สำนักงานเทศบาลเมืองระยอง

๒๓. นายทวีป ยมจินดา

18 ฐ.ย. 2542

● พิมพ์ที่ รมชาติการพิมพ์ (น.ส.พ.ระยองยุคก้าวหน้า) ๐๖๒ ถนนบุญศิริ อ.เมือง จ.ระยอง

โทร. 611845

นางสมบัติ บรรเทิก พิมพ์พิมพ์ พิมพ์โฆษณา พุทธศักราช ๒๕๒๕ ●

ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

028965

ประวัตินาครไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดระยอง